

D. IOAN-
NIS FERNANDI
DE HENESTROSSA,
I. CASTIGITANI
DISSERTATIO ACADEMICA
DE IMPENSIS IN
RES DOTALES
FACTIS.

9
Stante 38

A. 12

V. 10

DION
NIS FERNAND
DE HENSTROSA
LORDSTAN
INSTITUTION ACADEMICA
DE IMPENSIS IN
SIS DETAILIS
LORDSTAN

DISSERTATIO ACADEMICA,

QVAM

IN SCHOLASTICAM

Iuris Cæsarei disciplinam
digerebat.

D. IOANNES FERNANDIVS
de Henestrosa I. C. Astigitanus,
Militaris Ordinis Alcanta-
rensis Eques,

ET IN SALMANTICENSIVM

Schola Maioris Divi Iacobi Zebedæi
Conchensis Collegij Alumnus
iam diu emeritus, pridem
Rector.

Cum licentia Domini ChanzellarI.

MadridI Apud Lucam Antonium
de Bedmar.

Euripides in Hipolito Coronato.

*Quæ bona sunt scimus, & cog-
nosimus,
Sed opere non facimus: alij
proptèr pigritiam,
Alij voluptatem honestati præ-
ponentes
Aliquam aliam: sunt enim mul-
te voluptates vitæ,
Et longæ confabulationes, ac
otium, iucundum malum.*

ALMAM DOCTRICEM,

VIRGINEM PRVDENTISSIMAM,

CVI REDIVIVVM DEBEMVS
Carmelum, dilectam IESV Sponsam.

DIVAM

THERESIAM A IESV.

IOAN. HVMLIS SERVVLVS
adloquitur.

EN Diva mea tuas
petit aras levis
opella, primi la-
borum fœtus,
fructus ex civilis
iuris agro, quem
excolo, reportati: veriùs dicam, ta-
bella gratitudinis, ANATHEMA.
Iàm diù paternum votum me in hãc

alpe-

asperam, & longinquam militiam
literariam elegit, scripsit: forte, an
curioso dilectu? ignoro: sed luben-
tè Sacramento me adstrinxi, non
dicam præiurasse, annuant licèt Tri-
buni nostri, Præceptores: & memor
primorum militum gressuum in
Capitolium, religionis causâ. O!
cæci, vt suus Iupiter testis ascitus
BONVM FACTVM adisceret,
secundos polliceretur eventus, illato
in Academiam pede quàm citò
queirem te visere statui: Albam er-
gò ivi, templum adij, & non fictæ
Nemesis, non Iovis simulachro, sed
Sanctis. tuo incorrupto Corpori me
stii: ignitumquè, an igneum dicam
cor? obstupefactus adspectavi, ado-
ravi: O! Magne Deus, res est nota,
adhuc post ferè sæculum ardorem,
amoris potius radios spirans chrystal-
linum fregerat tanto impar caldori

clau-

clausum: tuis pedibus advolutus hu-
miles fudi preces, exoravi, vt te pa-
trona gereres in cunctis salutis æter-
næ, studiorum, & cuiuslibet nego-
tij, cui seruo incumberem in omni
vitæ cursu. Quot extunc in me cu-
mulaveris beneficia, nè liberum est,
nè referret liber: me tuum meaq;
tibi debita tantùm ex immò pecto-
re profiteor, nil non tuum hinc offer-
re: & humilitèr SANCTISS. ET
DILECTISS. MATER exoro, vt
à DEO OPT. MAX. eflagites, po-
tises, vt ista in communem cedant
profectum, & in exilio cœlesti tuâ
imbutus doctrinâ immensam ma-
iestatem valeam amando contem-
plari, illi adhæream *vnus spiritus*:
vt in patria tecum æternùm inac-
cessibilem lucem defixis intuear
oculis. Amen.

AD VIRVM CLARISSIMUM
Dominum D. Ioannem
Fernandez de Henestroffa
Stemmatiss Alcatarenfis Equi-
tem Nobilissimum, Insignis
Maioris Collegij Conchenfis
apud Salmantinos egregium
Sodalem, Iuris Civilis differ-
tissimum Professore, Iose-
phus Fernandez de Retes, Iu-
ris etiam Civilis, apud eosdem
Salmantinos Doctor, Ante-
cessorquè Primarius rube
donatus, in Supremo
Confilio Fis-
calis.

MHi, & meæ Professioni gratulor, vir clarissime, quod hac virili ætate assatim præstiteris, quidquid de genio, de indole, de assidui-

tate

tate tua præstolatus fuerim primâ illâ, tenerâque, in qua Auditorium meum augebas non vulgari dignatione, latusquè tegebas meum assiduus, sodalities mihi iucundissimo, qui in puero introspectebam virtutem cum egregia nobilitate coniunctam, ingenium cum propensione in litteras, tam legales, quam politiores; animumquè capacem ne dùm Artem, sed delicias Artis nostre capessendi. Talem te Scholæ ostendisti in illis exercitationibus, quæ Iuventuti ingenuæ solent esse bonæ mentis quasi promulsides, nulli cedens, & ferè omnibus coævus palmâ præripiens. Ego tamèn, qui frequentius (quotidiè dixerim) tecum sermones miscbam, Geniumquè, & indolem tuam impensius contemplabar, altiùs de te existimavi, vt nihil mediocre conceperim, nè quid invidiosum dicam. Allectus in amplissimum Collegium Conchense, Virorum armarium, Sapientum emporium, vt fama testatissimum fecit, professorias artes exeruisti, & vsquè ad invidiam foelix exercuisti tam in quotidianis præ-

lectionibus, quàm in ceteris experimen-
tis, quib. Academia Prolytas suos probat
velut ad Lydium lapidem. Nunc cum
præmiornm petitio instat; probis num-
mis, honestâque monetâ illa mercaturus
litteratis omnibus, qui verè Phylomusi
sunt, exoticas, cultissimas merces exponis
quavis dignissimas expensâ, quovis pre-
cio, in hoc libro, qui de impensis in res
dotales factis agens, accepti, datiquè in
summa studior. tuorum rationes conti-
net. Acceptum, aut si maior materia, tale
est, quale maius imputari non possit cui-
vis Iurisperito, siuè varietatem rerum in-
tueamur, siuè leges veteres, exoletas, no-
vas, vsitatas respiciamus, siuè iuris enig-
mata, quibus Auctores maximi, qui te
præcesserunt, vix sufficiunt. Deniquè
res est subtilis, cum vtilitate coniuncta,
frequens in foro, nec adeò frequens in
Schola. Datum verò nè dum expungit
acceptum, sed in bona parte excedit.
Qua enim varia materies est, mille decen-
tè ab optimis Auctoribus petitis varie-
garis, & exornas illam; verba ipsa expen-
dens,

dens, & expandens, trutinans, & exponēs.
Leges, Prudentum responsa, constitutiones,
& iura novantiqua sedulò explanas,
& mira brevitare multa paucis perstrin-
gens (prout tuus est mos, nescio à quo
aucupatus fueris) nihil relinquis intactū,
imò nihil non protritum, quod ad tuam
Spartam pertineat. Idcirco brevi volumi-
ne tractatum minimè brevem absolvis,
quod difficile non esse alibi de me metip-
so protestatus fui. Hæc omnia fœlici, &
facili stylo, & quod verè dixerim, Latino:
omnia deniquè probarem, nisi illud mi-
hi admodum improbaretur, quod me
valdè probas, & laudas: indulgensquè
amori, quo à primis annis me prosequu-
tus fuisti, non nihil perdis censuræ, quam
cæteris Synchronis elogiandis impendis:
*Quo ci cà, inquit Casiodorus in præfa-
tione de anima, illud mihi accidit Prothei
(lege Promethei, si vera sunt, quæ fabula-
tur Servius ad sextam eclogam) qui, quod
voluntate non eligebat pandere, constrictus
vinculis cogebatur absolvere. Fateor ergò de
me, quod de te, deq; hac tua versùs me lau-
da-*

datione, nonnemò posset impunè iulurra-
re. Sed iam vale dico, Deumque optimum
maximum intimè precor, vt te incolumē
feruet multùm diuque, & præmijs
augeat, quę boni, tibi que similes oprant.
Ex Musęo nostro postridiè Nonas Octo-
bris anui M. DC. LXXIV.

DOCTOR D. DIDACVS
de la Serna & Cantoral, Iuris
Civilis in Salmantina Acade-
mia Vespertinus primarius
anteceffor, in publicam amici-
tiæ tesseram Commilitoni
quondam suo D.L.D. Ioanni
Fernandez de Henestroffa,
Alcantarensis Militiæ Equiti
Nobilissimo, Collegij Ma-
ioris Conchensis differ-
tissimo Togato
S.P.E.

O Ptaueram dñu (mi Ioannes) vt
ex laboribus fœlicitè in Iurif-
prudencia peractis publicum
ostenderes testimonium, quod te ea qua
admiratione à nostri temporis Studiosis
privatim emulabaris, publicè te dignum
redderet. Sed hilaror qui recusantem vici,

vt novas profundasquè ex nervoso, & venusto stylo tuo meditationes posteritati tradderes. En affectus publicam indicinam, quam litteraria illa prima produxere cunabula, quibus civili societate cōiuncti, vno gaudebamus Iurisprudentiæ commilitio in Auditorio illo *Æmilij Papi- niani*, inquam nostri, immò communis Præceptoris D.D.D. Iosephi Ferdinan- dez de Retes, qui scælici illo nobis ævo iura dabat omnibus in Vespertina Iuris Civilis antecessura, ex qua post Prima- rius, nunc Primus inter Fisci Patronos. Fiduciam studiorum tuorum tunc con- tractam, cum adolevisti ad dūplum sol- vis in tractatu hoc, quem tantæ Operæ li- bans percurri libens, & dūm subtili con- cissoque dicendi modo delectabar, vtpo- tèponderationi impar succelsit admira- tioni silentium, pro me Cicero, *Ita verbis aptum, & præsum, vt nescias vtrum res ora- tione, an verba sententijs illustrentur.* Ex ge- nio librum indicarem, etsi nomine tuo non inscriberetur, testor, qui in prima iuventa aspexi suspexiquè viuudum dis- cendi

Lib. 2. de Orat.

cendi ardorem, & politioris culturæ præ-
sagia; vt facere solent hi, qui amicorum liberos
ex similitudine in eis conspicua agnos-
cunt. Supererat istam susciperes operam,
vt impensis laboris meliorationes tam utiles
quam necessarias Reipublicæ redderes, & in
inter omnes ævi nostri commilitones
honorifico plausu tanto certamini præf-
ses. Macte igitur scribendi constantia
Perge perge Salmanticam nostram nobi-
litare, quam scripto hoc ornare cœpisti,
de qua si quæramus cur tantæ scientiæ ful-
ciatur munij? respondet Agesilaus ille
proprius de nostra, quàm de Spartana Ci-
uitate, *Ciues litterarum fulgore ornatos, &*
togâ excultos ipsam habere. Ergo illa quæ
apud Antiquos immanis, & barbara fuit
scribendi ratio, & ætate nostra tantùm est
innotescendi cupido, in te summa est
eloquentia, præcisa litterarum vicissitu-
do, quæ maxime tunc leditur, cum maxi-
me commendatur. Mirum quid? cui nas-
centi deseruiebat nobilitata facundia, pu-
bescenti ministrauerant otia Musæ, cui
vita studiosus labor necessè magnus. Ari-

D. Basil. Magn.
de D. Gregor.
Natiangen.

starchos nè cures, ab eorum infestissimo spiritu tutum te reddit impensus hic labor, & quasi vaticinator exclamare licet.

Terēt. in Andr.
act. 1.

Fauete, adest equo animo, & rem cognoscite.

Vt pernoscatis quid spei sit reliquum

Post has, quas facit de integro comædias

Expectandæ, an exigendæ sint vbi privis

Vt viuas ita scribe, vt scribas viue, vtrumque faxit Deus, & vt scribendi genio abundas Dignitatib. ditescas. Vale.

CLARISSIMO VIRO
Dom. D. Ioanni Fernandio
de Henestrossa, Alcantarenfis
Ordinis Equiti, & Maioris
Conchenfis Collegij punicea
Toga meritiffimè condeco-
rato, D. Vincentius de Guz-
man & Burgos, Salmanti-
cenis Doctor Theo-
logus S.

O Quot æftuabam (chariffimè
Ioannes) defiderijs! Quot fla-
grabam anguoribus, vt iam
iam præclarum, eruditum, non fatís lau-
datum opus in lucem ederetur; vt quod
mihî præ amicitia dñi innotefcit, omni-
bus præ admiratione patefieret! Sapien-
tiæ flumen intrà modestiæ claustra iam
ocluſum detineri non valuit; vt nunc
docti hæud ſolùm eruditionis lymphas
fœlicitèr epotarent, verùm, & Tyronum

Epist. 103. ad
Paulin.

mentes huius aquarum scaturigine perennitèr irrigatæ frutescant. Fortunam vincis, dùm librum edis. Adhuc Cathedram, ipsa obice, non perlustrasti, & iam totum orbem erudisti, vt quod pauci audierant, cuncti degustassent. Fortunæ ignosce: haud ego dubito quin foelix antagonista iam culmina dignitatum penetrares si in arenam descenderes, vt non cursus solùm experiretur, imò cælum miraretur volatus. Et quid mirum si Solem imitatus lucefcis, dùm tuæ claritate doctrine, vt cunctos doceas omnibus exoriris. Quid mirum si instar splendentium syderum lucis æternaturam intendis, dùm legum Astreæ fano vota litasti. Non mihi, maximo Hieronymo fidem præsta: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor in firmamento, & qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stelle in perpetuas æternitates.* Maiorum tuorum præclara superasti facinora: illi namquè Martis horrifono inservierunt delubro, vt Regum tuerentur coronas, tu verò placido ibi incunabulis Minervæ templo famu-

la-

lasti, ut regia non solum terta detenderes,
sed illustrares, meritoquè togatus lauro
redimitus existis, quam si belligerator
certases. Per te fortè accinebat Lucanus:

Laurea facundis cesserunt arma togatis.

Sed cur clarissimam tuorum origi-
nem, egregiam maiorum sobolem, nobi-
lem parentum progeniem taciturnitati
commendo? Nonnè ex Dom. D. Didaci
Lopez de Haro, Cantabriè Domini, at-
què in illò de las Nauas miraculoso con-
flictu Christianorum exercitus Impera-
toris, te claro progenitum stipite omnes
agnoscunt? per Dom. D. Nunium Diaz
secundum illi filium, qui primum acqui-
vit cum Henestrossè Dominio cogno-
men, à quo de viro in virum fœlicitè
descendis: Quid memorem heroem mag-
nimum Petrum Ruiz de Henestrossa,
strenuum Hispalis debellatorem, atquè
Alphonfi Regis nostræ Salmantinae Aca-
demiè erectoris pædagogum? Quid Ioan-
nem Fernandium de Henestrossa, cui

lumina severo Principi fidelitas vitam di-
ripuit, & fortunam, non gloriam? Quid
D. Lupum Alvarez de Henestrosa, Sancti
Iacobi maiorem Legionis commendatari-
um? Quid strenuum Heroem Ioánem
de Henestrosa Catholicæ illi Bellonæ
Elizabethæ sic dilectum, vt Cantabrico
Luporum stemmati Regiæ manus ad-
deret hac litterâ MANVS TVÆ
FECERVNT ME. Quid Ioannem de
Henestrosa Baticæ sub ephæbo Carolo
V. Gubernatorem, per quem rebellē cō-
munitatem Beticam non fœdasse domus
immunitas testatur. Tuum sanguinem
non solùm in Hispaniæ, & Angliæ Regi-
bus, per Constantiam Lincolnæ Ducis-
sam Dom. Mariæ de Henestrosa neptem:
verùm cunctæ Christianitatis fulgentem
omnes veneramur? Glorientur alij è re-
gia se pullulatos radice; te verò iam tuis
in avis, atavisvè Regum originem histo-
riographi propalarunt. Sed quid nata-
lium tibi claritudo prodesset, si tuæ auro
stirpitis litterarum non addidisses pro-
blema? Quid propaginis interesset splen-

dor,

dor, si tumulis prætorum imaginibus in-
sumptus eam fumo vanitatis de obscura-
ses? Ergò te tuis admodum superiorem
fateor, dum sic viuis, vt si innobilis for-
sàn extitisses, vitâ tuâ ceteris nobilitatem
spirasses Quod modestia silet, opus tuum
conclamat, cunctæquè litteraturæ te ma-
gistrum appellat; cum vt ipsius decori cõ-
suleres, poëtarum dicta, varios nationum
ritus, politiorum mores, Ethicorum sen-
tentias, subtiliora legum dubia prospere
conglutinasti. Iam de libro liricen tuo
libentius canerem, quod olîm Horatius
pulsantibus psalebat fidibus.

*Quo nihil maius, melius vè terris
Fata donauere, boni, què Diuis,
Nec dabunt, quamvïs redeant in aurum
Tempora priscum.*

Felix scriptor, imò sæculorum fœli-
cior evadis, civilibus siquidè non so-
lùm legibus, sed christianis moribus cõ-
sulis voluminis argumento. Sed quomo-
dò? Ausculta. Diverfa expensarum ge-
nera

nera sedulò explanare curas. En civilium
didascalida legum. Sed quàm fortunata
consecutio! Ergò foelicius expendendi
tempus novam methodum designasti,
cùm nullis parcens studiorum ærumnis,
omnigenæ incumbens litteraturæ labori,
vr omnibus expensarum doctrinam im-
penderes, tempus libentèr expendisti. (C
si salutem reliquisses exceptam, nè simil-
pateretur dispendium!) En humanę pro-
fessionis Christiana præceptio. Prîus et-
cis; Deindè loqueris; verbo allicis, sed
facto ædificas, nè lingua garrula præ-
tetur, si manus tranquilla conspiciatur.
Peiperam legis animadvertisses cultu-
ram, si virtutis semitam declinares. Sic
Gentilis Christiani instar Horatius de-
cantabat.

Lib. 3. od. 14.

*Quid tristes querimonie,
Si non supplicio culpa reciditur)
Quid leges sine moribus
Vanæ proficiunt?*

Tanti hoc salubre documentum fe-
cisti

cisti, vt non solùm Iurisconsulti apicem attingeres, verùm, & mystici Theologi doctrinam frequentares. Sed cur? causam prænota. Ocyus ad iustitiam volitabat: quæ quia de cælo prospicit, ipsam non inuenisset, si ad excelsa oculos non sublevasset, si mentem ad sublimia cælorum non dirigeret: Ergò totus orationi deditus, quàm mentis in Deum elevationem profitemur, facilius exiuit iustitiæ obviam dum Authorem ipsius fuit meditatus iustitiæ. Iustè inter Salmantinæ nostræ micantia sydera academiæ fulgescis, cælumquè vniversitatis splendes, iubarquè Phæbeum æmularis, cum litteris non solùm terrenis, verùm te instructum omnes cælestibus admirantur. Haud dissimile prædixit Casiodorus: *Erudiatu quis forensibus litteris, alter qualibet disciplina doceatur, ille tamen instructior redditur, qui aëlu continuæ deuotionis eruditur.* O si iam meritorum cumulo nostri respondentia votorum pœnis præmia volitarent! vt tui foret experimentum, quod sequentibus fuit Casiodori consilium, &

Lib. I I. variar.

ideo

Liber. 2. epist.
33.

ideo talibus cum honore solvendum est quod merentur; ut & sibi aliquando accipiat, qui semper rempublicam utilitatibus acquirebat. Sed cur immoror? Forte tui tractatus epigrammā conspexit, dum ita pro te conclamavit: *Æquum est enim ut unicuique proficiat labor suus; & sicut expendendo cognoscit incommoda, ita rebus perfectis consequatur augmenta.*

Age ergo iam (mi Ioannes) Propera, haud cursū scribendi sistas; succedat calamus calamo: ut simul, & characteribus papyrū exornet, & tui volatibus famam subducatur. Folijs vexentur præla; Typographi condidentes desudent; idiographix anxietur manus; ut dum tui alia videant lucem volumina, & mentis expellatur caligo, & deinceps cæcutiatur inscientia. Salus ærumnis cædat, tamen si ærumnæ salutem cædant: non enim vitam finit, qui nomen æternat; ab ore siquidem, & spiritus prodeunt, & verba; & cum illi laboribus extinguuntur, hæc codicibus perennantur. Gaudeo quod humanitati doctrinam adhæsisisti, ut iugiter, & huma-

nus,

nus tandem expires, & doctus semper
spires, nunquamquè deploretur, vt mor-
tuus, qui semper celebratur vt vivus.
Quod fuit Enij Poëtæ epitaphium.

*Nemò me lachrymis decoret, nec funera
fletu.*

*Faxit. Cur? voluto viuus per ora vi-
rùm.*

Sed iam punctum gratulationis ac-
cedat, nè cum veridicus existo, blandilo-
quus apparear: *Quid plura? in his laudare
te vereor, ne assentandi crimen incurram.* D. Hier. epist.
ad Theophil.
*Optimus liber est, & in philosophis, & agens
susceptam causam absq; invidia personarum.*
Vive vt amici vivant, vale, vt docere
valeas. Ex nostro Salmantino Musæo,
pridiè Kalend. Iunij anno Christiano
M.DC.LXXIV.

NOBILISS. VIR GENIO,
& ingenio Klarus D. Ilde-
phonfus Vazquius de Sancta
Cruz & Morales, Auctoris
quondam studiosus, nunc
meritissimè contogatus, &
Cæsarei iuris subtilis. pro-
fessor ad huius disserta-
tionis lecto-
rem.

SI Naturâ insitum est, amice Lector,
vt amemus faveamusquè ijs, quos
putamus operâ nostrâ meliores,
aut instructiores, vt Lipsius testatur: quâ-
to amote, honorequè digni sint, qui in
virtutis, & doctrinæ via recto cursu per-
gunt, operibusquè suis nos instructiores,
& meliores reddunt? tu si scis, me quo-
que scitiorem facito: librumquè hunc
aureum, de Impens. in res dotales fact.
& in publicum impensum ad culturam

nostratum ingeniorum, fronte grata excipe. Dotes Authoris, specimen ingenij facundiae doctrinaeque gravitatem, si attentè perlegas, utiliter invenies, nam *omne tulit punctum*, cum misceat *utile dulci*. Libros quidem scribere commune &, ut sic dicam, passivum est: bene scribere infrequens. Eo magis iure laudem poscit, qui bene, quam qui plurimum scribit. Hoc in opere tibi offero iuris, & elegantioris Musae candidum cultorem, & Sacerdotem, novitatem doctrinae cum gravitate coniunctam, nostramque cultam iurisprudentiam cultiorem, concisso, & expolito stylo. En igitur virum litteris humanis humanum; scit enim praecelarios viros longè aliter quàm vulgus ociari, nequè minus admirandos esse cum remittunt animum, quàm cum intendunt. Non tantùm ratione, sed magnorum hominum exemplis iugulandi sunt, qui eruditioni bellum, ac humanitati indixerunt. Hic est qui utraque manu prodextera utitur. Sed ut quid laus? maiorem enim Panegyrim parari non

posse

Plutarc.inlac.

Tacit. i. Hist.

Quint.lib.10.
cap.1.inst.

potte arbitror, inter præclara Authoris
ornamenta, quàm scripta hæc mundi
obtutibus obijcere, omnium inspectioni
libare; sunt enim Macrocola ob maieſta-
tem doctrinæ, quàm continent. Sic apud
Plutarchum: *Lysandrum: sensisse dicitur ve-
ram virtutem non egere laudibus, cum ipsa
secum ducat suam laudem, & decus; Cæterum
qui nihil gerunt præclari his opus est præco-
nibus.* Quamvis enim tibicines olim
laudes fortium virorum decantabant;
tamen doctrina præstantes characteres
eternitati incusi melius buccinantur: ita
etiam adulatio ex amicitia venenum (sic
declamante Tacito) arcetur, cum iam
laudationis materiam, non ex verborum,
quæ aures impleant, apparatu, sed ex his
quæ oculus conspiciere valeat, aucupa-
mur. Eas igitur laudes concinnamus,
quas cripta hæc auctori parant, quæ ex
ipsis penetralibus scaturiunt; & mutua-
tis verbis Quintiliani in Ciceronem li-
ceat dicere: *Non pluvia aquas colligit, sed
vino gurgite exundat dono quoddam provi-
dentia genitus, in qua totas vires eloquentia*

ex-

experiri. Immò potius crederim Authoris nomen in casum huic operi præfigi; ex ipsoquæ affatim indigitari: iam enim per licæa celeberrima, ita eius doctrina nota est, vt ex illa notus sit Author; nequæ opus sit nomen divulgare cùm scripra vulgentur. Quid igitur restat nisi, vt mecum exclames amice Lector. O virum veteris Genij, & melioris ævi: Certè ingenio doctrinaquæ iam effecisti, vt immortalitas tua finiri possit non vita; Perge igitur fêlix, & in offenso pede ad sublimitatem decurre: faxit Deus Diuaquæ Theresia Patrona tua, quibus abnuentibus bonor. posses. duosquæ vltimos libros Codicis, *Spes altera Romæ*, edere non cunctaberis; age igitur, vt gratias tibi agat publica vtilitas, studiosiorum commune votum, Salmantinumquæ nostrum licæum, & vt scribas viue fêlix eximie vir, & viue vt Principi nostro in primis dignitatum apicibus deservias, tu Lector. Vale. Madrid I idibus Octob. An. Dom. M.DC.LXXIV.

*EX ELEGATIONE OM.
Chancellarij Censura Doctissimi, &
Nobilissimi Domini omnigena litte-
ratura clari D. Gregorij Rodriguez,
de Cisneros & Mendoz, antea Ma-
ioris S. Salvatoris Ovetensis apud
Salmanticenses Collegij Illustrissimi
Sodalis, Vespertinique Iuris Canonici
Antecessoris: nunc Pinciani Se-
natus Togatus Fis-
calis.*

DE mandato D. D. Mathiæ de
Rada, Calatravenfis Ordinis,
Vniversitatis Salmatinæ Chæcellarij,
hûc librum à D. D. Ioanne Fernandez
de Henestroffa, Conchensis Collegij
alumni, & Alcantarensi stemmate in-
signiti, compositum vidi, legi, & me-
ditatus sum. In eo dicendi iucundita-
tem, doctrinæ claritatem, vtriusque
Iurisprudentiæ fœcunditatem, discē-

tium, docentium que vtilitatem inuenio. Impensas liber continet: & voluptatis, in exornatione: vtilitatis, in decisione: necessitatis, in tractatione impensam intellectui facit. Omnia congesit, & omnibus fasciculū ingenij, & studiositatis filo ligatam, suave præparavit. Nec miror: nam cum author à primordio ætatis indefesse Minervæ castris insudasset, meritò omnigenæ scientiæ latam viã superavit. Testis sum laboris; liber frugalitatis. Opus sane dignum commendatu: ipsum laudat authorem, & ipsum author. Sic sentio, nil in eo fidei, aut bonis moribus esse contrarium: imò typis posse mandari, vt communi plausu, & acclamatione fruatur. Vallisoleti pridie Idus Novèbris, anno Dñi 1674.

*D. Gregorius Rodriguez
de Cisneros & Mendoza.*

LICENTIA DOMINI CHAN-
cellarij.

NOs el Doct. D. Mathias de Ra-
da, Cavallero del Orden de
Calatrava, del Consejo de su Magest-
ad, Maestrescuela, y Canonigo en la
Santa Iglesia Cathedral desta Ciudad
de Salamanca, Iuez Ordinario, Can-
celario Conservador principal del In-
signe Estudio, y Vniversidad de esta
dicha Ciudad, vnico Executor de sus
indultos, y privilegios Apostolicos, y
Reales, &c. Por la presente, y por lo
que à Nos toca damos licencia, y fa-
cultad para que precediendo los re-
quisitos necessarios se pueda impri-
mir el libro de *Impensis in res dotales
factis*, compuesto por el Licenciado
Don Iuan Fernandez de Henestrosa,
Cavallero del Orden de Alcantara,
Colegial Huesped del Mayor de Cuē

ca desta dicha Vniversidad , atento à
la censura del señor Licenciado Don
Gregorio de Cisneros , del Consejo
de su Magestad, y su Fiscal en la Real
Chancilleria de Valladolid. Dada en
Salamanca à veinte y quarto de Oc-
tubre de mil y seiscientos y setenta y
quatro años.

M. Scholasticus Salmantinus.

Por mandado de su Señoria el se-
ñor Maestrescuela.

Mathias Gonçalez.
Notario.

D. IOAN-
NIS FERNANDI
DE HENESTROSSA.

DISSERTATIO ACADEMICA,
DE IMPENSIS IN
RES DOTALES
FACTIS.

SECTIO I.

Impensarum necessariarum
descriptio.

SUMMARIUM.

¹ *Causa scribendi, finis, & modus.*

- 2
- 2 *Impensæ dividuntur in necessarias, utiles, & voluptuarias.*
- 3 *Necessariæ describuntur.*
- 4 *Exemplum in propagatione vitium.*
- 5 *Dein in arborum cura eas substituendo.*
- 6 *Quod marito non incumbit, ut usufructuario.*
- 7 *In quo differt substitutio arborum à vitium substitutione.*
- 8 *Præterea in seminarij factione.*
- 9 *Denique in extruccionem molium.*
- 10 *Vnde necessariæ dicte?*
- 11 *De pereunte re casu non factis imp.*
- 12 *Quid si factis?*
- 13 *Necessariarum imp. divisio in alias, quæ in dotem, alias extrà eam fiunt.*
- 14 *Ex qua provenit ratio l. Sed si vir. 31. §. fin. D. de Donat. int.*
- 15 *Donatio inter coniuges etiam de impensis prohibita.*
- 16 *Subdivisio impensarum in dotem, in alias quæ in tutelam ipsius fiunt, alias extrà.*
- 17 *De impensis fructuum causa.*
- 18 *Exponitur l. 27. §. 25. D. Ad leg. Aquil.*
- 19 *Et l. Sumptus 61. D. de leg. 1.*
- 20 *Et l. 1. C. de Infant. exposit.*

- 21 *Quare maritus fructus dotales suos faciat?*
- 22 *De dominio mariti ducentis uxorem per usum in rebus dotalib.*
- 23 *Quo pacto maritus, & vxor Domini sint rerum dotalium?*
- 24 *De dominio mariti in dote aestimata.*
- 25 *De pactis aestimationis dotis fauore uxoris.*
- 26 *De pactis fauore mariti.*
- 27 *Resolutio contractus iuxta pacti legem soluto Matrimonio.*
- 28 *Exponitur l. 7. §. Impendi i 6. soluto matrim.*
- 29 *Modicæ impensæ necessariæ non minuunt dotem, nec magnæ si constet fructuum causa fuisse factas.*
- 30 *Probat ex exposito Text. in l. Si id quod 28. §. 1. D. de Don. int.*
- 31 *Doctrina servorum cum fructibus à marito compensatur.*
- 32 *Idem in bonæf. possessore, nisi servus venalis sit, dominus vè diues.*
- 33 *Sed emptor per actionem ex empto eas recuperat.*

- 34 *Et creditor si saltè præsumatur tacitè voluntate Domini impendisse.*
- 35 *Prosequuntur exempla necessariarum impensarum in alimentis puerorum dotalium, quæ dotem non minuunt.*
- 36 *De refusione impensarum fructuum causà si hi non percipiuntur ante solutionem Matrimonij.*
- 37 *Exponitur, l. Siquis domum 9. §. 1. D. Locati.*
- 38 *Casus contingens ex natura rei in conventionem deductæ debet considerari.*
- 39 *Repetitio non datur sibi impendenti.*
- 40 *A proprietario impensas consequitur conductor, in quem si locatio fuit facta in longum tempus transtulit ius perpetuarium.*
- 41 *Et etiam à locatore si necessarie, vel utiles sint, & ab vxore locante marito, si solvatur Matrimonium antè tempus locationis.*
- 42 *Onera fructuum ad maritum pertinent.*
- 43 *Exponitur, l. Lucius 21. §. 4. D. ad Municip.*
- 44 *Nec ex pacto vxor tenetur.*

45 *Sed si nullum fuit Matrimonium, nec
fructus ad maritum pertinent, nec eo-
rum onera.*

N. I.

Mpenfarum,
quæ in res do-
tales à marito
fiunt tractatū
aliquâ novâ
supellectili or-
nare, iam diu

cupire fecit implacabilis dissensus nostræ
artis ipsorum Principum, in quibus com-
ponendis, ferè aliud agentes, insudarunt
interpretum Proceres; è quorū licijs nos-
tro cum stamine textis telam paramus,
malè forsàn percusam, & pinguem, ut
spretam, carptam à Satyrographo lacer-
nam, sed quam ingenij, licèt invalidi, re-
petitis ictibus percurrit radius: O! cedat
in vestram (Auditores klarissimi) utilita-
tem, quod tantùm agere in votis est, non
propriam gloriam sinè vestro profectu ex

novitate captare, quam indignam putarem, rejicerem: Nam licet lege fidei manente cetera iam disciplina, & conversationis admittant novitatem correctionis, ut ait Tertullian. de Virgin. Veland. in princip. non eò prodesset apud me novitas, quominus contereretur, si deforme esset: ac nisi ita sentiam dignus mihi videor, qui à sedecim vulturib. attondear, ut qui non intelligam longè deformiora esse, quæ cum novitate coniuncta, sibi tamen confidunt, ut faceret Lucian. in Dial. contra eum, qui dixerat Promet. est in verb.

2 Impensas ergò, quas mariti in res dotales facere solent, triplicis esse naturæ nos docent Consulti, necessarias scilicet, vel utiles, vel voluptuarias, de quibus sigillatim discutiemus, iuxta prædictam divisionem, quam tradidit Ulpian. in l. 1. in princ. D. de Impensis in res dot. & in fragment. tit. VI. de dotib. §. Impensarum XIV. & cõprobat l. XLIV. tit. XXVIII. part. III. l. XV. & XXXII. tit. XI. part. IV. illustrant Alciatus, & Rebufus in l. Impense LXXIX. D. de Verb. signif. Zasius lib. II. Singularium intellect. & ad l. Divortio VIII. D. Soluta Ma-

trimonio. H. Donellus lib. VII. Comment. cap. XXV. & lib. XIV. cap. VIII. Menoch. de Recuper. possess. remed. XI. num. VII. & lib. II. de Arbitrarijs, centuria III. casu CCXV. & CCLVIII. I. Garcia de Expensis, cap. I. num. X. & cap. XIII. num. XLIX. Pet. Barbosa in l. Diuortio VIII. §. finali Solut. Matr. I. part. & noster Pichard. in §. Fuerat autem XXIX. Institut. de actionib. num. LXXXIII.

3 Impensæ necessarię, ut à nobilioribus incipiamus, illę dicuntur, quę in se habent impendendi necessitatem, ut loquitur Consultus in l. I. §. I. de Impensis. Sed hæc necessitas talis debet esse, ut perpetuam, & non præsentis tantum anni respiciat vtilitatem, l. Vel si vites III. §. finali, de impensis. H. Donellus dict. lib. XIV. Comment. cap. VIII. Petr. Barbosa in l. Diuortio VIII. §. Si vir. Soluto matrim. num. IV. & in §. vlt. num. XII. & generalitèr adferendum est, eas omnes necessarias impensas esse, quę si factę non sint, res dotalis deterior reddetur, perituravè erit, l. Impensæ LXXIX. D. de Verb. Sign. siuè quibus non factis dos imminuitur (hoc est corpus dotale mate-

rialitèr deminuitur) vt loquitur Vlpian. in *l. Impensæ XIV. de impens.* docetque Illustriss. Dom. communi Æuropæ calculo litterarum Antistes, & Academiæ nostræ supremum ornamentum. D. Franciscus Ramos del Mançano CAROLI II. Domin. Nostri (sospita Deus) Præceptor, & Castellæ Camera Senator in *M.S. de l. vnica, C. de rei vxoria act. §. Taceat. V. num. XVI.*

4 Harum impensar. exempla proponuntur in vitium propagatione, arborum curâ, & Seminarij factiõne, in *dict. l. Vel si vites III.* quæ sic exponimus, ne toti Iuris rationi, nostrique tractatus principijs repugnent: & oculis, ut aiunt, clausis perstringamus, vt quos viderim Auctores fecere. Vites duplicitèr augentur, vel de novo confitâ vitibus areâ Hisp. *Maxuelo*, vel vitium propagatione in eadem vinea, intrâ eundem limitem, vel sepem obrutis terrâ palmitibus, exceptis extremitatibus, in vitium capita formandis actis radicibus, Hisp. *Mugrones*, de quibus generibus post Columellam, Alfonso de Herrera *lib. II. Agriculturæ cap. VI.* cum sequentibus.

*Vitium propa-
gatio.*

De primo ergò genere non valet accipi hic Textus; quia hæc impensa non est necessaria, cum maritus non debeat maiorem vineam dotalem facere, tantumquæ illi incumbat veterem conseruare: Erit Hercules utilis, sicut de novelleto cauecur, in *l. Veluti VI. de impens.* quia non differunt in ratione Iuris, adhuc si novellecum olivetum dicamus, de quo *infra sect. III. num. II.* differemus. De secundo ergò genere propagationis est hic textus accipiendus, sed cum mica salis; nam hæc impensa si parva sit, scilicet paucarum vitiû pro reficiendis senio confectis quantumvis necessaria sit non minuet dotem: quia ad hanc impensam maritus tenetur pro tutela fundi. Si verò impensa magna sit, quia ventorum vi, vel tempestate alia plures vites eiecte, & eradicatæ fuere, tunc necessaria impensa erit, quæ dotem minuet, adhuc si palmites à distantibus vitibus amputati de novo conserantur, non per terrâ obruta pampinaria substituantur vites, *l. Omnino XII. de Impens.*

5 Secundò proponit Consultus exem-

Henestrossa. de Imo.

B

plum

Cura arborum.

plum necessariorum impensarum in cura arborum, quod neutiquam debet intelligi de amputatione, circumfossione, vel alio beneficio; Tùm quia hæc impensa respicit tutelam arborum, quam maritus tenetur de suo facere, *l. Quod dicitur XV. de Impens.* Tùm quia fructuum causâ fit, sed de refectione, siuè substitutione nouarum arborum in locum mortuarum, ut ait Textus in *l. Impense XIV. de Impens.*

6 Sed his obstare videntur textus in *l. Agri XVIII. D. de Vusufructu*, & in Novella *LXIV. de Hortulanis, cap. I.* vbi arbores substituere in locum demortuarum usufructuario incumbit, ad differentiam vi ventorum eiectarum. *l. Arboribus XII. l. Arbores LIX. D. de Vusufructu*, Pet. Barbosa in *l. VIII. §. Si fundus soluto matrim. num. XXII.* Iac. Gothofredus in *l. X. de reg. iur.* Sed respondemus maritum non teneri in quantum usufructuarius, quia onera subit matrimonio ex fructibus, & deterioratio pertinet ad uxorem tanquam verè dominam, *l. In rebus XXX. C. de iure dotium.*

7 Nec in contrarium faciet, si repli-

cetis adhuc si vxor verè domina sit, mari-
 tus tenetur ad vitium propagationem, vt
 diximus substituendo palmites in locum
 demortuarũ vitium, vel senio confectarũ:
 ergò substitutio arborum in locũ de mor-
 tuarũ nõ debet pro necessaria impensa ha-
 beri; nam respondemus magnum discrimen
 versari inter substitutionem vitium,
 & arborum: in his substituẽdis maior im-
 pensa est, ad quam maritus nõ debet obli-
 gari: in illis est minor, tum ratione eius,
 quod impenditur, tum quia palmites, vt
 dicebamus terrã obruti citius fructus fe-
 runt, quã arbores, & cum fructibus im-
 pensa compensatur.

8 Tertium exemplum est seminarij
 factio. Seminarium omissio Acurf. qui in
l. Item si fundi IX. §. Seminarij VI. D. de
Usufr. de horreo ubi frumentum ad semi-
nanda arva reponitur intellexit, est lo-
cus subactus, in quo semina, aut vitium,
aut arborum panguntur, vt cum ad cer-
tam quantitatem excreuerint stipites in
aliud solum transferantur, de quo latè, &
eruditè Budeus in Annotat. in pandectas, in

Seminarij factio.

d. l. IX. §. Seminarij, sed difficile est quod hæc impensa necessarijs annumeretur, nam vel prædium dotale habebat seminarium, cum in dotem fuit datum, vel non: si non habebat, ex eo quod prædium melius reddatur magis erit utilis eius impensa iuxta supra traddita: si habebat marito incumbit id renouare, curarequè tanquam instrumentum fundi, vt de fructuario cauetur *in d. l. IX. §. Seminarij*. Sed respondemus prædium dotale seminariũ non habuisse, quare agit Consultus de factione seminarij pro agri utilitate, non de renouatione, vel reparatione; Verum cum seminarium adeò necessarium sit in conseruationem arbuti, vt in eius factione non attendatur, quod melius reddatur, sed quod idem, & tale conseruetur, nam vt ait Columella *l. b. III. de Re rustica*, qui vineam, vel arbutum constituere volet, seminaria *PRVS* facere debbit: potius necessarijs, quam vtilibus hæc impensa adnumeranda est.

¶ Quæ doctrina roboratur alio exemplo necessariarum impensarum proposito à Labeone *in l. I. §. inter necessarias III. de*

Impensis, in projiciendo moles in mare, vel flumen quod ut percipiatur, notandum est, moles in mare, vel flumen projicere nihil aliud esse, quàm aggeres extruere ad oram maris, marginemvè fluminis aquis oppositos, ne exundantibus limphys grandi damno prædium dotale afficiant id de populando, ut loquitur Ulpian. in l. I. §. Sed etsi VII. D. Ne quid in flumine publico, cumquè hæc munitio necessaria sit in perpetuam fundi utilitatem, quidquid maritus in ea impenderit alveum mutando, flumen auertendo, cohibendovè aquas jure necessarię impensæ recuperabit, d. l. Impensæ XIV. D. de Impens. De aggeribus plura non insipida cumulare placidi esset laboris, ni prævisset doctis. & eruditis. Dom. D. Franciscus de Amaya Nostri Collegij æternum decus lugete Musæ si suum diem, & vos non obiistis, lib. III. Observation. cap. IV. En quomodò moles projicere, aggeresvè, quos fundus non habebat pro impensa necessaria reputatur, quia in conseruationem fundi talis, qualis in dotem fuit datus necessaria est, tum

ob inundationis damna, tùm ad vitãdam
 alluionem, cuius adquisitio præter ratio-
 nẽ naturalem, de qua post antiquiores H.
 Donellus *lib. IV. Commentar. cap. V.* Gifa-
 nius *in l. Naturalem V. §. ultimo*, & *se-*
quentib. num. XIII. de Acquir. rer. dom. Mo-
 lina *lib. I. de Primogenijs, cap. XVI. num.*
XVII. Tleutherus *volum. II. Select. disp.*
XX. Thesi. V. vbi plures apud Bacovium,
 H. Grotius *de iure belli, lib. II. cap. VIII.* ex
 hac necessitate dependet, quasi vellent
 Confulti amissione glebæ alluione de-
 crescentis plectere negligentiam in mu-
 niendis ripis, siuè omisionem harum im-
 pensarum, vt ex Ageno Urbico de limiti-
 bus agrorum notavit cultissimus, doctis-
 simus, & sapientissimus Vir Salmanti-
 cæ, & Hispaniæ columen, qui solus tot
 potuit Viros foro dare, tot millia Sena-
 tuum numero adijcere, nostrisque tribue-
 re Togis Magnus Præceptor meus, quem
 de in solo hoc mihi suavissimo, & reue-
 renti nomine laudabo Dom. D. Iosephus
 Fernandez de Retes in Supremo Castellæ
 Senatu Fisci Advocatus, *in M.S. de Civili,* &

Ansonius.

Naturali possessione, cap. V. num. IV. ergo necessaria est hæc impensa ex dispositione Ciuili, & ex natura rei sicut de factione feminarij dicebamus.

10 Has impensas necessarias si maritus omisserit, tanti eum Iudex damnabit, quãti vxoris interfuerit fuisse factas, si ob id res malè gesta sit hoc est, si malè euenit, si damno sit dos affecta, *L. & in totum IV. D. hoc tit.* quæ necessitas impendendi marito incumbens non influit, vt necessaria impensa reputentur, vt voluit *Gloss. in d. L. IV.* reprehensa à Gofredo: imò ex eo quod impensa necessaria est ad conseruationem dotis necessitatem imponit marito, vt eam faciat.

11 Verùm est animaduertendum ex calce *Text. in dict. L. IV.* quod adhuc si impensa necessaria omissa sit à marito, si res malè gesta sit, non erit damnandus, dummodò non ob id malè gesta sit; videlicet si ruentem domum non reparauerit, & casu deusta sit, non tenebitur maritus; quia nullo damno fuit dos affecta ob omissionem impensarum. Sed obstat, quod

si

si maritus ob omissionem reparationis
 domus tenetur in estimationem damni,
 non videtur potuisse ab hac obligatione
 liberari per destructionem domus: sufficit
 eius innocentia, ut nō teneatur rationem
 reddere de incendio, & eius damno, quia
 casus fortuiti, de quibus D. Amaya lib.
 III. *Observat. cap. III. ex num. IX.* & Des.
 Heraldus lib. I. *Animadvers. in Salmasij Ob-*
servationes ad Ius Atticum, & Rom. cap. XV.
 at ab antecedenti obligatione per moram
 perpetuata, quo pacto eximi desiderare
 valet contra, L. *Electio XXVI. §. Si is*
quem IV. D. de Nox. action. L. Si eum X. in fin.
D. Si quis caut. iud. sist. L. Item veniunt XX.
in fin. D. de Pet. hered. Quibus respondemus
 in hoc casu exitum tantum attendi, in
 quem confertur obligatio mariti de resti-
 tuenda re dotali, qualem eam accepit; un-
 de si tempore restitutionis ob culpam ma-
 riti omittentis impensas deterior existat,
 tunc à Iudice damnabitur in interesse: si
 verò res perierit sine mariti facto, utpotè
 incendio, cum semper esset ab futura
 mulieri liber maritus remanet. Quæ ratio

finè

finè exemplo non est in Iure, elegans præstat Paulus, in *L. Is, qui ex stipulatu XLV. D. de obligat. & action.* si qui promissit Sthicum in diem, ante diei aduentum Sthicum manumisserit, & is decesserit antequàm ab stipulatore promissor conveniretur, cum per eum non stet quominus tradatur, ab obligatione liberatur; èn ubi per factum manumissionis estimatio servi successit in locum rei, cuius debitor iam constitutus promissor per mortem servi liberatur, quia finè eius culpa præstari nequit servus quando præstari debuit, & attento exitu de medio tollitur factum manumissionis, ut in dict. *L. IV. omisio impensarum: idem cavetur, in L. Venditor XXI. D. de hered. vel act. vend.* de quo Suarez ad *Leg. Aquil. lib. I. cap. V. sect. IV. num. IX.* quod latius exponit Illustriss. D. Ramos, prosequutus quæstionem de interitu rei ante moram in *M. S. de rebus cred. ad L. V. D. Eo tit. num. VIII. cum sequent.*

12 Per contrarium si maritus impensas fecerit in reparanda ruente domo,

Henestrossa, de Imp.

C

&

& postea incendio perierit, ratio habetur impensarum; quia res non perijt culpa mariti, ob quam impensis privetur: argumento Textus in *L. Si vero XII. §. Si mihi IX. L. Qui mutuum LVI. §. Sumptus IV. D. Mandati, L. Quid ergo III. §. Sufficit VII. D. de Contr. tutela, & ut. act. L. Sed an vltro X. §. I. D. de Negotijs gestis, L. Etiam si contrariam IV. C. Mandat. Quod si impensas maritus fecerit, & postea eius culpa domus deusta sit, impensas amittet; nam cum propter incendium damnandus sit, absurdum esset ei uxorem solvere, quod non percepit, *L. Si hereditaria XXII. D. de neg. gest. Argumento L. Ex conducto XV. §. Cum quid. in III. D. Locat. quia quando culpa praecedit casum, tenetur quis de casu L. In his LXVI. D. Solut. matrim. L. Si merces XXV. §. Culpa, D. Locat. in quo noto, quod si impensa fuerit maior damno passo, ratio erit habenda excessus, recuperabitque maritus quidquid vltra damni quantitatem impendit, ratio in eo consistit, quod duo sunt, & diversis temporibus facta, aliud**

impendendi, aliud delicti, vel culpę cau-
 fantis incendium, in primo tempore Ius
 sibi quęsit in quantitatem impensa-
 rum: in secundo Ius amisit pro quantita-
 te damni: ergo cum non debeat puniri
 in plusquam deliquit, *L. Sancimus XXII.*
C. de Penis, L. Rescriptum VI. D. de his,
quę ut indign. L. Ex facto XLIII. §. Iul.
Longinus, D. de vulgar. poterit recupera-
re excessum impensarum, si aliquis sit.
Albericus de Rosate in dist. L. Si heredi-
taria XXII. de Neg. gest.

13 Impensę necessarię dividuntur in
 alias, quę in dotem fiunt, & alias, quę
 extra dotem, *L. I. §. In necessarijs II. D. de*
Impens. & in singulis diversum Ius consti-
 ruitur; nam quę non sunt factę in do-
 tem ipsam non minuunt dotem, qui ef-
 fectus est necessariarum impensarum, *ut*
sequenti Sect. videbimus, sed ad negotio-
rum gestorum iudicium pertinent, scili-
cet quando in uxorem ipsam impensum
est. G. Masius lib. II. Singul. opinio. cap.
XII. num. II. de quibus accipio Textum
in L. Facere XXVIII. D. Solut. matrim. Vbi

in patrimonio reputatur mariti, quod impendit in vxorem, & ideo si conveniatur in quantum facere potest iuxta privilegium à Iure concessum, de quo magnus Hispanorum Scriptor, cui tale debet Ius Pontificum ex omnigena eruditione ornamentum, quale nec illud capere videbatur amulsis. Klariss. Dom. D. Emanuel Gonzalez Tellez, Salmanticensis Doctor, Vespertinus moderator, noster Conchensis contogatus, nunc Supremus Fidei Quæstor, in cap. Odoardus III. de Solution. num. XI. habetur ratio eius, quod impendit; quia adversus eam actionem habet, & compensari id debet cum dote pro qua convenitur: facere posse, hoc est solvere posse, patet eam quantitatem, pro qua recuperanda habet actionem: igitur quia hæc impensa in ipsam vxorem facta dotem non minuit; sed vxorem obligat, à qua iudicio negotiorum gestorum consequi eam maritus potest.

¶4 At quæ in ipsam dotem fiunt eam minuunt, ex quo retentio provenit, L.I. §. In necessarijs II. D. hoc tit. Undè perci-

pitur

pitur ratio Textus in *L. Sed si Vir XXXI. §. final. D. de donat. int.* ubi docemur, quòd si maritus familię vxoris cibaria præstiterit, seruos, vel ancillas vxoris aluerit distinguendum est, si serui in communi vsu quasi dotales sunt, non intelligitur donatio, & ideò non condicuntur cibaria, quia in dotem impendit, quam conservare tenetur, quòd si serui sunt extrà dotem putata paraphernales, vel in vxoris vsum retenti, vel venalitiij, hoc est, in venditionem parati ab vxore de eius peculio, quia tunc maritus extrà dotem impendit donatio intelligitur, & cum inter coniuges non valeat condicetur impensum, *L. In his rebus LXXVI. §. I. D. Solutio matrim. L. In voluptuarijs XI. §. I. D. hoc tit. Scip. Gentilis de donat. int. lib. I. cap. XXXVII. & lib. II. cap. XIII. Doctiss. P. Gibalini lib. I. de Vniuersa negotiat. cap. IV. artic. II. num. II.*

15 Sed quòd dicimus donationem impensarum inter coniuges prohiberi, infringi videtur ex Text. in *L. Quod si Vir XIV. D. de donat. int.* ubi permittitur inter

coniuges donatio pecunię ad reficien-
dam exultam domum vxoris : cui respon-
demus in donatione inter coniuges , ut
prohibeatur requiri , quod donator pau-
perior fiat , & donatarius locupletior , *L. Si
sponsus V. §. Cum igitur XVI. D. de donat.
int.* Magnus Præceptor meus *de donat. int.
cap. V. post Gentil. lib. I. de donat. int.
cap. XXXII.* Vndè , etiam si vxor locu-
pletetur , cum maritus pauperior non red-
datur , valet donatio in specie *L. Si Spon-
sus. V. §. Si maritus XIII. D. de donat. int.
L. Sed si vir XXXI. §. Quod legaturus VII.
D. eodem* : & per contrarium , etiam si
maritus pauperior reddatur , dummodò
vxor non locupletetur , donatio valet , *L. Si
sponsus V. §. Concessa. VIII. D. de donat.
int. & sic dict. L. XIV.* acceperunt Acur-
sius , & Cujacius , quos meritò omittit
Scip. Gentil. *de donat. int. lib. II. cap. VIII.*
alias rationes afferens , sed quę magis vi-
get , est quę probatur à Magno Præcepto-
re meo , ubi suprà *num. XIX.* scilicet in
hac donatione cessare causam interdictio-
nis , cum hę donationes non per avaritiam

extorqueantur, sed ex misericordia hant: quapropter tantum valet, in quantum exigit necessitas vxoris, domusve refectio.

16 Subdividuntur hę impensę in dotem, & necessarię factę in alias, quę fiunt in necessariam tutelam ipsarum rerum dotalium: & alias, quę extra hanc tutelam fiunt: hę dotem minuunt, secus ille *L. Quod dicitur XV. D. de Impensis*, disparitatis rationem tribuit Neratius, quia tueri res dotales Vir suo sumptu debet, & ideo in eas non intelligitur impensum, sed id minus compendij percepisse, quod impensum est: sed quę impensę ex his quę ex illis reputentur? Nec Consultus generali regula valuit decernere, sed id Iudicis arbitrio commisit, qui ex genere, & magnitudine impendiorum definire debet, quia modica edificiorum dotalium refectio non minuet dotem, quamvis necessaria impensa sit, & in ipsam dotem facta, *L. Omnino XII. D. hoc tit.* Vbi notandum est, quod si a marito in reparatione edificij dotalis plures modicę impensę

hant,

fiant, quę coniunctę magnam impensam facerent, si in exiguo temporis spatio faciat, modicoquę intervallo pro magna impensa reputabuntur: argumento Textus in *L. Si quis separatim X. §. I. D. de Appellationibus*, vbi modicę impensę, quę singulę non facerent notionem Principis, si coniunctę fuerunt in eadę actione, coadunantur in appellatione, ut de ea Princeps cognoscat. Gofredus in *dict. l. Omnino XII.* Si verò inter vnam, & aliam impensam maius temporis spatium veniat pro modicis impensis reputabuntur. Qualibet parte attentã, nec habito respectu aliarum: argumento Textus in *L. Si idem cum eodem XI. D. de Iurisdictione*, cui potest figurari species ex *L. In negotijs XLIX. C. Th. de appellationibus, & pœnis earum.* Quod si impensa magna sit semper reputabitur vxori, adhuc si ex affectione videatur facta. I. Garcia de *Expensis, cap. IV. num. XXIV.*

17 Ex his impensis, quę adhuc si necessarię sint, & in ipsam dotem factę at-
tamen non repetuntur, sunt quę fructuum

causã

causâ fiunt, quas quartum genus impenlarum dixit I. Garcia de *expensis*, cap. I. num. X. in quo refellendo non immoror, sat est videre Text. ab eo allatos in *L. Impense* LXXIX. *D. de verbor. significat.* & *L. XLIV. tit. XXVIII. part. VIII.* nullatenus aliarum impenlarum meminisse, quâ necessariarû, vtilium, & voluptuariarum; hæ ergò impensæ cum fructibus compensantur, *L. Vel si vites III. §. nos generalitèr*, *L. Fin. D. hoc tit. L. Fructus VII. §. impendi XVI. D. solut. matrim. Menoch. consil. LXIV. num. XVII. lib. I. & de recup. possess. remed. XV. num. DXIII. & num. DXIX.* P. Barbof. in *L. VIII. §. fin. solut. matrim.* Maritus constante matrimonio, sinè quo res dotales considerari nequeunt, *L. Dotis III. D. de iure dotium*, ipsarum rerum fructus suos facit, *L. Dotis VII. L. Plerumquè X. §. sed factus III. L. Cû in fundo LXXVIII. D. de iure dot. L. Fructus VII. L. Si fundus VIII. L. In insulam XLII. §. fructus, L. Vfus fructus LVII. L. fin. D. solut. matrim. L. Pro onerib. XX. L. Fin. §. præterea II. C. de iure dotium, L. Vn. §. cumquè ex stipulatu IX. C. de*

rei vxor. a. t. Cap. Salubriter XVI. de vsuris, L. XXVI. & seq. tit. XI. part. IV. Magnus Præceptor meus in M. S. de fructib. ad tit. D. de re iud. sect. III. conſect. I. num. XXXIV.

18 Contra quæ ſic argum. qui fructus fundi alieni percepit non conſequitur impenſas, ſed eas donare domino creditur, L. Si ſervus XXVII. §. ſi oliuam XXV. D. a leg. Aquil. (de quo Suarez ad L. Aquil. lib. II. cap. III. ſect. V.) Ergò impenſa fructuum quærendorum cauſâ non compenſatur cum fructibus. Sed reſpondetur negando conſequentiam ex Text. in L. Fructus VII. D. ſolut. matrim. L. Si à domino XXXVI. §. ſin. D. de hered. petit. quod adeò verum eſt, ut etiã malèfidei poſſeſſor has expenſas deducat ex fructibus, L. Si à domino XXXVI. §. ſin. L. Planè XXXVIII. D. de hered. petit. L. Ait Prætor X. §. & fructus XX. quæ in fraudem cred. L. Domum V. C. de rei vind. nãm adhuc ſi quis rem cum fructibus iubeatur reſtituere, expenſas deducit, quia fructus debent cõputari deductis impenſis. Tiraquell. de retractu lignag. §. XV. gloſſa I. Arias Pinelus

in L. II. C. de rescind. vend. II. part. num.
 LXI. I. Garcia *de expens. cap. I. ex num.*
 XII. Hillig. *ad Donel. lib. XX. cap. VII. lit.*
F. D. Covarrub. lib. I. variar. cap. III num.
 III. Escobar *de ratiocin. tom. II. cōputat. XIII.*
 P. Barb. *in L. Fructus VII. solut. matrim.*
num. VII. Nec obstat dict. §. si olivam, in
quo creditur impensas donare, qui fruc-
tus ad se non pertinentes percepit ex fun-
do, quem non possidebat, ut docet Cujac.
lib. X. observat. cap. I. R. Bachouius in §.
ex diverso XXX. Inst. de rer. diuisi. Faciunt
L. Ad eo VII. §. penult. de adq. rer. §. certè,
Inst. de rer. diuisi. L. XIV. de donat. quā
non impendit sibi, ut qui sciens in rem
alienam, quam possidet sumptum facit
animo sibi gerendi rem, non alij, cū sit
possessionis dominus, quam revocantē
alio meritō ei reputabit sumptus. P. Bar-
bol. in dict. L. Fructus VII. solut. matrim.
num. VIII. Sarmiento lib. I. interpretat.
cap. X. num. XIII. Magnus Præcept. meus
in M. S. de fructib. lib. I. num. XII. Iac.
Mæstertius pag. mibi CCXXIII.

19 Nec obstat *L. Sumptus LXI. D. de*

leg. I. Vbi legatarius impendens in rem sibi legatam sub conditione, & ab hærede possessam sumptus non amittit, quia sibi impendit propter spem sibi restituendæ rei in eventum conditionis. P. Barbofa in *L. Domos LXI. illi de leg. I. in posthumis, ex num. XXXIII.* Nec impensas necessarias aliquis creditur donare cum possideat, quia cum possessori pereunte, vel deterioratâ re ob impensas omittas, negligentia imputetur, *L. Et qui LIV. §. fin. D. de hæred. petit.* coactus intelligitur impendisse, non spontè, & cum nemo in necessitatibus liberalis existimetur, *L. Rem legatam XVIII. D. de adimend. legat.* ex eo non habet locum præsumptio impendendi animo donandi, & habet deductionem impensarum: argumen. *L. Si fideiussor VII. §. I. D. qui satisfd. cog.* sed non possidenti negligentia imputari nequit, quare præsumptio habet locum.

20 Nec obstat Text. in *L. I. C. de infantibus expositis*, ubi docemur impensas alimentorum, quæ necessariæ sunt, *L. Quod dicitur XV. de impenfis.* Non consequi fu-

rem

rem possessorem ; nam responderetur furi negligentiam non imputari, quia per-eunte, vel deteriorata re semper tenetur condictione furtiva in quantum plurimi res fuit. *L. Si pro fure VII. §. fin. L. In re VIII. L. Finali, D. de condictione furtiva, L. Servum XXX. D. de actionibus empti, L. I. §. rectissime XXXI. vers. Denique. D. de vi, & vi armata, L. Inter omnes XLVI. D. de furtis*: igitur dominum obligare non potest, qui potius tenetur Lege Flavia de plagiarijs, *L. I. & sequentib. D. ad Leg. Flavianam*. Sic hanc *L. & L. Ex argento XIII. D. de condictione furtiva*, omisso Fabro *lb. II. coniecturar. cap. I. num. IX.* & traditis à Barbof. *in l. VIII. §. fin. solut. matrim. part. I. num. LIX.* exposuit eximius Vir Ovetensis Maioris Collegij, & nostræ Academię ornamentum, quem togatorum idæam ante nos ferre deberemus, ut ad eum mores nostri, & studia se exigèrent, Klariff. Dominus D. Laurentius Sanctos de S. Pedro, Supremus Castellę Senator, *in M. S. ad Aristonis responsa* (heumę Camcencę! privata eripuit invidę

*Seneca Epist.
XI.*

flam-

flamma vestras iam dñi ambienti luci publice gazas, inhianti) in *L. In voluptuarijs XI. de impens.* videsis Cassaneum in *Cathal. glor. mundi, part. XI. considerat. XXXIII.*

21 Ratio verò, ob quam maritus lucrificat fructus prædij dotalis, est dominiū, quod maritus habet in rebus dotalib⁹, *L. Dotale XIII. §. dotale, D. de fundo dotali, L. De diuisione V. D. solut. matri. L. Doce IX C. de rei vindicat. L. Si prædiū XXIII. L. In rebus XXX. C. de iure dot. Princip. Instit. quibus alienare licet, vel non, Iac. Cuiacius in L. XX. C. de pact. quamvis aliter sentiat Fontanella de pactis nuptialibus clausula VI. glossa II. part. I. ex num. V.*

22 Sed vnde hoc dominium illi acquiratur in comperto erit, si animadvertamus, quòd olim si per coëmptionem, imaginariamquè venditionem matrimonium celebrabatur, vxor efficiebatur filia fam. marito, omniaque bona sua in potestatem Viri transferebat, de quo Præceptor meus *lib. I. opuscul. cap. IV. num. X.* ad cuius oram longam Auctorum seriem

inve-

invenietis hæc traddentium, quibus addite Dom. Gonçalez Tellez *in cap. significavit II. de donatton. int. num. IV.* Vnde si aliqua vellet sibi in proprios vsus reservare, debebat facere per impetrationem peculij, vt filia fam. Magn. Præcept. meus lib. V. *opusc. cap. I. ex num. VI.* Ergò bona dotalia per hoc matrimonij genus mariti fiebant ex Iure Quiritum, siuè in eius dominio Quiritario manebant dotis nomine, ut ait Cicero *in Topic. ad Trebat. ibi: Cum mulier viro in manum convenit, omnia, quæ mulieris FVERVNT, viri fiunt DOTALIS NOMINE*; id est, itaùt dissoluto matrimonio statim recurrerent ad mulierem: defunctâ verò in matrimonio vxore remanebat dos penes virum, Boëtius Severin. *in dict. loco Ciceronis*, ex qua causa proveniebat maritum posse servum dotalem manumittere, eique plenam conferre libertatem, *L. Dotalem LXI. cum sequentib. D. solut. matrim. L. Intestato III. §. si dotalem, D. de suis, & legit. Præcept. meus lib. III. opuscul in L. Hæc actio LXV. D. solut. matrim. præferrique vxori in vin-*

dica-

dicatione rei dotalis, *dict. L. Doce IX. C. de rei vind.* quia erat, ut diximus, Dominus Quiritarius, *L. I. §. per hanc, D. de rei vind.* Suarez *ad L. Aquil. lib. I. cap. V. sect. III.* qui hæc uris antiqui mysteria eruditè re-
 rat.

23 Quod si per vsum matrimonium celebrabatur, dominium quiritarium penès vxorem remanebat, & bonitarium transibat in maritum ex causa dotis, penès quem erat dùm durabat matrimoniū, *L. Quamvis LXXV. D. de iure dot. L. Lucius XX. §. idem respondit IV. D. ad municip.* Suarez *ub: supra ex num. XXV.* quem petite, nàm scribere, non exscribere mei genij est; sed cum vtroque casu vxor per rei vxotie actionem soluto matrimonio res suas recuperasset, nec alienatio permetteretur marito fundi dotalis ex *L. Iulia*, maritus censebatur olim, censebaturque dominus adumbratus, & vxor est vera, & legitima domina, & hoc respectu loquitur *L. In rebus XXX. C. de iure dot.* Arn Vinnius. *in prim. Inst. quib. alien. licet, vel non,* & qui docta manu hæc, ut omnia tractat,

& in

& in utrumque forensem cumulat, digerit eruditiss. Dom. D. Petrus de Salcedo. Regius Senator *in theatro honoris*, sive honore litterarum *glossa* LII. Naturale dominium vocant Pragmatici nostri, quod mulier habet Fontanella *dict. clausula* VI. *gloss.* I. *part.* II. *num.* XI. *vsque ad* XIX. Castillo *de usufruct.* *cap.* IV. *ex num.* V. Molina, & addentes *lib.* I. *de primogenijs,* *cap.* XXIII. *num.* VI. Unde quidquid acquirit servus dotalis uxori acquirit, *L.* III. *D. de fund. dot.* *L.* Servus LVIII. *D. solut. matrim.* *L.* Ad. *itio* XLV. *§.* I. *D. de adquirenda heredit.* Quoad fructum verò, & administrationem, maritus Dominus est, ut docet Cujac. *in L. Vnica*, *§.* *cumque ex stipulatu*, *C. de rei uxorie act.* & ideò, que in fructum non veniunt ad uxorem, nõ ad maritum pertinent, *L.* *Si proprietati* IV. *L.* *Plerumque* X. *§.* *si prædium*, *D. de iure dotium*, *L.* *Fructus* VII. *§.* *si fundum* XII. *D. solut. matrim.* *dict.* *L. Vnica*, *§.* *cumque ex stipulatu*, *C. de rei uxorie act.* Ant. Gomez *in Leg. L. Tauri*, *num.* XXXIII. Ioannes Copus *de fructibus*, *lib.* III. *tit.* II. *Præcept. meus*

in *M. S. de fructib. sect. III. coniect. I. num. XXXVIII.*

24 Ergò duo considerantur domini eiusdem rei diversis respectibus, *L. De die VIII. §. I. ubi A. Faber in rat. L. Sciendum XV. §. si fundus, D. qui satisf. cog. Hillig. lib. XIV. comment. Donelli, cap. IV. lit. F. Galvanus de usufructu, cap. XXII. num X.* sicut fundi vectigalis dominium directum est penes Civitatem, utile penes conductorem in perpetuum, *L. I. D. si ager vectigalis, L. Cum sponsus XII. §. in vectigalibus, cum sequenti, de publici. L. Lex vectigalis XXXII. de pignorib. L. Si finita XV. §. si de vectigalibus XXVI. de damno inf. Donel. & Hillig. lib. IX. cap. XIV. Pinel. in L. I. C. de bon. matern. III. part. numer. XI. Alvarus Valascus de iure emphith. lib I. quest. I. Caldas Pereyra de renovat. emphitheusis, I. part. quest. XIII. ex num. XI. A. Pich. in princ. Inst. de interdict. & quomodolibet matrimonium contrahatur, maritus habet sufficiens dominium ad acquisitionem fructuum, cum quibus compensantur impense facte eorum percipi-*

piendorum causâ dum constat matrimo-
 nium, *L. Si antè VI. D. solut. matrim. L. I.*
§. & primum II. D. pro dote, ex quo traddi-
ta dos est L. De divisione V. D. solut. ma-
trim. L. XXVI. tit. XI. part. IV. & subijt
onera matrimonij L. In Insulam XLII. §.
vsuras III. D. solut. matrim. iunctâ L. Si
quis XXI. §. vlt. de donationib. int. L. Vlti-
ma, in princ. D. de doli mali exception. P.
Barbosa in dict. L. De divisione V. D. solut.
matrimonio.

25 Validior est ratio acquirendi
 fructus in dote estimata, quia per traddi-
 tionem transfertur plenum dominium in
 maritum, cum estimatio emptioni sit si-
 milis, *L. III. D. pro empt. L. Si vt certò V.*
§. & si fortè III. D. commod. L. Plerumquè
X. §. indè querit. L. Cum post divortium
LXIX. §. in dotem, D. de iure dot. Harme-
nop. lib. IV. tit. VIII. argumen. L. Eius rei
XLVI. de rei vind. L. Sed etsi VII. §. I. D. de
publiciana, L. I. de estimat. act. L. Si pro re
XXII. de eviction. L. Si propter XXII. re-
rum am. L. Si prædium IV. C. de eviction. &
 ob id maritus omne emolumentum ex

dote percipit, acquirit, adhuc, quod in fructum non venit, periculumque omne subit. *L. Æstimatæ LI. D. solut. matrim. L. Plerumquè X. in princ. & §. si antè X. cum seq. dict. L. Cum post divortium LXIX. §. fin. D. de iure dot. L. Ex conventionè XI. Cod. de pactis, L. I. L. Quoties V. L. Cum dotem X. C. de iure dot. dict. L. Vnica, §. cumque ex stipulatu, C. de rei vxor. act. P. Barbof. in dict. L. Æstimatis L. Cujac. in dict. L. §. cumque ex stipulatu, D. Covarrub. in pract. cap. XXVIII. Menoch. de præsumpt. lib. III. præsumpt. CCCCLXIV. cap. VII. num. XIV. Fr. Hothmanus in disput. de dotib. P. Farinacius in repertorio posthumo, de contractib. quæst. XXVII. H. Donel. & Hillig. lib. XIV. commentar. cap. VII. H. Trevthlerus disput. III. Thesi IV. & V. M. Aurelius Galvan. de usufructu, cap. XXII. num. VII. Lyclama VII. memb. eclog. XXVI. §. I. Castillo de usufructu, cap. IV. num. VII. Giurba ad conf. Messan. cap. XV. gloss. I. num. VI. Fontanella de pact. nupt. claus. V. gloss. VIII. part. XIII. à num. XXV. Gutierrez de gabell. quæst. XXV. & lib III.*

pract

pract. quæst. LXXVII. Trentacinquius lib. III. variar. tit. de iure dot. resolut. I.

26 Hoc procedit quandò absolute, & simpliciter res estimata in dotem datur, sed solet pactum in continentì interponi cum estimatione, quod estimationis invertit naturam, quadruplexquè proponitur à P. Barbof. *in dict. L. Æstimated L. D. solut. matrim. num. XXIX.* Ex quibus unum est, quandò res estimantur sub lege easdem reddendi, quæ non est propria estimatio, sed taxatio, de qua *in dict. L. Cùm post divortium LXIX. §. cùm res D. de iure dotium*, vt in *L. Cùm pater LXXVII. §. pater XXX. D. de leg. II. I. Cuj. lib. IV. responforum Papiniani, in dict. L. LXIX.* nec desinunt esse dotales quamvis estimatæ sint, in qua specie ancilla dotalis cum partu debebat restitui summo iure, cùm partus non sit in fructibus ad maritum pertinentibus, *L. Vetus LXVIII. D. de usufruct. L. I. C. solut. matrim.* de quo Dom. Ramos, laudatus à Magno præceptore meo in *M. S. de verb. obligat. part. I. tract. I. num. XXIII.* Aliud pactum interponeba-

tur

tur favore vxoris, vt soluto matrimonio, si res dotales extent traddantur, si verò deterioratę existant earum pretium, ut vxori libuerit, *L. Plerumquę X. §. fin. D. de iure dot.* quo casu emptio pura contrahitur in tradditione: sed quandò soluto matrimonio apparet status rei, resoluitur per conditionem, si vxor eligit fundum: quò pertinent *Textus in dict. L. Æstimatis L. & in L. Si intèr XXI. C. de iure dot. L. Si mancipia XVIII. D. eodem tit. vbî commo-* dum, & damnum mancipiorum ad maritum pertinere docet Pomponius sicùt in dote sinè pacto ęstimata, *L. In his LXVI. §. mancipia, D. solut. matrim. L. I. C. eodem tit. videte Dom. Amaya lib. III. obser. cap. I. §. I. numer. XXX.* Quodsi deterioratio non contingebat ex culpa saltèm levissima mariti, sed casu fortuito maritus non tenebatur ad supplementum ęstimationis, ut docet P. Barbof. *vbî supra num. XL.* Est hîc notandum, quòd in isto casu maritus fundum vendere nequibat, nè præiudicaretur vxoris electioni, *L. Quod si XI. D. de fundo dotali, L. I. C. eodem tit.*

quod si volente vxore alienauerit maiori pretio, totum, vel fundum restituere tenetur, *L. fin. D. de pactis dotalib.* de qua Præcept. meus in *M.S. de fructibus, sect. III. consecrario I. num. XL.*

27 Per contrarium estimatio fit favore mariti, videlicet, ut in mariti sit arbitrio reddere rem estimatam, aut eius pretium, quo casu potest rem, licet deterioratam reddere, si verò res perierit, tenetur estimationem præstare; quia debet alternativè, & deficiente vna re præcisè altera debetur. *L. Cum res XLVII. §. sed si Sthicus III. D. de legat. I. L. Si Sthicum XVI. D. de verb. obligat. L. Sthicum XCV. D. de solutionib.* non tamèn deficit omnino res si facta sit deterior dum extat *L. XVIII. tit. XI. part. IV. L. Plerumquè X. §. fin. cum L. Seq. D. de iure dotium*, quam audactèr emendavit A. Faber *lib. VII. coniectur. cap. V.* exponit Petrus Barbof. in *L. Æstimatis LI. solut. matrim. num. XXX.* ex natura obligationis alternativè, ut hîc pertineat damnum interitus ad maritum, quia deficiente re tenetur ad pretium, & damnum

dete-

deteriorationis ad vxorem, quia res deteriorata potest reddi sic Barth. Natta, & Socin. relati à Barboſa, & D. Covarrub. *pract. cap. XXVIII. num. V.*

28 Sed caſu quo electio fuit vxoris poſteaquam ſoluto matrimonio, ille, cui ex pacto reſervata fuit electio, dotalem rem elegit, ſibi què petijt reſtitui, emptio, & venditio dotis intelligitur reſoluta, què à principio pura fuit celebrata, & ex emptione res dotalis marito fuit adquiſita, ut contingit in addictione in diem, quo caſu eà lege res venditur, ut meliori allatâ conditione ab emptione diſcedatur, quia emptio eſt pura, & ſub conditione reſolvitur, *L. Quotiens II. D. de in diem addict.* vndè ex Iuliani ſententia maritus fructus fundi dotalis iure domini, ſibi acquirit, eiſquè onera matrimonij ſublevat. *L. Pro emptore II. §. ſi in diem IV. D. pro empt. dict.* *L. II. §. I. D. de in diem addict.* *L. Idem VI. eodem.* Verùm ea debet animadverti differentia quòd licet in additione fructus venditori reſtituantur reſolutâ emptione, *dict. L. VI. L. Imperator Severus XVI. D. de*

in diem addiction. maritus fructus non restituit, quia ijs matrimonij onera sublevavit, *ut in dict. L. XVI.* impense iubentur rependi ad fructuum restitutionem: nec inficiamur D. Covarr. *practic. cap. XXVIII. num. V.* post plures antiquos docuisse, hanc pactionem, non esse veram venditionem; sed id debet intelligi attento exitu restituendi ipsam rem dotalem, ut ipse eximius Vir exponit, ac si diceret, non esse firmam, absolutamque venditionem, cum possit resolvi, & sic ex vicinitate cum addictione in diem libuit Iuliani sententiam sequi protrahereque ad nostram questionem rationem eius contra Ulpianum, & alios, *in dict. L. II. §. IV D. pro empt.* notat Gothofr. *litter. D.*

29 Hic exponi debet Textus in *L. Fructus VII §. impendi XVI. D. solut. matrim.* ubi cavetur, quod si maritus edificium fulxerit, egrumve servum curaverit, hę impense cum fructibus compensantur. atque hę impense necessarie sunt, ut expressę asserunt Consulti in *L. I. §. final. L. II. D. hoc tit.* ergo non debent compen-

lari cum fructibus, ut eæ, quas fructuum
 causâ fieri diximus, vel necessarię impen-
 sę dotem non minuunt. Cui difficultati
 respondemus ex doctrina Bartholi *in dic-
 to §. impendi XVI. num. I.* quam immeritò
 refutat Doctiff. Lusitanus P. Barbof. *in eo-
 dem §. num. XIII.* quòd in curando seruo,
 vel fulciendis domibus poterit esse im-
 pensa necessaria, quę dotem minuet iuxtà
 Text. *in dict. L. I. §. fin. L. II. D. hoc tit.* si
 scilicet impensa magna sit: vel poterit ef-
 se ex ijs, quę cum fructibus compensari
 debent, si scilicet modica sit, iuxtà doctri-
 nam Textus *in dict. L. Quod dicitur XV.
 D. hoc tit. & sic in dict. §. impendi, & in
 L. Omnino XII. D. de impens.* de his modicis
 impensis agunt Consulti, quę à Iudice de-
 bent reputari extrà iudicium de dote, &
 cum fructibus compensari, nec facile erit
 animum impendentis indagare, ex quo
 iuxtà Barbolam natura impensarum cog-
 noscatur: nec ex eo quod de re fructus
 percipiuntur eorum causâ fecisse impen-
 sas satis liquet, cum omnis servus creda-
 tur operas, sive servitium in mariti com-

modum præstare , vncè tutior videtur distinctio Bartholi , cui subscripsere P. de Castro *in dict. §. impendi* , num. XX. Alexand. num. I. Zasius num. VIII. Camp. *de dote II. part. quest. XLIV.* quorum sententia elegantè roboratur ex Text. *in L. In rebus XVIII. §. possunt II. D. commod.* qui prædictam distinctionem expressè tradit , iuxtà quam est accipiendus Text. *in L. Sicut XLV. D. de usufr.* quæ de modicis impensis loquitur.

30 Sed hæc distinctio, non absolute accipienda est , nam etsi eam tutissimam defensemus , quoad præsumptionem , ut omnis magna impensa credatur facta in perpetuam conservationem, & utilitatem rei dotalis ; atramen si aliundè constat causâ fructuum maritum impendisse nullatenus reputabitur necessaria , ut dotem minuat , sed cum eisdem fructibus compensatur ex generalitate decisionis Textus *in dict. §. impendi* , *L. final. D. hoc tit.* ibi: *Quæcumque impense quærendorum fructuum causâ factæ ;* ergò si constet factas quærendorum fructuum causâ nullam ha-

bebit maritus eo nomine ex dote deductionem. Sic & omnis modica impensa cum fructibus compensatur ex absoluta decisione Text. in dict. L. Omnino XII. D. hoc tit. dict. L. Quod dicitur XV. D. eodem, quia maritus tenetur res dotales tueri suis sumptibus, dummodo sumptus non equent compendium ex re dotali percipiendum ad levanda matrimonij onera; nec recurritur ad praesumptionem, cum modica impensa fuit, nam etiam si impendisset animo obligandi uxorem ex ipsa necessaria impensa, non animo eam compensandi cum fructibus, nihilominus si modica fuit cum fructibus compensabitur, nec uxorem obligabit, sed reputabitur ex propria obligatione facta, quae habita cautelam admittimus doctrinam P. Barbosa ubi supra.

31 Sic similiter exponimus Text. in L. Si id quod XXVIII. §. I. D. de donat. int. ubi distinguit Consultus impensas à marito factas in pueros editos ex ancillis dotalibus, ut si respiciant vitam puerorum necessariae sint, & ideo marito servari,

qua-

quarum ponit exempla in salarijs nutricum, & redemptione à latronibus: si verò eorum tantum maiorem estimationem, & conservationem respiciant cum fructibus, sive eorum servitio compensari, tanquam debite in tutelam necessariam, vel animo augendi fructus, scilicet in alimenta, & doctrinam eorum: in hoc Textu duo impensarum genera invenimus, primò necessaria est impensa, quæ dotem minuit, ea quæ fit in salarijs nutricum, & in redimendo à latronibus servo dotali, sed quare hæc necessarie sint incomperto non est, nec aliquis ex his, quos hucusquæ vidi, viâ trivit, nec forsàn salutavit. Dico ergò ex suprà traddita distinctione has impensas necessarias esse, quia magnas præcisè, magnasquæ esse; quia respectu ipsius rei dotalis, in quâ impenditur nullatenus possunt modicè esse, quæ ferè exæquât totius rei estimationem, quod patet, nam servi pretium latronibus fuit persolutum in eo redimendo, ergò tanta est impensa, quanta servi estimatio: quando verò maritus salaria nutricibus persol-

vit evidenter constat non impendere ra-
 tione fructuum, quos nullos ab infante
 expectare valet cum impendit, & ideo
 non dat pro fructibus, sed *pro capite*, ut
 ait Consultus, quare non est devenien-
 dum ad præsumptionem modicæ impen-
 sę; immo nec modica potest reputari ra-
 tione præsentis pretij teneri servuli. De-
 indè quia frequenter nutricibus, præter
 alimenta, salaria dantur, vel salaria, quę
 excedant alimenta, ergo cum alimenta
 nutricum correspondeant alimentis de-
 bitis servulis, salaria excedunt obligatio-
 nem mariti, & ideo magna, & necessaria
 impensa reputabitur, & sic mulierem
 obligabit, à qua debet hæc impensa ma-
 rito rependi Scip. Gent. *de donat. int. lib. II.*
cap. X. & hæc fuit decisiva ratio Consulti
in L. Apud Celsum IV. §. si minor IX. D. de
doli mali, & met. except. quia ibi erat in-
 fans servus. Cujac. *lib. IX. observat. cap.*
XXXVIII. & tract. IV. ad African. in L.
Cum & fortè XLIV. D. de actionib. empti.
 Fornerius *I. rerum quotidian. cap. XXI. Præ-*
cept. meus de donat. cap. XI. num. IV. Quæ

de servis dotalibus sic habete, sed *in dict.*
L. XXVIII. §. I. non agitur de servis dota-
 libus, sed de editis ex ancillis dotalibus,
 qui ad uxorem pertinebant, *L. Plerumque*
X. §. si servi II. D. de iure dot. Undè nec dos
 ibi deminuitur, quia impensa non fuit
 in res dotalis facta, sed *servantur* impen-
 se pro quibus recuperandis actionem ha-
 bebunt maritus, quomodo *Text.* accipimus
 alijs omisis, quorum doctrinam in servis
 dotalibus lubentè amplectimur.

32 Quæ maritus in doctrinam ser-
 vorum impendit, ut eos meliores reddat,
 naturam sequuntur earum impensarum,
 quæ fructuum causâ fiunt, & ideò cum
 fructibus compensantur, nec marito ser-
 vantur, cum servorum utatur ministerijs;
 nec obstat quod id, quod in doctrina
 eorum impendit, sit, ut eos meliores red-
 dat, ob quam rationem videtur has im-
 pensas utilibus esse annumerandas, &
 ideò videtur servari debere marito saltim
 per deductionem, vel actionem, ut cæ-
 teræ utiles impense, de quo *infra Sect. IV.*
 Nam respondemus hîc non agi de doc-

Doctrina servorum.

trina

trina artium liberalium, de qua accipimus Textum in *L. Velut* VI. *D. hoc titulo, ibi: Si servos artes docuerit*: sed de ea, quæ necessaria est, ut melius seruiat, scilicet alicuius artis mechanicæ, cui incumbere in maius domini compendium valeat, & cum in tali disciplina, interesse mariti appareat, cum operis servi compensatur, quod impensum est: nec datur deductio in hac *L. Si id quod* XXVIII. §. I. *D. de donationibus inter virum, & uxorem.*

Bonæ fidei possessor.

33 At diversimodè stabilitur de alijs personis; nam bonæ fidei possessor si in disciplinam servorum impendat, licet regularitè impensas amittat ex Textu in *L. Si autem* XXVII. §. finali, *D. de rei vindicatione*, attamen si servus venalis erat, cum ratione disciplinæ maius pretium dominus percipiat, impensas refundere debet. *L. Nisi si venalem* XXIX. *D. de rei vindicatione*, Suarez *ad Leg. Aquil. lib. I. cap. V. sect. V. num. XXVIII.* similiter si Dominus dives est prohibetur locupletari cum alterius iactura, de quo casu est accipiendus Textus in *L. I. C. de infant.*

exposit.

exposit. de quo infra sect. III. num. XII. Petrus Barbofa in L. VIII. §. finali. soluto matrimonio, num. LXX. Sarmiento lib. I. select. cap. X. num. II. & IV.

34 Similiter emptor actionem habet ex empto pro recuperandis impensis in disciplinam servorum factis contra venditorem evictâ re, dummodò excessivæ non sint, *L. Titius XLIII. versic. de sumptibus: D. de Actionibus empti*, de qua Cuiatius *lib. V. quæstionum Pauli*. Nec obstat, quod emptor ibi bonæ fidei possessor est, §. *si quis à non domino XXXV. Institut. de rerum divisione*, & ideò videtur debere impensas amittere, ut dicebamus, nam in *dict. L. Si autem XXVII. §. finali, D. de rei vindicatione*, agitur de bonæ fidei possessore respectu domini vindicantis, à quo extorquere non debet impensas eum cogendo servo carere, at in *dicta L. Titius XLIII.* agitur de bonæ fidei possessore respectu hæredis vendentis servum, quem post annum manumittere debuit, nullâ factâ commemoratione fidei commissariæ libertatis, à quo, manumisso iussu Prætoris

Emptor.

Henestrossa, de Imp.

G

fer-

seruo, debet emptor recuperare quidquid eius interfit intra duplum. *L. Cum & forte XLIV. D. de actionibus empti.*

Creditor.

35 Deindè si creditor in instruendo artificijs seruo pignorado impenderit ex voluntate tacita, vel expressa debitoris impensas recuperat. *L. Si seruos XXV. D. de pignorat. act. de quo postea*, vel si hæc impensa necessaria erat ad usum serui, cuius vacuo ministerio debitor utebatur, *L. Si pendentes XXVII. §. II. de usufructu*, quia seruo nulla doctrina est aliter necessaria, undè non comprehenditur nomine alimentorum, si hæc legentur, *L. Legatis VI. D. de alimentis, & cibar. leg. noster Valentia lib. III. illustrium tract. III. cap. I. num. VI. Gentilis de alimentis, cap. II. A. Barbosa de Offic. Episcop. II. part. allegat. XX. num. IX.* Ex tacita voluntate emptoris, etiam impendente venditore in doctrinam serui venditi antequàm tradatur, habet actionem ex vendito pro impensis recuperandis. *L. Iulianus XIII. §. præterea XXII. D. de actionibus empti.* Usufructuarius deniquè has impensas cum fructibus compensat, in

Usufructuarius.

dict.

*dict. L. Si pendentes XXVII. §. II. D. de usu-
fructu.*

36 Alterum exemplum à Consulto traditum *in dict. L. XXVIII. §. I.* alimenterum puerorum eâdem regulâ mettitur ac doctrinâ, & equiparatur agrorum culture annuę, nam licet hæc necessaria sit, ut fundus conseruetur, maximè si vinea, vel hortus sit, attamèn cum singulorum annorum vtilitatem respiciat cum fructibus compensatur, sic licet ad vitam servorum alimenta necessaria sint, cum eorum servitio, sive ministerijs compensantur, quia singulorum dierum vtilitatem respiciunt, & in talem tutelam fiunt, qualem proprio sumptu maritus tenetur adhibere, *dict. L. Quod dicitur XV. D. hoc tit. L. Item XXX. §. I. ibi: Sed cibaria, D. de adilit. edicto.*

37 Quodsi maritus prædictas impensas fecerit causâ fructuum, & antequàm fructus perciperentur solutum sit matrimonium, mulier tenetur fructuum partem restituere habitâ ratione expensarum, & temporis, *L. Fructus VII. §. inter-*

*Alimenta ser-
vorum.*

diem XV. D. soluto matrim. & ibi F. Duarenus, & per contrarium si maritus cum matrimonio contractum non constitisset per integrum annum, fructus percepisset, tenetur vxori restituere partem pro rata temporis, quo onera matrimonij non sustinuit, exemplo hæc doctrina, & difficillima iura capiuntur: si matrimonium esset contractum Kalendis Octobris, illicòquè percipiatur vindemia, solutumque sit matrimonium Kalēdis Novembris, non debet maritus totos vindemiæ perceptos fructus lucrifacere, retinere, sed quia vno mense onera Matrimonij sustinuit, duodecimam partem vindemiæ lucrabitur deductis impensis, quas in ea colligenda fecit, quod ita debet computari, totius anni culturę vineæ debet haberi ratio videlicet amputationis, fossionis, vel arationis, &c. Et vindemiæ, & huius cumuli duodecimam partem maritus solvet, percipietque duodecimam partem fructuum in vindemia collectorum. Per contrarium: Si matrimonium solutum esset Kalendis Octobris, vxorquè postea

vin-

vindemiam colligit, restituet marito partem fructuum pro rata tēporis, quo subsistit onera matrimonij, factâ prædictâ computatione impensarum, annusquē ad eam numerabitur pro diuersitate fundorum, vel rerum dotalium ex quibus fructus percipiuntur, scilicet in vineis ex facta vindemia usquē ad aliam, iuxta quę loquuntur Text. in *L. De diuisione V. L. Si ante nuptias VI. L. Fructus VII. & in §. Diuortio alias L. VIII.* quam ingeniorum crucem dixerunt antiqui, *D. Solut. matrim. de quibus Hilligerus lib. XIV. comment. Donelli, cap. VII. litt. D. B. Pinellus lib. I. select. cap. II. G. Pancirolla lib. III. Thes. Variar. cap. XX. Iac. Gothofredus in l. in condemnatione CLXXIII §. I. D. de Reg. Juris. A. Faber. lib. I. coniect. cap. XIII.* post *P. Barbosa in illis* sed notate prædictam restitutionem fructuum portionis ad maritum pertinentium, non remorari fundi restitutionem, ut evenit ratione impensarum, sed illicò ac matrimonium solvatur maritus fundum restituere debet, cui consulitur datâ ab vxore cautione per fideiusionem indemnitaris

pro rata fructuum tunc pendentium, & ad maritum pertinentium, quos cum vxor percipiat ei restituet, vt ex dict. L. VII. §. XV. iuncto §. I. obseruat. Præc. meus in M. S. de fideiussorib. cap. III. num. VII.

37 Sed obstat quod conductor vsufructus non consequitur impensas casu, quo locatio finita fuit morte locatoris, L. Si quis domum IX. §. I. vers. idem quærit, D. locati: ergò nec maritus impensas debet consequi casu quo matrimonium solvatur ante fructuum perceptionem argum. Text. in dict. l. fin. D. de impens. Cui paritati respódemus quod in dicto vers. idem quærit: agitur de conductore Titio, qui impensas fecit in quinquennio, in quod ab vsufructuario Seio vsufructum conduxit, & antè locationis tempus morte Seij locatoris fuit finitus contractus, & quæstio est, àn possit vsufructuarius ab hæredibus Seij interesse impensarum consequi, respondetquè Consultus non posse; ratio est: quia cum absquè culpa locatoris finita sit locatio, eo quod morte extinguatur, & similiter vsufructus sit extinctus, L. Sicut

III. §. fin. D. quib. mod. usufruct. amittatur, L. In singulos VIII. D. de Annuis legatis, L. Si quis usufructum XXIX. D. de usufructu leg. L. Si patri III. C. de usufructu, §. Finitur Institutionum de usufructu. Dom. Amaya lib. III. obseruat. cap. IX. I. Garcia de expensis, cap. X. num. XXXIV. Vvilembakius disp. XII. num. XI. Moëz lib. II. obseruat. cap. IX. Arias de Messa lib. III. Variar. cap. XLVIII. num. IV. & cap. XLIX. num. IX. M. Aurel. Galvanus cap. XXXVIII. num. X. & ad proprietatis dominum usufructus transeat: nihil commodi ad hæredes locatoris pervenit: ergò non erunt damnandi, ut solvant impensas, sed ut pensionem remittant eius temporis, quo conductor non potuit re uti, L. Ex conducto XV. §. I. & §. Si vis maior in fine (de quo Dom. Amaya lib. III. obseruat. cap. III.) L. si fundus XXXIII. D. locati (de quo P. Thom. Sanchez II. in precepta Decal. XXII. num. LIII. A. Faber. lib. II. coniectur. cap. IV. Merillus I. Variant. ex Cuiat. cap. XXVI. & II. obseruat. cap. VI. Madera animadvers. cap. XV. num. XVIII. G. Malsius de ineunda rei æstimat. part. I.

cap.

cap. I. num. IV. *Lyclama* VI. *membranae eclog.*
III. & VII. *memb. eclog. XLVI.*)

39 Nec ad rem facit quod fiducia locationis in quinquennium factae impendisset, quia debuit inspicere Titius posse Seium ante locationis tempus mori, & usufructu finito, & cum proprietate consolidato, etiam locationem extinguere, quapropter est in lata culpa, *L. Quod quis CCIII. D. de Regul. iur.* quia casus contingens ex natura rei in conventionem deductae debet considerari, & aliter faciens est in lata culpa, ut ratiocinatur P. Barbof. Sed videtur conductorem posse a proprietario impensas repetere, cum maritus eas repetat, sicut impensas quaerendorum fructuum causa factas, si matrimonium, ut dicebamus solvatur ante fructuum perceptionem, ex eo quod virtute impensarum mulier percipit fructus, quae ratio, & in conductore militat, liquidem virtute suarum impensarum percipit fructus propriarius.

40 Quibus respondemus hunc textum debere accipi in specie, qua Titius

con-

conductor plus impendit in prædio, quàm exigebant fructus præsentis anni, attento quinquennio, in quod omne credebatur locationem porrigi, quapropter ei denegatur repetitio quia ut hæc detur requiritur, quòd ille, qui impendit habeat animum alterum obligandi, *L. Si me, & Titium XXXII. D. de reb. cred.* (de qua Dom. Ramos in *M. S. de reb. cred. cap. I. de consensu requisito in mutuo, num. VII.* Præcept. meus *lib. II. opusculor. sect. III. cap. VI. num. VI.*) *L. In hoc iudicium XIV. §. I. D. communi diuidendo*: at cum conductor tantum sibi prospiceret, quando impensas fecit fructuum intra quinquennium percipiendorum causâ, ideò eas repetere non valet: maritus verò negotium iniit cum vxore recipiendo ab ea immediatè res, in quas impendit, ideòquè repetitionem habet.

41 Si verò conductor vtilis, vel necessarias impensas fecerit, eas consequetur à proprietario, à quo immediatè fundum locauerit, *L. Dominus LV. §. I. L. Penu. D. Locati. P.* Barbosa in *L. LXI. de leg. ut. I. in*

posth. nu. XIII. & per consequentias idem adseveramus de conductore usufructus, nè dominus cum iactura locupletetur possessoris bonę fidei, de quo non meminit I. Garcia *de expens. cap.* XIV. *num.* X. qui latè de locatione in longum, vel breve tempus disputat, ea missa facimus, quia ad nostrum tractatum non spectant, tantum notatè locationem in longum tempus in conductorem transferre ius perpetuarium, quod est reale, & dat causam possessionis, imò, & dominij utilis, de quo sunt Text. in *L. Sciendum XV. §. I. qui satisfd. cog. L. I. & ultima, & ferè per tot. D. si ager vectigalis, L. Cum sponsus XII. §. in vectigalibus, de publiciana in rem. act. L. III. §. si ego, de novi operis nuntiat. L. I. §. quod ait Prætor, L. II. D. de superficieb. L. V. tit. XXX. part. III. Docent Caldas Pereyra de renovatione emphiteusis, lib. I. *quest.* X. *num.* VII. & *quest.* XIII. *num.* II. Didacus Brito in rubrica ad tit. de locato, §. I. *num.* X. & XI. Menoch. de recuper. rem. I. *num.* LXVIII. Alvarus Valascus de iure emphiteutico, *quest.* XVIII. Gipha--*

nus in *L. Naturaliter XII. de adquir. poss.* num. XIII. I. Cujacius *lib. XII. Pauli ad edict.* in *L. Aedes LXXIV. de rei vindic.* A. Pichard. in *§. in summa, Inst. de interd.* num. CCLXXXIII. Valent. *lib. II. illustr. tract. I. cap. VI. num. I.* I. Garcia de *expensis, dict. cap. XIV. ex num. X.*

42 Repetitionem ergò conductori competere contrà locatorem pro vtilibus, vel necessarijs impensis etiam asserunt P. Barbof. in *dict. L. VIII. §. fin. solut. matrim.* & Præcept. meus *de fructib. sect. I. ex num. XIII.* Et ad hanc partem deniquè animadvertite, quòd si maritus prædium dotale locaverit ad certum tempus soluto matrimonio intrà tempus locationis licet vxor præcisè non teneatur stare locatoni à marito facte, attamen eam rescindere non poterit, quàm impensas conductori solvat, & quidquid eius interfit, ut docent P. Barbof. in *L. Si filio, §. ultim. D. solut. matrim. ex num. XII.* Brito ad *Rubricam de locato, II. part. §. V. ex num. XII.* A. Gomez *II. tom. Variar. cap. III. num. VIII.* Quamobrem ex recepta praxi conductor adversus

vxorem agit ad interesse, licet ex stricta Iuris ratione deberet aduersus, maritum locatorem agere: qui ut indemnus maneret, non aliter fundum restituere vxori cogeretur, quam accepta fideiussione indemnitatis, *dict. L. Si filio XXV. §. vlt. D. solut. matrim. I. Cuiacius in dict. L. vnica, §. Taceat V. C. de rei vxoria act. H. Donell. lib. XIV. commentar. cap. VIII. A. Faber. de errorib. pragmat. decade XXIV. errore III. & IV.*

43 Ex his provenit, ut onera fructuum ad maritum pertineant, nec exigere ab vxore possit: Si ergo pradium stipendiarium, vel tributarium in dotem datum fuit, stipendium, vel tributum à marito solutum repeti non potest; quia onus fructuum est, *L. Nec stipendium XIII. D. hoc tit.* Pradium stipendiarium, vel tributarium erat pradium prouinciale, quod si ex diuisione prouinciarum ab Augusto facta ad Populum pertinebat, stipendiarium vocabatur: Si verò ad Principem tributarium, de quo Iustinianus *in §. Per traditionem XL. instit. de rer. diuis.* Thophi-

lus in eodem §. Strabo lib.III. Dio lib.LIII.
Suetonius in August. & latè agunt allati à
Præc.meo lib.I. opusc. cap.XIX.num.II. qui-
bus adde Eruditissim. Desider. Heraldum
lib.I. animaduersion. in Salmasij obseruationes
ad ius Atticum, & Roman. cap.III.num.XXI.

44 Nec in contrarium facit L. Lucius
XXI. §. Idem respondit IV. D. ad municip.
vbi Consultus docet maritum non teneri
ad munera municipalia ratione dotis, nam
diuersimodè stabilitur de oneribus reali-
bus, ac de personalibus: hæc non tenetur
maritus subire ratione dotis ei concessæ,
pro sublevandis oneribus matrimonij, ut
in dict. §. IV. at onera realia subit, qui fruc-
tus percipit, L. V. usufructu VII. §. II. L. Si
pendentes XXVII. §. III. L. V. usufructu LII.
D. de usufructu, L. XXVIII. D. de usufr. leg.
L. Fructus XIII. C. de Action. empti, L. In
summa VI. C. de Pignor. D. Amaya in L. I.
C. de annonis, num. XLIX. & ideò marito
incumbit solvere stipendium, vel tribu-
tum, ut in dict. L. XIII. quod minùs ex
fructibus percepisse videtur, non verò
imputare debet vxori. Barth. in d. L. XIII.

Quod

45 Quod adeò servandum est, ut adhuc si ex pacto dotali vxor obligetur ad subeunda prædicta onera realia solvendo tributa, pactum nullum erit, nec à prædicto onere liberabitur maritus, vel eius hæres, ad quem fundus obligatus peruenit, *L. I. C. sine censu*, cui non obstat Textus in *l. Ex conventionione XI. C. de pact.* nam ibi pactum intervenit de debito, & obligatione antecedenti matrimonium, quod numquàm potuit pertinere ad maritum ratione sortis principalis, nec ratione usufructuum, quas vxor ex pacto solvit, quod valet, quia de interesse privati est, non de interesse Fisci, ut in *dict. L. I. C. sine censu*, quod non valeret, quia pactis priuatorum formam Iuris Fiscalis convelli non placuit, *L. Inter debitorem XLII. D. de pact. L. final. C. de fundis rei priv. lib. XI.* ubi annuente votis Deo latius differemus. Sed quod in *dict. L. Ex conventionione XI.* actio denegetur hæredi agere volenti adversus vxorem novercam procedit in dote in æstimata, ex eo quòd eius non interfit cum soluro matrimonio non permanfis-

set in hæredis filij dominio dos, & ideò, si dote estimata fuit pactum interpositum actionem ex vendito concedit Imperator, quia apud eum remanente prædio dotali sua interest, quod vxor iuxta pactum vsuras solvat. Acurf. & Cujac. in dict. L. XI.

46 Casus est, quo fructus dotis ad maritum non pertinent, scilicet, quando iniuste nuptiæ sunt contractæ, quia tunc nec dos vlla est. L. Dotis III. D. de iur. dot. L. Qui contrà IV. L. Si quis incesti VI. C. de incest. & in v. nupt. §. si adversus XII. Inst. de nupt. Præcept. meus de donat. int. cap. II. quapropter deficiente causâ ad acquisitionem fructuum, quæ est traditio dotis iuste existentis, maritus eos lucrari nequibat, imò, & dos caducabat, L. Si quis officium XXXVIII. §. I. D. de ritu nupt. Cujat. lib. I. definit. Papin. in L. Præfectus LXIII. de ritu nupt. & fructus à Fisco auferebantur, L. Incestæ LII. D. de ritu nuptiar. in quo quia ad nostrum tractatum non pertinet non immoramur, addite Illustriss. Dom. Ramos in M.S. ad L. Iuliam, & Pa-

pian.

piam I. part. cap. III. num. XII. sed notate
 in hoc casu tantum excipi impensas ne-
 cessarias, quas semper recuperat maritus,
 quia cum dotem ipso iure minuatur, adhuc si
 dotem restituere teneatur, non restituit,
 quod deminutum est, quod dos non est.
L. Dote LXI. D. de ritu nupt. Arias de Messa
lib. II. Variar. cap. XL. num. X. Præcept. meus
de donat. int. cap. II. num. VI. Nec obstat
 Text. in *L. in Insulam XLII. §. I. D. solut.*
matrim. ubi maritus lucratur fructus, cum
 nulla dos sit nec matrimonium cum an-
 cilla reputata libera, quia ibi non tanquam
 maritus, sive iure dotis lucratur vir fruc-
 tus, sed tanquam bonæ fidei possessor, eos
 compensando cum oneribus matrimo-
 nij, notat D. Gothofred, in *d. L. XLII. §. I.*
lit. C. ex quo in dicto casu restituta dote
 cum fructibus ratio debet haberi impen-
 sarum pro ijs percipiendis factarum, quæ
 refundendæ sunt marito nè cum eius
 iactura mulier locu-

pletetur.

(:†:)

SECTIO II.

De maritorum iure ob neces-
sarias impensas in dotem
factas.

SUMMARIUM.

- Num. 1. *Ob impensas necessarias dotem ipso iure minui de qua dote accipiendum.*
2. *Dos tanquam ius universale non corpus dotale, deminuitur.*
3. *Exponitur Text. in L. Si is qui Stichum §. quod dicitur 3. D. de iure dot.*
4. *Sententia Scevole in dict. §. à Paulo rejicitur.*
5. *Retentio competit pro parte fundi indivis.*

Heneštroffa, de Imp.

I

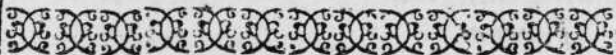
Si

- 6 *Si pecunia in dote sit, vel corpus aestimatum, id minuitur iuxta Vlpianum.*
- 7 *Exponitur Vlpianus accepto verbo non pro non solum.*
- 8 *Per deminutionem pecunie liberatur maritus ab obligatione eam restituendi.*
- 9 *Fundus desinit esse dotalis quoad causam dotis, non quoad dominium.*
- 10 *Vnde solutis impensis tanquam dotalis potest repeti.*
- 11 *Expense in exigendis debitis minuunt dotem, non filiorum bona adventitia.*
- 12 *Differentia inter nomen aestimatum, & inestimatum.*
- 13 *Impensa ne committatur damni infecti stipulatio necessaria est: exponitur, L. Si quis 6. §. si damni 7. D. communi div.*
- 14 *Exponitur L. Item si servi 30. §. 1. D. de edilit. edict. ex sententia Text. in L. Aediles 2 §. item sciendum 8. eod.*
- 15 *Adhuc si dos corporibus constet minuitur, licet corpora non minuantur.*
- 16 *De difficili Text. in L. Mævio 41. §. 1. D. de legat. 2.*

- 17 *In legato dotis emolumentum representationis tantum continetur.*
- 18 *Formula relegandæ dotis, quidquid ad me dotis nomine pervenerit ab antiquis usitata, quid contineat?*
- 19 *Prædicta L. Maxio 41. de necessarijs imp. accipitur contra I. Cujacium, & A. Fabrum.*
- 20 *Quod ex ipsis Consulti verbis probatur.*
- 21 *Deductio, licet improprîe dicta, pro necessarijs impensis datur.*
- 22 *Dos uxori propriæ legata per dictam formulam intelligitur, quæ prius accepta, non quæ postea deminuta.*
- 23 *Retentio fundi durat usquè dum marito impensæ referantur.*
- 24 *Quia actio de dote evanescit pro rata impensarum, docet L. Sed etsi 21. D. soluto matrim.*
- 25 *Sed non retinetur res dotalis, tanquam dotalis, sed quia dotalis esse desijt.*
- 26 *Nec tota dos si in aliquo corpore quantitas impensa salvetur, maximè in quod impensum fuit.*
- 27 *Re retentæ fructus percipit maritus pro*

rata expensarum soluto matrimonio.

- 28 *Quod probatur ratione, & autoritate
Text. in L. Fin. §. fin. D. de fundo dot.*
- 29 *Et denique ex contraria natura retentioni iure pignoris, in qua fructus computantur in sortem.*

VETUSTVM Iuris Rom. principium est dotem ipso Iure minui ob impensas necessarias, sæpèquè à Consultis inculcatum, L. I. §. in necessarijs II. D. hoc tit. L. I. §. impense IV. L. Cum quis vxoris II. L. Dote V. D. de dote præleg. L. Illud convenire V. in fine, D. de pact. dotal. L. Dote LXI. D. de ritu nupt. L. Vnic. §. taceat V. vers. Ob impensas, C. de rei vxoria act. §. Item si de dote XXXVII. Instit. de action. Sed circà effectus huius deminutionis iam diu digladiantur Interpretes, immò nec ipsi Iuris Auctores satis sibi constare videntur, sed ut eorum iur-

gium

gium sedetur, ego sic paucis rem comprehendo. Vel fundus dotalis, in quem impense necessarię fuere factę fuit in dotem datus estimatus, vel non; si fuit estimatus absolute cum mariti fiat per emptio- nem tacitam, de qua supra *sect. I. num. XXIV.* quidquid maritus impenderit in propriam rem impendit, ex quo non va- let uxorem obligare, nec dotem deminue- re, quia non debet speciem, que posset desinere esse dotalis, sed quantitatem, qua obrem inutilis esset in hac specie questio de impensis, nec de ea credo cum Iacob. Mæstertio *illustrium iuris tractatum tract. de impensis in rem alienam, quest.* quid sibi vult regula, &c. *vers.* pergit porro. tracta- re Ulpianum in *L. Quod dicitur V. D. hoc tit.* in illis verbis: *Vbi ergo admittimus deminutionem dotis ipso iure fieri? Vbi non sunt corpora, sed pecunia.* Quod si non fuit esti- matus dotalis esse desinit, sed tantum quod ad effectus retentionis, eiusque fructus maritus lucrifaciet pro rata impensarum, donec impensa soluta in causam dotis fundus revertatur: si vero in dote sit fun-

dus inestimatus, & pecunia, hæc tantum
 minuetur, de quibus sigillatim agemus
 exponemusque quæ in contrarium occur-
 runt.

2 In primis notandum est dotis no-
 men dupliciter accipi, vel tanquam ius
 vniuersale continens in se quidquid ma-
 rito tribuitur, traditur matrimonij causâ,
 & abstractum ab ipsis rebus, vel pro ipsis
 rebus marito traditis matrimonij causâ,
 & vtroque modo certum est dotem minui
 ob necessarias impensas, iuxta traditam
 distinctionem, si res dotalis estimata fuit,
 vel pecunia in dote est propter impensas
 factas in alia corpora dotalia inestimata
 corpus estimatum, quia loco pecuniæ est,
 vel pecunia deminuitur, & marito pleno
 iure acquiritur, quod dicere volunt verba
 Vlpiani supra relata in dict. L. V. D. de im-
 pensis, ubi ergo admittimus, &c. quæ demin-
 utio cum perfectior sit, quia dominium
 mutat, quam alia, quæ retentionem tan-
 tum tribuit, rectè Consultus ait quod dos
 minuitur, hoc est, ipsa res estimata, si ve-
 rò tota dos inestimata fuit, tunc non mi-

nui-

nuitur eo modo res dotalis, quia absurdum esset propter pecuniam eam minui. *L. Quod dicitur V. D. de impensis.* Sed etiam minuitur dos, hoc est, ius vniversale vxoris, siue vniversalitas dotis, vel quantitas. *L. I. §. impensæ IV. D. de dote prælegat.* ibi: *Ad vniversitatem erit referendum*, hoc est, ad quantitatem, vt expressè probatur ex *L. Vnic. §. taceat V.* ibi: *Cum enim necessariae quidē expensæ dotis minuunt* **QUANTITATEM**, *C. de rei vxoria act.* Similisquē distinctio invenitur in deminutione patrimonij ob es alienum apud Vlpianum in *L. Fideicommissum L. §. I. D. de iudicijs*, ibi: *Æs enim alienum patrimonium totum imminuere constitit non certi loci facultates.* *L. Cum in fundo LXXVIII. §. IV. de iure dot.* quam doctrinam probant Bartholus in *rubr. soluto matrim. num. XXI.* Socinus in *dict. rubr. num. XXXVIII. & consil. LVIII. num. IV. lib. I.* Iaso *num. XXX.* Iac. Cujacius *lib. XXIII. observat. cap. XII. I.* Campetius *de dote, I. part. quæst. I. ex num. II.* Costan. *de dote, cap. II. num. V. A.* Tiraquellus in *LL. Connubiales, in princip. num. XXXV.*

Matienco *tit. II, lib. V. ordinamenti in rubric. gloss. I.* & alij laudati à Pet. Barbosa in *rubrica solut. matrim. III. part. num. VII.* & A. Pichardo in *§. Fuerat autem XXIX. Institut. de action. num. XCI.*

3 Nec his præiactis obstat celebre Pauli responsum, in *L. Si is, qui Stichum LVI. §. quòd dicitur III. D. de iure dot. ibi: Quod dicitur NECESSARIAS IMPENSAS IPSO IVRE DOTE MINVERE*, non eò pertinet, ut si fundus in dote sit desinat aliqua ex parte dotalis esse: quæ verba prorsus contraria videntur Ulpiano in *dict. L. Quod dicitur V. hoc tit.* quare in his componendis insudarunt A. Alciatus in *commentarijs ad L. Hereditatis CXIX. D. de verbor. signific.* Socinus Iunior in *rubr. solut. matrim. III. part. num. XX.* Corrafius in *dict. L. V. hoc tit.* P. Barbosa in *rubr. solut. matrim. III. part. num. XXXIII. I.* Cujacius *lib. XXIII. observation. cap. XII.* A. Faber *lib. I. coniectur. cap. II. Subtiliss. Roman Valeron. lib. vnic. animadversionum, cap. X.* G. Masius *lib. II. singular. opinion. cap. IX.* R. Bachovius in *§. in*

bonæ fidei XXVI. & in §. Itèm si de dote XXXVII. Institut. de action. Iac. Mæster-tius dict. tractat. de impensis in rem alienam factis, quæst. quid si vult regula, &c. sed si quid mei iudicij est hæc verba iuxtà tradita num. I. accipienda sunt de dominio fundi, vt proptèr impensas necessarias nullatenùs id mulier amittat, cùm compensatio non detur speciei ad quantitatem, sed tantùm retentio detur marito donec ei solvantur. Nec contrarium invenimus apud Ulpianum adferentem determinationem corporis non fieri proptèr pecuniam, sed fundum desinere esse dotalem, nam hoc est accipiendum, vt restituatur cum cæteris rebus, sed retentionem maritum habere, quare cùm diceret, hæc res faciet desinere esse fundum dotalem, vel partem eius, illico subiungit; manebit igitur maritus in rerum detentationem, detentatio possessionem significat, non dominium, L. Ab hostibus XV. §. Sed quod simpliciter III. D. Ex quibus causis mai. Pæc. meus in M. S. de possessione, cap. III. num. II. ut sic exprimeret desinere esse dotalem quoad

effectum retentionis, siue retentionem tantum esse effectum desinendi esse dotalis, vel amissæ dotalitatis, quod idem fateatur expressè Paulus illis verbis: *Sed nisi impensa reddatur, aut pars fundi, aut totus retineatur*: Ergò hic est effectus deminutionis, nec aliud apud Consultos inuenio ex quo colligatur dominium marito acquiri, sic forsam A. Merenda *lib. III. controuersia III.* excogitavit, licet non sic se expediat.

4 Sed obstat sententia Scæbolæ relata à Paulo *in dict. §. Quod dicitur III.* adferentis quod si tantum in fundum dotalem impensum sit, quanti fundus est, is desinit dotalis esse, quæ debent accipi de dominio fundi iuxta hypothefim Paulo propositam: ergò impensæ necessariæ marito adquirunt dominium fundi dotalis, poteritque dari cõpensatio speciei ad quantitatem, & deminui corpus propter pecuniam, quibus rationibus nixi adseveramus non posse desinere esse dotalem fundum, nisi tantum quoad retentionem. Cui difficultati facilè occurritur animadvertendo cum Iac. Mæstertio, & alijs Scæbolæ

sententiam esse reiectam à Paulo tanquam
disonam iuris rationi, cum ex ea seque-
rentur magna in convenientia, non so-
lum ex prædictis rationibus, sed ex eo
quod si aliquo casu desineret quoad do-
minium dotalis esse, posset alienari, quæ
manifesta iniquitas foret secundum Scæ-
bolæ sententiam, nunc quæro quomodo
potest videri sententia Scæbolæ amplexa
à Paulo sic loquente?

5 Pro qua parte fundi retentio com-
petit controvertitur ab interpretibus, &
omisso magno Cuiacio *dict. lib. III. obser-
vation. cap. XII.* adserenre absolutè pro
parte indiuisa dari, sic distinguimus: ex
natura rei pro indiuiso datur retentio
cum Cuiacio, at cum nullus cogatur in-
vitus stare communioni, *L. Si non sortem
XXVI. §. Si centum, D. de condict. ind. Arias
de Messa lib. I. Variar. cap. XLI. num. XX.
Iac. Gothofred. in L. Cū amplius LXXXIV.
D. de Reg. Juris. Galvanus de Vusufructu, cap.
XXV.* Si maritus ad diuissionem deve-
nire desideret, diuiso fundo pro parte
diuisa retinebit, quæ fuit sententia acu-

tissimi G. Mafij *diēt. lib. II. cap. IX. num. XII.* licet non ita se explicet, sed eam firmo Pauli verbis ibi, *aut pars fundi*, hoc est si ad diuisionem deveniatur, *aut totus retineatur*, hoc est vsquedum deveniatur ad diuisionem; dispeream si hæc non Pauli mens.

6 Adferit Ulpianus in *diēt. L. Quod dicitur V. Hoc tit.* si pecunia in dote sit, pecunię, non corporum fieri deminutionem, & quod si corpora æstimata sint corpora deminui, ibi: *Vbi ergò admittimus deminutionem dotis ipso Iure fieri? Vbi non sunt corpora, sed pecunia.* & infra; *proinde si æstimata corpora in dotem data sint ipso iure dos deminuetur.* Quibus verbis innuere videtur, quod si pecunia in dote non sit, nec dos æstimata, non deminuetur dos propter impensas necessarias contra prima principia nostri tractatus; sed huic difficultati respondet G. Mafius *diēt. lib. II. cap. IX. num. XXVIII. cum sequent.* omiffa sententiã. A. Fabri *lib. I. coniectur. cap. II.* deminutionem dotis vniversaliter acceptę, siuè vniversitatis dotis, vel quantita-

ris, lempèr, & ipso iure fieri ob impensas necessarias; sed in his verbis non agere Consultum de hac deminutione, sed de deminutione ipsarum rerum dotalium, & expressè in relatis verbis confirmare, quod dicebamus de deminutione ipsarum rerum dotalium æstimatarum, sive dotis pecuniariæ; quia cum hæc absolutè deminuat, desinatque res esse dotalis quoad dominium, quod marito acquiritur, perfectius in his deminutio intervenit, cum ipsa corpora æstimata deminuantur, unde si in dote, in quam impensum est, sit pecunia, vel aliquis fundus æstimatus, qui loco pecuniæ habetur, pecunia deminetur ex sententia Masij, maritoquè acquiritur pleno iure, quasi si ei esset soluta pro impensis, cæterasque res maritus restituet.

7 Sed gravitèr obstat quod hoc nequit intelligi de dote ubi est fundus dotalis inæstimatus, in quem impensæ fiant, & pecunia, nam ait Consultus, *ubi non sunt corpora, sed pecunia*; Igitur apertè loquitur de dote omnimodò pecuniaria,

hoc

hoc est ubi tota dos pecunia est, non corpora dotalia. Cui difficultati responde-
 mus in dicto Text. agi de dote, quæ constat corporibus inæstimatis, & æstimatis,
 siuè pecunia, in qua dote ob impensas
 factas in corpora inæstimata, æstimata,
 siuè pecunia deminuuntur, nec contrariū
 suadent prædicta verba: *Ubi non sunt cor-
 pora, sed pecunia*: Nam sunt accipienda
 sic, *ubi NON solum sunt corpora, sed pecunia*:
 utatissimum ædepòl. est in iuris libris vo-
 cem *non* accipere pro *non solum*, ut in Text.
*in L. Ne cum filio XVI. D. de furtis, L. Invi-
 tum V. D. de seruitut. urbanor. prædior. L.
 Non enim XXXVIII. D. Ad Senat. Consult.
 Trebell. L. Si procurator XIV. D. de condict.
 causâ datâ, L. Cum pupillus XXI. D. de tu-
 telle, & ration. distr. L. Tutor III. §. Sed si
 non latitet XV. D. de suspectis tutor, L. Cu-
 iuscumque V. §. Si cum fullo, D. de institor act.
 L. final. §. I. D. de ædilitio edicto. Acursius in
 L. Ob eam IX. D. de præscript. verb. A. Au-
 gustinus lib. II. emendation. cap. I. Brissonius
 de verbor. signif. verbo non, Donellus lib.
 XV. commentar. cap. XXX. A. Faber. in*

Juryp. tu. III. princ. II. illat. XIV. Hilliger. ad Donell. lib. III. cap. XVI. litt. B. Cuiacius lib. VIII. observation. cap. IX. Illustris. D. Ramos in M. S. ad L. Frater à frater XXXVIII. D. de condict. in deb. num. VIII. & in M. S. de institor. act. cap. I. num. XVI. & D. Larreatig. l. b. I. select. cap. VI. num. II.

8 Dixi fundum æstimatum loco pecuniæ haberi; quia cum per æstimationem contrahatur emptio, & venditio, ut supra dicebamus *sect. I. num. XXIV.* fundi æstimati dominus maritus efficitur, remanetque non speciei, sed quantitatis debitor, & sic per necessarias impensas in alia corpora dotalia inæstimata factas, debitum minuitur, sive æstimatio fundi, non fundus ipse, qui iam per emptionem erat mariti, & per venditionem desierat esse dotalis, unde pecunia videtur deminuta, eodem modo ac si esset pecunia in dotem data non prædium æstimatum, cum differentia nulla sit inter pecuniam, & fundum æstimatum, quia semper maritus ab obligatione restituendæ dotis pro parte impensarum in fundum, vel alias

res inæstimatas factarum liberatur, in qua liberatione deminutio dotis consistit.

9 Nec iam obstat ratiocinium D. Emanuelis Roman. Valeron *dict. cap. XI.* animadversionum, quo difficile reddebatur fundum desinere esse dotalem ex eo, quod eius dabatur retentio marito; nam fatemur rei proprię retentionem, nec pignus dari, *L. Nequę pignus XLV. D. de Reg. Jur. L. Non solum XXXIII. §. Si rem tuam V. de vsucapion. L. Si rem alienam XXIX. D. de pignorat. act. L. Ex sextante XXX. in fin. D. de except. rei iud.* Sed negamus fundum desinentem esse dotalem marito acquiri, cum tantum desinat esse dotalis quoad retentionem, hoc est eruitur, extrahiturvè ex causa dotis ad restitutionem, sed non ex dominio vxoris, & sic hæc quę datur est retentio rei aliene, qua retentione eget maritus cum dominium ipsius rei non acquirat per necessarias impensas; nec extrã dotem est fundus ratione dominij, licet sit extrã causam dotis ratione retentionis, quaproptèr vxor eum

recuperare nequit donè impensas solvat.

10 Deniquè non pugnant intèr se fundum non esse dotalem quoad restitutionem, & repeti tamquàm dotalem ab vxore solutis impensis: ergò iuxtà sententiam A.Fabri *dict. cap.II.* idcirco dotalem esse definire adferimus, quia repeti ab vxore non potest, cum tantum pugnarent definire esse dotalem quoad dominium, & posse repeti ab vxore tanquàm dotalem solutis impensis, quod nec dixit Faber, nec illi imputatur ab acutissimo Valerion: & notate hanc retentionem non esse Iure pignoris, sed speciali Iure, & efficacia impensarum necessariarum, & ideo maritus lucrifacit fructus, nec in sortem principalem imputat, ut inferius dicemus. Quæ sententia valdè confirmatur ex principio, quo docemur fundum, siuè corpus dotale non deminui, licèt dotis quantitas deminuat, nam si daremus fundum, vel corpus pro rata impensarum marito acquiri, iam necessarîo id deminui fateremur; qualis quæso perfectior deminutio alicuius corporis potest inve-

niri, quàm eius dominij acq̄uitio? ergò si marito acquireretur, vel minueretur, vel nullum valet excogitari deminutionis genus.

II Verùm aduersus suprà dicta sic argumentor, vxores solent in dotem nomina dare, *L. Promittendo XLI. §. Si à debitore III. D. de Iure dot. L. II. C. de obligat. & act. L. XV. tit. XI. part. IV. I. Cuiat. tract. VIII. ad African. in L. Si marito IX. D. de fundo dot. Camillus Borell. in Summa decis. tom. III. tit. IV. num. CCCXLV. Cuenca de deposito gloss. XIV. num. XXXV. si maritus aliquid impenderit in exigendis pecunijs à debitore vxoris, hanc impensam non consequitur: argum. *L. fin. §. Vbi autem III. C. de bonis quæ lib. L. I. C. de bonis mater. vbi pater, qui idem ius habet in bonis adventitijs filij, quod maritus in bonis dotalibus non consequitur sumptus in exigendis pecunijs factos: cum hæc impensa necessaria sit, L. Mevia XLIX. D. Solut. mat:* ergò maritus non debet consequi necessarias impensas, sed sicut pater eas cum fructibus compensat, ita, & maritus de-*

bet compensare. Respondemus constituendo differentiam inter patrem, & maritum, pater ratione patriæ potestatis per novas constitutiones habet tantum usufructum in bonis adventitijs filij in eius sacris constituti, itaque fructus percipit absque vlllo onere ratione tantum patriæ potestatis, & sic non est mirum quod teneatur necessarios sumptus facere in exigenda sibi pecunia: at maritus percipit fructus rerum dotalium, ut subeat onera matrimonij, *L. Pro oneribus XX. C. de Iure dot. L. Dotis VII. D. Eodem tit.* atquæ si hæ impensæ marito imputarentur, ut de suo teneretur creditores convenire, & cum fructibus has impensas compensare, computarentur fructus in duas causas contra doctrinam *Text. in L. Quod Labeo XIII. D. de compensat*: ergò aliter in marito, ac in patre debet observari, ita *Barth. in L. I. D. de impensis.*

12 At *Pet. Barbosa in l. Æstimatis LI. D. Solut. matrim. num. VIII.* traddite solutioni non acquiescens distinguit, vel nomen debitoris fuit æstimatum, vel non: dicitur

æstimatum, quando certâ dote promissâ pro illius satisfactione datur nomen debitoris, quo casu videtur æstimari, *L.II. C. de obligat. & act.* & contrahitur tacita venditio, *L.Si prædium IV. C. de eviction.* Præceptor meus *lib.II. opuscul. sect.II. cap.I. num. XIV.* & ideò iuxtâ suprâ traddita, periculum est mariti, & impensas quantumvis necessarias non consequitur argum. *L.Ex conventione XI. C. de pact. L.I. L.Quorâtes V. L.Cum dotem X. C. de iure dot. L.Æstimatis LI. D. Solut. matrim.* Si verò nomen debitoris datum sit absolutè, & simpliciter sicut cæterę res dotales, censetur dari inæstimatum, licet datum sit pro ea quantitate, quæ in eo continetur, quâ hoc tacitè, & implicitè evenit, & quod tacitè intelligitur adhuc si expressè caueatur nihil operatur, argum. Text. in *L.Hæc verba III. D. de legatis I.* ubi Pet. Barbosa in *Posth. G. Pancirolla Thes. variar. lib.III. cap.IV. Excelentiss. Dom. Chumacero select. disput. V.* ergò tunc sumptus consequitur: & nota nominum venditionem validam esse, ut probat Textus in *L.No-*

mina XVII. *D. de hered. vel act. vendita*, L. Apud Celsum IV. §. *Quod si is de doli mali, & metus except. dict.* L. II. L. *Si in solidum* VI. cum seq. *C. de obligat. & act.* A. Faber. lib. XI. *coniectur. cap. V.* nec ad nos pertinet disputare vtrum vendito nomine minori pretio liceat emptori integrum in debitum exigere à debitore contrà L. *Per dtuerfas* XXX. L. *Ab Anastasio* XX XI. *C. Mandati*, consulite Hiligerum ad Donel. lib. XV. *commentar. cap. XLVII. litt. C.* D. Salgado I. *part. Labyrinthi, cap. XXVII. à numer. LXXVIII.* Nogueroi. *allegat. XXXVII. num. LX.* & qui procunctis sufficeret doctis. Dom. Scholæ, forique luminare magnum, cuius doctrinæ radijs Supremus gaudet Principis N. Senatus D. Alphonfus de Olea *de cessione Iurium, tit. VI. quæst. X. num. LXVI.* qui videndus de obligatione mariti ad exigenda debita, & ipsius liberatione soluto matrimonio, nam noster stylus non sic exarasset, nisi ex scriberet, *tit. est V. de cessione iunium quæst. XII.* & Præcept. meus in *M. S. repet. præl. ad L. XV. §. X. de re iudicat.* & in casu, quo nomina

inax-

inæstimata dantur, maritus mandatarij loco habetur, ut elegantèr probatur ex Text. in *L. Mævia XLIX. D. Solut. Matrim.* ibi: *Cui actiones mandata sunt.* prævidit P. Barbosa, ubi supra num. VII.

13 Rursus obstare videtur, quod si socius cautionem damni infecti præstiterit, non habere actionem adversus socium docemur in *L. Si quis VI. §. Si damni VII. D. Communi diuid.* Ergò si maritus solverit, nè committeretur damni infecti stipulatio, non habebit actionem ad consequendum, nè hæc impensa dicetur necessaria contra Text. in *L. I. §. fin. D. Hoc tit.* ubi in exemplis necessariarum impensarum proponitur; & ista ibi: *Vel ex stipulatione damni infecti, nè committatur præstiterit;* Sed respondetur quod in dict. §. VII. non datur actio adversus socium, quia socio non erat utile habere domum, & idèo socius, qui cautionem non præstitit damni infecti volebat domum pro derelicto habere, quaproptèr in eum denegatur actio at cum mulieri esset utile potius solvere aliquam conventam pecuniam, quàm ex

stipulatione promittum, quod tenebatur
necessario facere, si hoc vir fecit, necessa-
riam impensam fecisse videtur, dotemque
deminutam remanere, cuius species est in
*L. Sed an vltro X. §. I. vers. sed vt Celsus D.
de negot. gest. ex cuius sententia recte perci-
pitur prædicta solutio.*

14 Nec obstat Text. in *L. Item si servi
XXX. §. I. D. de adilit. edicto*, cuius talis spe-
cies: Titius servum ægrum emit à Mævio
celante infirmitatem eius, egit Titius ex
ædilitio edicto ad redhibitionem, cumque
durante lite in servi curationem impen-
disset, quæstio est de impensis, quas dis-
tinguit Consultus adserendo emptorem
imputare impensas factas post litem con-
testatam: atquæ hæ impensæ necessariae
sunt, & magnæ, velutî requisitæ ad curan-
dam magnam ægritudinem servi; ergò
impensæ necessariæ factæ ante litem con-
testatam non imputantur. Cui difficultati
respondemus omnes has necessarias im-
pensas emptorem recuperare, sed distinc-
tionem in eo consistere, quod impensæ
factæ ante litem contestatam debent com-

prehendi in libello quando redhibitio postulat, quod Prædus notavit illis verbis: *precedentes impensas nominatim comprehendendas*; at quæ fiunt post litem contestatam imputantur officio iudicis, quæ est sententia Text. in *L. Ædiles XXV. §. Item sciendum VIII. D. de ædilitio edicto* in quo immorari extrâ aquam esset.

15 Deindè tenendum est quod prædicta deminutio dotis procedit, si vè dos consistat in quantitate, si vè in corporibus, licèt non deminuantur ipsa corpora, ut diximus, nec obstat Text. in *dict. L. Diuortio VIII. §. final. vers. planè D. Solut. matr.* Vbi Consultus dat marito actionem, non retentionem, in quo magnum versatur discrimen, nam actio supponit restitutam dotem, & conceditur pro recuperandis impensis necessarijs, ex quibus adserimus retentionem produci; nam respondemus id procedere casu quo maritus integram dotem restituit sinè impensarum deductione, nec retentione vti voluit, ut prævidit G. Masius *dict. cap. IX. num. XXXV. vers. undecimo*, nec negamus actionem

mari-

marito pro recuperandis impensis, adhuc si retentionem habeat, dummodò dictâ retentione non vtatur, ut suprà diximus. Nec magis facit Text. in *L. II. in princip. D. de dote prælegata*, vbi ex hypothese agitur de deminutione quantitatis, quâ in ea consistebat ibi dos, & ob id non excluditur deminutio dotis in corporibus consistentis, quomodò debent intelligi Text. adducti à Merenda ad probandum dotem in corporibus consistentem non minui.

16 Plus operis desiderat expositio Text. in *L. Mænio XLI. §. I. D. de leg. II.* vbi cauetur quòd si quis vxori legauerit hæredis, quidquid ad hæredem pervenisset dotis nomine, integram dotem deberi sine deductione impensarum: ergò impensa dotem non minuunt, nec deducuntur, siquidem integra debetur. Deindè quæ ratio disparitatis potest dari, ut id non feruetur in legato vxori propriæ relicto: quibus difficultatibus respondet G. Malius dict. *lib. II. singularium opinion. cap. X. num. XIII.* omittis A. Fabro *lib. I. coniectur. cap. III.* Pet. Barbosa *in rubr. Solut. matrim. III. part.*

num. XIX. Sarmiento *lib. I. selectar. cap. X.*
 I. Cujacio *lib. XXIII. observationum, cap.*
XIII. & Goveano lib. I. Variar. cap. XIII.
 quòd illa verba *quidquid ad te dotis nomine*
pervenerit: in testamento extranei loco ta-
 xationis sunt habenda, & non admittunt
 eam interpretationem, ut complectantur
 id tantum, quod iudicio de dote vxor ef-
 fet consequutura; ratio est quòd post
 mortem legantis vxori extranei, mulier
 non potest statim agere actione de dote,
 sed expectare debet vt matrimonium sol-
 uatur morte viri, vel alia ratione *L. II. D.*
Solut. matrim. vel quod cognoscatur ma-
 ritum ad inopiam vergere, *L. Si constante*
XXIV. D. Solut. matr. L. Servum XXI. D.
de manumission. L. Vbi XXIX. Cod. de Iure
dot. Cap. Per vestras, de donat. L. XXIX. tit.
XI. part. IV. A. Gomez in L. L. Taurinum.
XXXIII. Hilligerus lib. XIV. comment. Do-
nelli, cap. V. lit. B. & Pragmatici, relati à
Dom. Olea de cess. iur. tit. III. quast. VII.
num. IX. quoniam igitur legatum præ-
 standum est à morte testatoris, & iudicium
 de dote differtur, ut dicimus in matrimo-

nij solutionem, idè hoc legatum non potest intelligi de eo, quod mulier est consequutura actione de dote, eâ nimirum de causâ, quòd tempore præstationis legati hoc iudicium competere non potest, nec sciri, aut constare quæ expensæ iudicio dotis veniant deducendæ, quare necesse est vt taxationis loco habeatur illa formula, & maritus præstet quidquid dotis nomine accepit, quod diversum est in ea specie, qua maritus propriæ vxori dotem relegat, quia cum testatoris morte solvatur matrimonium, & mulier actura sit de dote, legatum sub hac formula relictum: *quidquid ad me dotis nomine peruenit*: tantum continet id, quod mulier est consecutura actione de dote, & commodum legati consistit in repræsentatione duntaxat, legatum enim donatio est, & idè potiùs restringendum, quàm ampliandû in interpretatione, nisi aliud suadeant testatoris verba, argum. *L. Cum scriptum VI. D. de dote præleg.*

17 Robotatur tradita differentia sequenti consyderatione, quandò dos vxori

proprię legatur, iux res potiùs restituuntur, quàm dantur, nec testatoris possunt videri, quę dotales sunt: vndè tantùm consistit legatum in emolumento repræsentationis, cū aliòquì annua, bima, trima die esset præstáda dos, quę cōsistebat pondere, numero, vel inenlurá, *L. Vnic. §. Cùm autèm VII. C. de rei vxor. act.* Cujacius in *commentar. ad tit. D. de dote prælegata*, quæ ratio facit intrà eos limites relegationem dotis includi, nec extendi vltra id, quod mulieris est, vel ei actione de dote debetur, consequuturaquè est, cum verò vxori extranei dos legatur nihil restituitur, quia testator nullam accepit dotem, & idèò nuda est dotis datio, nec restringitur legatum ad id tantùm, quod actione de dote vxor est consequutura, quia non continet solum emolumentum repræsentationis, sed dationem eius quantitatis taxatæ, ex acceptance dotis *G. Malius dict. lib. II. cap. X. num. XIV.*

18 Sed contrà, testator vsus est generali verbo, *quidquid ad me pervenit*, in quo legato continetur omne id, quod

dotis

dotis nomine datum fuit etiam si postea ex accidenti deminutum sit per necessarias impensas : ergo dos integra mulieri debetur absque ratione deductionis. Deinde ubi clara, & expressa sunt verba testatoris, non debet ad coniecturas deveniri, ita ut restringantur, sed ut demonstrent voluntatem dicentis, *L. Labeo VII. §. II. D. de Supellectil. leg.* Quibus respondemus quod testatores uti solebant hac antiqua dotis releganda formula *quidquid ad me pervenerit* : quibus verbis dotem significabant, ut idem fuisset dicere *quidquid ad me pervenit*, ac dicere *dotem suam ei do, lego*, in quo legato nihil aliud praeter dotem veniebat ; hoc est, commodum representationis, unde si dotem centum aureorum vxor tradidit, & necessarijs impensis deminuta erat in quinquaginta, non intelligebantur legata centum, sed quinquaginta, quia non erat dos maior, cum in dote non esset id, in quo deminuta erat dos, probant Text. in *L. Cum scriptum VI. L. Fin. D. de Dote praeleg. I. Cujacius in L. Quisquis XCV. D. de legat. III.*

qua-

quarè testator ita relegans intelligitur nudam relegationem facere voluisse, atquè verba licèt generalia ex communi loquendi forma, & vsu interpretationem accipiunt, quæ verba in testamento extranei taxationis loco habentur cùm potiùs dos detur, quam reddatur, & ità nequit illud legatum intelligi de eo, quod mulier esset consecutura iudicio dotis, *Mafius dict. lib. II. cap. X. num. XVI.*

19 Magnus Cujacius *dict. lib. XXIII. observat. cap. XIII.* & subtilissimus A. Faber *lib. I. coniecturar. cap. III.* adferunt, quod *dicta L. Mevio XLI. §. I. D. de leg. II.* loquitur de impensis vtilibus non de necessarijs, quasi hæc sempèr deducerentur in vtraque specie, quod probant ex eo, quod impensæ vtilis dotem non minuunt, sicut necessariæ, & cùm ad hæredem mariti non videatur pervenisse id, in quo deminuta dos est per necessarias impensas, ideò id, quod superest tantùm videretur vxori legatum sub ea formula *quidquid ad te dotis nomine pervenerit*; argum. *L. Dote relegata V. D. de dote prælegata*, ubi docemur

dote relegatâ vtilès impensas remissas videri, non etiâ necessarias, nam quanti sunt necessarię tanto minùs est in dote, quę legatur: ergò si in legato vxori hæredis tota dos sinè deductione impensarum comprehenditur, de impensis vtilibus accipere debemus, deindè legatur dos, quę tunc est immunuta per necessarias impensas, non verò, quę olim fuit: ergò si quę olim fuit debetur non deductis impensis, impensę non dèducendę sunt vtilis, non necessarię, quę cum ipso iure dotem minuunt, nec relinquunt locum quæstioni de deductione. Deniquè Consultus vtitur verbo *deductionis*, at necessarię impensę non dèducuntur, sed minuunt dotem, *dict. L. Quod dicitur V. D. hoc tit.* vtilis dèducuntur, *L. Vtilium VIII. eodem:* ergò Text. in *dict. L. Mævio*, est intelligendus de vtilibus, non de necessarijs impensis.

20 Quibus difficultatibus non obstantibus adserimus, quod prædicta Lex loquitur de impensis necessarijs, nec de vtilibus intelligi posse, quod mihi pro-

bant

bant illa verba : *Tota dos sine deductione impensarum mulieri debeat.* Vtiles impense dotem non minuunt : ergò nunquam efficere potuerunt , quominus tota dos deberetur , etiam cum veniunt deducende ; patet , quia semper mulier habet actionem ad totam dotem absque utilium impensarum deminutione quare eo ipso , quod dicat mulieri deberi totam dotem sine ratione deductionis impensarum , manifestè consentit , innuit , profitetur Consultus , quod illa impensarum deductio efficeret alioquin quominus tota dos deberetur : sed hic effectus est necessariorum tantum , non utilium impensarum : ergò licet *deductionis* verbo utatur Consultus nihilominus est accipiendus de impensis necessarijs , quæ faciunt , ut id minus mulieri ex dote debeat , nec novum est nomen *deductio* circa impensas necessarias , quibus solet adaptari. *L. fin. D. hoc tit. ibi: Nec ullam habet eo nomine ex dote deductionem :* ergò deductio ex dote daretur pro illis impensis necessarijs , si non essent factæ quærendorum

fructuum causâ; & sic minùs propriâ significatione deduci impensas necessarias dicitur, quâ natura non patitur, ut appareat, in quantum minuunt dotem necessarię impensę, nisi deducantur, subducantur, quę deductio in eò à propria differt deductione, quòd dicit factum hominis, non effectum Iuris.

21 Nec obstat, quod impensę necessarię prius minuunt dotem, quàm de dote actio mulieri competat, & ideò antequàm deductio fiat, nam respondemus: quod illa deductio non est irrevocabilis ob id quod muliere solvente impensas ei tota dos debet restitui, & deminutio est certa, deminutionis verò quantitas in certa donèc impensarum taxatio, & rei dotalis estimatio, & mutua compensatio facta sint: ergò necessaria est deductio in necessarijs impensis ad hoc, ut mulier sciat quid, & quantum petere, & consequi ex dote valeat. Similiter vtuntur verbo *Deductio*, Text. in *L. Fructus IV. L. Fin. in fin. D. de operis servor. L. Si à domino XXXVI. §. fin. D. de her. petit. L. Fructus*

VII. in princ. D. solut. matrim. L. Fundus LI.
D. famil. erisc.

22 Deindè alteri difficultati respondemus, quòd legatur dos, quæ olîm fuit, non quæ nunc est iam per impensas deminuta, quod patet ex eo quod Consultus pro taxatione legandi formulam accipiat respectu temporis, quo tradita fuit, cùm præsens tempus nequeat attendi in vxore extranei, quæ post mortem testatoris non valet de dote agere, ut diximus, ut deminutio cognoscatur, quæ contingit postquàm dos ad maritum pervenit, tunc enîm etiam id, quod fuit deminutum, ad eum pervenit, aliter Herclè deminui non posset, nisi prius ad eum in dote pervenisset, & apud maritum remanet extrà dotis causam, licèt muliere solvente impensas revertatur in causam dotis, vndè si millè fuerunt in dote, millè sub ea formula intelliguntur legata, & cùm id exigat testatoris voluntas, licèt ex post facto deminuta sit dos per necessarias impensas millè debentur, L. II. D. de dote præleg. Masius dict. lib. II. cap. XI. &

antè eum de necessarijs impent. accepit
præd. L. XLI. Dom. Sanctos de S. Pedro
in M. S. ad Aristonis responsa, in L. In vo-
luptarijs XI. hoc tit. num. IV.

23 Diximus suprà marito compete-
re perpetuam fundi retentionem donè
ei uxor satisfaciat, quod difficile redditur
ex sequenti consyderatione. Maritus non
potest perpetuò fundum retinere, nisi
actio dotis minuatur: atquì cùm impen-
sæ corpora non minuant, nec actionem
de dote minuere possunt: ergò nequit da-
ri marito retentio perpetua fundi. Minor
probat, actio dotis non potest minui,
nisi mariti obligatio minuatur, sed obli-
gatio non minuitur dùm res, quas tene-
tur restituere saluæ sint: ergò si corpora
non minuuntur, nec actio dotis minui
valet. Deindè nullo alio legitimo modo
potest maritus desinere esse obligatus,
quã compensatio speciei ad quantita-
tem non habet locum: igitur per quanti-
tatem impensam non potest maritus li-
berari ab obligatione restituendi fun-
dum, ac proindè ei nequit concedi per-

petua fundi retentio. Quibus responde-
 mus, quod mariti obligatio non consistit
 in singulis dotis corporibus, sed in uni-
 versitate dotis, vnde per deminutionem
 dotis ipso iure contingentem vi nature
 impensarum necessariorum mariti obli-
 gatio deminuta remanet, & cum defi-
 ciente obligatione, & actio deficiat, de-
 minuta obligatione, & actio minuitur
 extensive, & ideo retentionem producit
 deminutio dotis, eique facit locum. Nec
 ex eo, quod corporum non fiat deminutio
 sequitur retentionem non dari, immo ex
 eo quod retentio datur, ob deminutio-
 nem dotis ratione universitatis, corpora
 integra retinentur, vsque quò satisfactum
 sit, & tunc fundus in dotis causam rever-
 titur, quia per solutionem reversio datur,
 & per reversionem cessat retentio, que
 ali oquì perpetua esset, cum tantum ab-
 rumpatur satisfactione impensarum. G.
 Maius dict. cap. IX. num. XXXV. vers.

Quarto:

24 Juxta hanc doctrinam adserit
 Consultus in L. Sed etsi XXI. D. solut. ma-

trimon. actionem de dote evanescente pro-
rata impensarum, vel in totum, si tota dos
consumpta sit, vel in partem, si pars con-
sumatur in redimendis necessarijs mulie-
ri personis, & ratio est quia cum hac im-
pensa necessaria sit, dotem minuit, & sic
deminuta etiam obligatione mariti pro
eadem parte evanescit actio. Nec obstat,
quod speciei ad quantitatem non admit-
tatur compensatio, quia hic Text. est ac-
cipiendus de dote pecuniaria, vnde sol-
vente marito impensas dotem solvere in-
telligitur, nec ibi aliqua datur compen-
satio speciei, cum species nulla sit, immo
adhuc si corpora inestimata essent, nihil
obstaret quia ratione impensarum non
damus marito dominium rei dotalis; sed
tantum retentionem, vnde nec compen-
sationem concedimus, retentio ergo ne-
cessario intervenit ex defectu actionis in
vxoře deficiente obligatione in marito:
minus facit, quod hac impensa non vi-
deatur facta in ipsam dotem, ob quod
non debet minuire dotem, nam actio
evanescit ex ista, & pijsima causa re-

demp-

Constante ma-
trimonio ne-
quid dos repeti
de quo Dom.
Olea de cessione
Jur. tit. III. quest
VII. num. II.

demptionis captivorum: argum. *L. Si quis XXXVI. C. de donat.* & propterea hic est casus, in quo potest dos restitui constante matrimonio Scip. Gentilis *de donat. int. lib. IV. cap. XXIII. ibi sexta, & c.*

25 Hæc ergò retentio fundi dotalis, quæ marito competit ob necessarias impensas non est accipienda reduplicativè; hoc est, rei dotalis tanquàm dotalis, sed rei dotalis quatenùs dotalis esse desiit ob efficaciam necessariorum impensarum: sed obstat sequens ratiocinium; maritus remanet in rerum detentatione, *dict. L. Quod dicitur V. D. hoc tit.* & partem fundi, vel totum retinet *dict. L. LVI. §. III. D. de iure dot.* ergò si non sit impensum tantum, quantum fundus est, ea pars fundi dotalis, quæ excedit impensam, & super est, retinetur ut dotalis, quia neutiquàm desiit esse dotalis, ut retineretur. His respondemus, quod maritus nullum ius habet ad retinendam eam partem fundi, quæ excedit impensas, verùm in hac hypothesi de facto retinere ratione communio- nis, at cum vxor non debeat cogi stare

com-

communione, *dict. L. Si non sortem XXVI. §. si centum, D. de condict. ind.* Arias de *Messa lib. I. variar. cap. XLI. num. XX.* Jacob. Gothofredus in *L. Cum amplius LXXXIV. D. de reg. iur.* Galvanus de *usufr. cap. XXV.* quando ei libuerit divisio fundi fiet, & interim à marito retinetur reservatâ vxori potestate solvendi impensas, & totum fundum revocandi in causam dotis, & sic fundus pro parte quam retinere maritus potest, non retinetur tanquam dotalis, sed quia dotalis esset desiit, paratusque debet existere ad divisionem, nè vxor pro modicis impensis commodo privetur totius fundi, G. *Maffius dict. lib. II. cap. XII. num. VII.*

26 Nec traditis obstat, quod *Ulpianus in dict. L. V.* adferat maritum manere in rerum detentatione, donec ei satisfiat, quibus verbis innuere videtur retentionem dari totius dotis, licet impense totam dotem non equent, quia cum absurdum sit, ut vxor ob minimas impensas, quas egestate laborans forsàn solvere non valeret, totâ dote carere cogatur:

Ulpia

Ulpianus est accipiendus in casu, quo cum impensę essent centum singulis corporibus dotalib. plus valoris esset, quã tunc in rei, vel rerum detentatione maneret maritus donc̄ ei solveretur, vel res divideretur, ut rem dotalem centum, vel parum ea excedens retineat, cetera restituat, & sic mens Cõsulti est cõcedere rerum detentationem pro rata impensarum, sive pro parte qua deminuta fuit dos, cum ex deminutione retentio procedat, vnde in §. *Si dos* eiusdem legis, recte quæstionem proponit de repetendo eo, quod pro necessarijs impensis solet compensari, non verò de tota dote condicenda, ut intelligamus quod pro expensis compensatur, id Consultum distinxisse, & separasse à tota dote, quia eius non datur retentio, sed illius portionis, quę compensatur, sive correspondet impensis, G. Masius *dist. lib. II. cap. XII. num. IX.*

27 Retentionis est præcipuus effectus perceptio fructuum, quos maritus lucrificat pro rata expensarum, in compen-

latio-

sationem vsurarum pecunię erogatę in
 fundum, quę vsurę debentur ex mora
 vxoris; nãm cùm teneatur necessarias im-
 pensas marito refundere illicò, ac soluto
 matrimonio maritus etiã tenetur ei fun-
 dum restituere si non solvit meritò, nè
 locupletetur, cùm mariti iactura fructus
 amittit pro tempore retentionis, in qua
 specie rectius procederet I. Mæstertij sen-
 tentia, qui *vbì supra* marito tribuit præ-
 dictam fructuum acquisitionem ob ean-
 dem rationem, sed loquitur constante
 matrimonio, effectumque ponit in eo,
 quod maritus prædictos fructus percipiat
 absquẽ onere matrimonij, quod in opere
 posthumo potius Typographię errori
 attribuerem, quàm tanto viro; nãm obli-
 gatio de sustinendo onere matrimonij,
 non provenit ex receptione dotis, licet
 hæc pro onere sublevando tradatur, quia
 contractui matrimonij implicite inest
 onus, quo non caret, etiã si dotem non
 accipiat. *argum. C. Per vestras VII. de donat.*
inter. Riminald. consil. CXXXIII. num.
XLIII. & sequenti. Bacza de non meliora nd.

Henestrossa, de Imp.

O

fil.

fil. cap. V. num. II. P. Thom. Sanchez de matrimonio, lib. IV. disp. XXVI. num. XXI. excepto casu, quo maritus extremâ inopiâ laboret, quâ tunc onera matrimonij ad uxorem spectant, P. Barbosa in l. Si constante XXV. in princ. num. LII. & LIII. D. Solut. matrim. & relati à Siguença de clausulis, lib. I. cap. X. num. V: ergò si fructus omnes percipit constante matrimonio, & onera omnia sustinet, nullus est effectus talis acquisitionis.

28 Quod pro rata impensarum fructus suos facit, ratione nititur, & auctoritate: ratione, quâ si ratio acquisitionis est ea, qualisqualis cõpensatio usurarum, ergò usuræ debent correspondere quantitati impensæ, & fructuum perceptio usuris. Auctoritate etiã confirmatur ex Text. in *L. fin. §. fin. D. de fundo dotali*, cui tres adaptat Glossa species, ex quibus duas admittit Petrus Barbosa in *rubr. solut. matr. III. part. num. XXXI.* Ego de deminutione dotis ob necessarias impensas agi non video, immò dispeream si non repugnant, verba illa: *Quominus aestimationem partis*

fundi viro solveret; nam æstimatio partis fundi deberi ab vxore nequit, sinè eo quod fundus deminuat, quod repugnat traditis principijs. Nec dicas fundum fuisse tradditum pro parte æstimatum, & pro parte inæstimatum, & cum ob impensas factas in partem inæstimatam pars æstimata minueretur vxorem solvere voluisse impensas, hoc est æstimationem partis fundi deminutæ, & marito acquisitæ, ut integrum fundum recuperaret, nam in hac specie nec licet vxori impensas solvendo partem fundi æstimatam, siuè deminuta esset, siuè non, repetere à marito cui acquisita erat pleno iure ob æstimationem, quæ loco venditionis est, ut *suprà* diximus. Quapropter hunc Text. solum accipi debere existimo, casu, quo fundus eo pacto fuit in dotem datus, ut si soluto matrimonio culpâ vxoris dos apud maritum esset remansura, tunc solutâ fundi æstimatione ab vxore maritus fundum restitueret, cumquè casus pervenisset, cepissetquè vxor solvere æstimationem fundi, quæstio est ob partem æstimationis

nondum soluta, & ait Consultus, quod maritus ob moram vxoris fundum retinebit, & pro rata partis debite fructus fundi lucrifaciet, cæterisque debere restitui, ergo sic similitè ob moram vxoris in solvendis impensis maritus fundum retinebit, & lucrifaciet fructus pro rata impensarum, quæ ei ab vxore debentur.

29 Deniquè apud omnes constat ex *l. Dote relegata V. de dote præleg.* retentionem dotis ob necessarias impensas non esse iure pignoris, sed ex ipsa natura impensarum: igitur sicut in retentione iure pignoris fructus computantur in sortem principalem reddita ratione eorum, & expensarum, *L. II. C. de pignor. act. L. Titia XLVIII. de solutionib. Cap. Illa vox IV. Cap. Cum nostra VI. de pignor. L. II. & XXI. tit. XIII. part. V. L. I. tit. II. lib. VIII. compil. Felicianus de censib. II. tom. lib. I. cap. III. num. V. vers. Secunda est. Molina de primog. lib. IV. cap. V. num. VI. P. Molina de iust. & iure, disp. DCLII. num. I. A. Faber in cod. decision. Sabaudia, lib. V. tit. VIII. definit. V. & XI. Scobar de ratiocinijs II. tom. com-*

put. XIV. Carleval. de iudic. II. tom. tit. III. disp. I. num. XIX. Parladorius II. rerum quot. cap. vlt. V. part. §. XVI. num. VII. & VIII. per contrarium non debent computari à marito alio iure retinente, sed re- tentio pro quantitate expensarum conce- ditur, igitur pro eadem quantitate debet fructus percipere, & cæteros restituere.

§. VNVS.

De iure solutionis impensa-
rum.

SUMMARIUM.

- Num. 1. Quando ei libuerit poterit vxor im- pensas marito repondere, vt fundum resti- tuat, quod facere tenetur adhuc si illa spon- tè non solvat.
- 2 Solutis impensis ab vxore nec crescit dos, nec augetur, quia eadem semper fuit quoad

- dominium, nisi pecunia in dote sit, sed fundus revertitur in causam dotis, à qua defecerat per impensas.
- 3 Quod procedit siue totus fundus, siue pars deminuta sit, licet ad divisionem deventum sit.
- 4 Et hæc reuersio in causam dotis idem est ac suppleri peculium remisso debito dominico iuxta l. Cuiatium à quo Tribonianum vindicamus.
- 5 Sed non in omnib. dos æquiparatur peculio, cuius singula corpora minuuntur; nam ab eo differt in actione qua petitur.
- 6 Et in eo quod peculium non consideratur nisi ære alieno deducto; dos verò licet ex natura impensarum minuatur, cum deminutum in perpetuum non absit dos consideratur ratione corporum dotalium.
- 7 Pereunte re in quam impendit maritus impensas recuperat, quia vxorem obligat attentà spe restituendæ dotis.
- 8 Sed pereunte casu si maritus non impenderit non tenetur ob omissionem.
- 9 In quo maritus differt à bonæ fidei possessore, qui peremptà re nequit impensas

repetere nisi actione agat vniuersali, quando veri domini nomine impenditur.

10 *Integrà restitutà dote non habita ratione impensarum condictionem ex æquitate habet maritus pro quantitate impensa.*

11 *Quæ condictio actio appellatur in L. Fructus 7. §. fin. vers. Planè, D. soluto matrim.*

12 *Et ex eo patet maritum dominum non esse rei dotalis deminutæ, quam tunc non condiceret.*

13 *Nec obstat quod retentionem habeat (quia iuris) vt habeat condictionem.*

14 *Nec textus, qui exponitur, in L. Qui exceptionem 40. §. Si pars 1. D. de condict. indeb.*

15 *Quæ certi condictio marito competit adhuc si in dote pecunia sit, vindicatio neutiquam.*

16 *Denique Iustinianus Imp. nil circa necessarias impens. constituit pro quibus semper retentio competit, adhuc si in contrarium paciscatur.*

I. A. C. Sufficiant de effectu impensarum necessariorum, siue retentione, nunc recto tramiti inhærendo succedit effectus solutionis impensarum ab vxore patratæ, in cuius arbitrio est quando ei libuerit impensas solvere. Nec obstat quod Paulus ex sententia Scæbolæ adserat *in dict. L. LVI. §. III. D. de iur. dot.* intrà annum debere vxorem impensas offerre, nè fundus designat esse dotalis, ibi: *Sed si tantum infundum dotalem impensum sit per partes, quanti fundus est desinere eum dotalem esse, Scæbola noster dicebat, nisi mulier spontè marito IN-*

T. R. A. ANNVM impensas obtulerit. Nam prædictam Scæbolæ sententiam Paulum reiecisse pro comperto habemus, vt *suprà* diximus, adseveramusquè fundum statim desinere esse dotalem, sed vxori licere etiam vltra annum impensas solvere, quo

tacto

facto fundus, qui defierat esse dotalis, revertitur in causam dotis, maritusque eum restituere tenetur deficiente iure retentionis, argum. text. in *L. Hares XXVIII. D. qui, & à quibus, L. Generaliter XXIX. §. sub conditione. eodem*, Gofredus in *L. Quod dicitur V. D. hoc tit. num. II. in glos.* postea revertatur. G. Masius *dict. lib. II. cap. IX. num. XIX. cum sequenti, & num. XXXV. vers. quod Merenda.* Similiter notandum est nihil ad rem facere quod mulier impensas offerat spontè nec nè, ut in causam dotis fundus revertatur, quia præterquam quod sententia Scæbolæ id adferentis rejicitur à Paulo in *di. L. LVI. §. III.* Non dixit Scæbola spontè ob id, quod de essentia solutionis impensarum esset spontanea vxoris oblatio, sed ex supposito dixit, quia frequentè vxor spontè offerret impensas, ut fundum recuperet, itaque etiam si ex monitione, siuè instigatione alterius mulier impensas solvat, maritus tenebitur eas recipere, fundique retentio cessabit, ut còtrà Merèda docet G. Masius *l. lib. II. cap. IX. num. XXXV. vers. Dezimo.*

2 Quærit Paulus *in dict. L. LVI. §. Quod dicitur III. D. de iure dot.* quid ergò si mulier impensas marito solverit, utrùm crescat dos, àn ex integro data videbitur? In qua quæstione dissentire constat à sententia Scæbolę volentis dotem crescere, vel de novo datam videri, cùm in fundo dos consistat qui dotalis esse desierat. Paulus ergò statuit fundum reverti in dotis causam non verò augeri dotem, quia licet dos minuatur ipso iure, non ità minuitur, ut dominium fundi marito acquiratur, & ideò solutis impensis ipso iure in dotis causam revertitur, ut restitui debeat vxori solventi, quod significare voluit Ulpianus *in dict. L. V. hoc tit. adserendo non corporum, sed dotis fieri deminutionem, non enim ipso iure corporum, sed dotis fit deminutio, vt in L. I. §. impense IV. D. de dote præleg. L. Penult. & fin. D. hoc tit.* At si dos in quantitate etiam consistat deminui, ità ut nunquam in dotis causam revertatur, quod deminutum fuit. Undè venit intelligendus Ulpianus dùm quærit, ubi ergò admitimus deminutio-

nē dotis iplo iure fieri? quæ interrogatio est accipienda absquē spe reversionis in dotem; quare respondet, hanc deminutionem perfectius fieri vbi non solum sunt corpora, sed pecunia, cuius dominium irrevocabile transit in maritum, qui manet obligatus impensis solutis ad genus restituendum, quod cum functionem recipiat, merito dicitur perfectius minui dotem pecuniariam; quia solutis impensis non eadem corpora, sed alia restituuntur, & ita dos crescit, aut augetur, *dict. L. Quod dicitur V. §. I. D. hoc tit. ibi: Et ego ubi pecunia est non dubito dotem videri crevisse*, quod cum sit diuersum in corporibus, & fundus licet desinat esse dotalis quoad restitutionem nō desinat esse dotalis quoad dominium, nec tā perfecte dos minuitur per impensas, nec ijs solutis valet dici dos aucta, ut in dote pecuniaria accidit, quò collimat doctrina Masij *dict. cap. IX. num. XXXI.*

3 Quæ doctrina rectè procedit quando totus fundus desinit esse dotalis, at si pars fundi tantum dotalis esse desinat, &

deveniatur ad divisionem, per divisionem novum aliquod ius videtur marito acquisitum, ergo hoc ius impedimento erit ut ea pars deminuta, & marito acquisita in dotis causam revertatur: negamus sequellam, quia divisio fundi non est validior ipsa deminutione, ex qua procedit, vnde sicut totus fundus definit esse dotalis, ex eoque maritus acquirit retentionem, non aliud ius, sic similiter illa pars fundi divisa à marito retinetur, nec aliud ius præter retentionem marito acquiritur: dissonum Hercules esset, quod plus conferrent impense modice non æquantes pretium fundi, quam magnæ, quæ totum fundum faciunt desinere esse dotalem, quod roboratur argum. text. in *L. Ita constante XXVI. cum seq. D. de iure dot.* (de quo P. Barbof. in rubr. solut. matrimon. III. part. num. LXXVIII. & in Leg. I. V. part. à num. VI.) ubi docemur constante matrimonio posse permutari, si uti-
 e sit vxori dotem ex re in pecuniam, vel ex pecunia in rem, quod si ita fiat res, vel pecunia substituta dota lis efficitur: ergo

si res, vel pecunia, quæ dotalis non fuit, dotalis efficitur permutatione, multò faciliùs res vxoris licèt diuisa, per reunionem revertetur in causam dotis.

4 Gravîus obstat prædictæ doctrinæ exemplum peculij, quod nomen iuris vniversale est, sicut de dote diximus: & attamèn peculij vniversitas *suppletur* remisso, aut soluto debito domînico, *L. Peculij IV. §. si ere alieno V. D. de peculio*: ergò vniversitas dotis per solutionem impensarum *suppletur*, non revertitur fundus in causam dotis. Hæc difficultas adeò grandis fuit visa G. Masio *dict. cap. IX. ex num. XIII.* & Valeron *animadversion. cap. XI.* ut pro ea solvenda anxie laborent: sed nos retentâ doctrinâ deminutionis dotis, ut non acquirat marito dominium fundi; sed tantum retentionem ex eo, quòd desinat esse dotalis, faciliori negotio hæc percipiemus: adferimus ergò cum magno Cujacio, *lib. XXIII. obseruat. cap. XII.* vniversitatem dotis suppleri, sicut peculij, nec obstare reversionem in causam dotis, quid hæc? nisi quod defficien-

te per solutionem impensarum iure retentionis fundum reverti in causam cæterę dotis, vt sicut hæc debeat à marito restitui: solùm bonâ Interpretum Principis pace cum eo nequeo venire in addendis Triboniano verbis Text. *in dict. L.LVI. §.III. D.de iure dot. ibi: Nisi mulier spontè marito intrà annum impensas obtulerit:* quibus neutiquàm Tribonianus Scæbolæ sententiam adminiculatur, cùm pateat ex Textus serie, hæc verba ex ipsius Scæbolę sententia esse, quam vtpotè iniquam Paulus reijcit; quod idem sentio de illis alijs, & magis est, ut ager in causam dotis revertatur, sed interîm alienatio fundi inhibeatnr: quæ manifestè nostram probant sententiam, scilicèt alienationem fundi, ex L.Iulia inhiberi, cùm non desinat esse dotalis fundus quoad dominium, sed revertere in causam dotis, à qua per retentionem defecerat, amittendo dotalitatem: ergò neutra Triboniani sunt, sed alia Scæbolæ, alia Pauli.

§ Rursus ex ipsa natura peculij insurgit difficultas circa nostri Tractatus

principium singula dotis corpora non deminui, *dict. L. I. §. impense IV. D. de dote præleg. cum alijs*, nam docemur in text. in *L. Si peculium VI. L. Denique VIII. D. de peculio legato*, singula peculiaria corpora deminui propter æs alienum: sed diximus peculium doti æquiparari: ergò sicut corpora peculiaria deminuuntur sic corpora dotalia deminui debent propter impensas, non vniversitatem dotis salvis corporibus. Quibus respondemus omisâ sententiâ *I. Cuiacij dict. lib. XXXIII. observat. tap. XII.* duplicem esse differentiam inter peculium, & dotem, prima est quod nulla est in iure actio, qua peculium vniversalitèr petatur, ideoquè singula corpora vindicanda sunt, *L. Vindicatio LVI. D. de rei vindicat. D. Larreatigui lib. 1. selectar. cap. II. num. III. cum sequenti*, ex quo inferitur non minui vniversitatem peculij ære dominico, sed singula corpora pro rata, *L. Servus XXX. D. de act. empt. Præcept. meus lib. II. opuscul. sect. III. cap. VI. num. VI.* quaproptèr deminutio peculij operatur in corporibus peculiaribus, quæ ven-

di-

dicanda sunt; ad quid ergò deminutio vniversitatis peculij, quæ nullatenùs est petenda ex defectu actionis, at in dote cùm regularitèr non detur compensatio speciei ad quantitatem, nec huic regulæ derogare sit opus, quia per actionem de dote ipsa dotis vniversitas petitur, non singula corpora; ideò vniversitas deminuitur, quæ vindicatur, non corpora, quæ iniquum est proptèr pecuniam deminui.

6 Secunda differentia est, quod quandò peculium est separatum à domini rationibus, non censetur esse, vel fuisse de peculio id, quod domino debetur, *L. Sed si damnum IX. §. fin. D. de peculio, L. Si cum dotem XXII. §. fin. D. solut. matrim.* (de quo Arias de Messa *lib. III. variar. cap. XXI.*) quamobrèm deminutio corporum fit proptèr domini voluntatem, & peculij naturam, quæ non patitur, ut quid in peculio computetur, nisi prius æs alienum deducatur, *dict. L. Sed si damnum IX. §. peculium II. D. de peculio.* vndè dicendum venit corpora singula minui, & id, quod superest, vindicandum est, ære do-

minico deducto, *L. Depositi V. §. fin. D. de peculio*; at in dote hæc omnia diversa sunt, corpora enim fuere ab initio, & fuisse censentur dotalia, nec eximuntur ex causa dotis propter dotis naturam, sed solâ impensarum ratione: nec fit deductio eo fine, ut id, quod ex dote minuitur, censetur in dotis causa nunquam fuisse, ideoquè quod existimatur absurdum in dote, ut corpora deminuantur propter pecuniam, in peculio ex ipsius natura admittitur propter debitum dominicum. *G. Masius dict. lib. II. cap. IX. num. XXIV.*

7 Succedit quæstio de interitu rei dotalis, in quam impensum fuit à marito, in quo casu videtur adferendum maritum amittere impensas factas, nam equum est rem suo domino petire, *L. Fænerator VI. D. de naut. fæn. L. Pignus IX. C. de pignorat. act. L. Fortuitis VI. C. eodem, L. I. L. Cum speciem V. C. de periculo, & commo rei vendit.* sed maritus dominus est rei dotalis: igitur ea pereunte, maritus amittere debet impensas. Sed respondeamus, quòd maritus impendendo in res

dotales vxorem obligat, vnde licet pereat res dotalis, attamen obligatio vxoris durat, ex qua marito oritur actio ad repetendas impensas, cum sine facto suo res periret; nec interest, quod qualequale dominium maritus habeat in dote, ex quo videbatur non posse in propria re impendendo alium obligare, nam attenditur spes restitutionis dotis soluto matrimonio, in quem eventum confertur obligatio.

8 Sed obstat, quod si maritus necessarias impensas non fecerit, tenetur in id, quod mulieris interfuerit: ergo tenebitur, quamvis res casu pereat. Probatur consequentia, non est tempus spectandum, quo res perijt, sed quo mulieris interfuit: argument. *L. Qui autem XII. §. I. D. si quis cautionibus*; at mulieris interfuit antequam periret res: ergo licet deusta sit maritus damnabitur in interesse. Quibus respondemus, quod non semper condemnatur maritus ob necessarias impensas omittas, sed tunc quando ex illa omissione res deterior est reddita, vel perijt,

cum

cùm verò absque mariti culpa casu fortuito res consumpta est, non debet damari maritus ob necessarias impensas omissas, quia licet facte essent, res erat peritura, *L. Et in totum IV. D. hoc tit. at si necessariae impensae factae sint, deindequè res perierit casu fortuito absquè mariti culpa debet haberi ratio impensarum, L. Sed an vltro X. §. I. L. Si hereditaria XXII. D. de negot. gest.* Undè manet mulieris non interfuisse impensas factas fore, cùm res semper esset peritura iuxta tradita supra *sect. I. num. VI.*

9 Deindè si res perierit, in quam sunt factae necessariae impensae bonae fidei possessor eas amittit: ergò & maritus semper amittet impensas pereunte re: antecedens probatur ex *L. Vtique XVI. D. de rei vindicat.* vbi Consultus ait, quod perempta re, ob quam agebatur, iudicium adhuc superest ad accessoria, in quibus non enumerat impensas: ergò quia pereunte re non superest iudicium ad eas consequendas. Respondemus constituendo differentiam inter iudicium, quo petitur

res particularis, & intè id, quo petitur aliquid vniversale, quâ in hoc non confyderatur aliqua res specialis sed ipsa vniversitas, quæ in se continet omnia bona, argument. *L.I.C. de eviction.* Itaque licèt consumpta sit res, in quam impensæ fuère factæ, ex alijs deducendæ sunt, quæ proptèr in iudicio vniversali petitionis hæreditatis bonæ fidei possessor adhuc perempta re impensas consequitur, ut ait Consultus in *L. Planè XXXVIII. D. de pet. hered.* (de quo Hunius *vol. I. dis. XIV. quest. XXIV.* Sarmient. *I. select. cap. I.* Faquineus *II. controu. LV. Linglois decis. I. quest. I.* Ant. Fab. *lib. II. coniect. cap. I.* & *de errorib. pract. decis. XXVI. error. IX. num. VI.* & *error. VIII. num. XVI.* noster Pichard. in *§. I. de iudic.* Carrança *de partu. cap. IV. sect. III.* M. Lyclama *lib. VII. memb. egl. IV.* & *§. I. G. Masi. lib. II. cap. XIV. num. XVII.*) At in *dict. L. XVI.* (de qua Fornerius *rer. quotid. lib. VI. cap. IX.* G. Pancirolla *rerum memorab. part. II. tit. XI.* Iac. Gothofred. in *L. Nihil CXXIX. §. I. D. de reg. iur.* noster Valentia *II. illustr.*

tract. II. cap. III. cùm sit iudicium speciale
 circà illam rem, in quam fuerunt impen-
 sã factã, si res perierit, per cõsequens im-
 pensẽ pereunt, quẽ per retentionem tan-
 tũ seruari poterant, *L. Si in area XXXIII.*
D. de condict. indeb. ex quo maritus, & hæ-
res cùm agant iudicio universali, quam-
vís res pereat consequuntur impensas
necessarias, quamvís bonã fidei possessor
amittat dict. L. Et in totum IV. D. Hoc tit.
 In iudicio autẽ speciali quandò veri
 domini nomine facta est impensa, licet
 res pereat iure actionis consequi potest,
L. Sed an vltro X. §. I. L. Si hereditaria
XXII. D. de negot. gest. L. Si necessarias VIII.
D. de pignorat. act. Barbosa in dict. §. fin.
num. LXIV.

10 Sequitur celebris apud Iuris Auc-
 tores quæstio àn si tota dos esset soluta à
 marito non habitã ratione impensarum
 daretur repetitio pro eo, quod pro neces-
 sarijs impensis solet compensari? & quã-
 vís plerique negaverint, Marcelli sen-
 tentia obtinuit conductionem marito tri-
 buentis ob equitatem, *Text. est in L. Quod*

dicitur V. §. si dos II. D. hoc tit. Æquitas enim in eo est, nè alioquî maritus impensarum patiatur detrimentum. Sed ratio, ob quam Consulti denegabant conditionem eam fuisse, docet P. Barbosa in rubric. solut. matrim. III. part. num. IV. scilicet quod ius mariti consistit in compensatione, quæ fieri solet de impensis cum rebus dotalibus, ut patet ex illis Text. verbis, *quod pro impensis necessarijs compensari solet*: ergo cum maritus res dotales restituat non facta compensatione, amisso iure, nequit tanquam indebitè solutas repetere, sed hanc subtilitatem, ut non amplecterentur Consulti fecit, quod cum ob impensas necessarias res restituta amisisset dotalitatem, sive dotalis esse, indebitè maritus eam tanquam dotalem restituit, quia plus iuris, quam compensationis habebat, & ideò repetitionem habet, quam fatemur non haberet, nisi ex pura equitate, si ista qualitas deficeret indotalitatis, & tantum maritus ad compensandum ius haberet, ex doctrina Text. in L. Si cum dos VIII. ubi Barth. D. de act.

rer. amot. (de quo Casp. Schifordegherus ad Fab. tract. I. quæst. V. L. *Qui invicem XXX. D. de condict. indeb.*) Ipse Barbof. tradiditâ ratione nondum quietus adfert aliam pro Marcelli equitate, scilicet quia indote compensatio ipso iure contingit, cum ipso iure dos minuatur, vnde cum non speretur factum hominis, quando maritus restituit iam indebitè restituit rem sibi compensatione ministerio iuris acquisitam. Quæ coniectura nobis arridet, non in omnibus, nec in nullo casu, sed quando in dote est pecunia, quæ deminuat; quia tunc ipso iure contingit, si verò fundus inestimatus tantum in dote sit, cum vxor non amittat dominium non ita compensatio contingit, nec vigere valet ratio Barbofæ, quæ mirè convenit, *dict. §. si dos*, ubi Consultus forsàn loquitur de dote, quæ in quantitate pro parte consistit, nam cum *in §. antecedenti*, dixisset, *Et ego ubi pecunia est non dubito dotem videri creuisse*: illicò subiungit quæstionem de integra restituta dote. Sed idem tenendum est in dote, quæ tantum

in

in corporibus consistit quoad conditionem, quia æqualiter hæc minuitur, licet minus perfectè per necessarias impensas, cum licet corpora non deminuatur, desinant tamen esse dotalia, quod sufficit, ut respectu dotalitatis amissæ maritus indebitè, tanquam dotalia restituendo, conditionem postea habeat, G. Masius *dict. lib. II. cap. XV.*

II Hæc ergò conditio indebiti, quam Marcellus cõcedit marito si omis-
sa retentione restituerit integram dotem, antequàm impensæ illi solverentur, ut prædictas necessarias impensas recuperet, actionem, & petitionem appellari à Cõ-
sulto in *L. Fructus VII. §. fin. vers.* Planè, *D. solut. matrim.* & eius decisionem esse in-
telligendam in hypothesi, qua maritus dotem restituit, docet G. Masius *dict. lib. II. cap. IX. vers.* Undecimo: nec mirum est conditionem actionem vocari, cum actio personalis sit, §. *Appellamus XV. Instit. de action.* *L. Certi IX. §. I. D. de rebus cred. L. I. §. I. D. de condict. ind.* (de quo Arn. *Vin. lib. I. select. capit. XLVII.*) quæ

subtilissimi viri interpretatio necessaria est, cum maritus non habeat actionem pro repetendis impensis præter conditionem. Vnde Doctif. Gofredus *in d. §. Impendia fin. vers.* Item notat: mirabile dixit quod impensæ necessariæ marito parerent actionem cum ipso iure dotem minuant, & difficultate oppressus, *in L. Quod dicitur V. D. hoc tit. num. VIII.* ferre, nequibit hoc absolute etiam procedere in dote pecuniaria, quâ perfecte per impensas deminutâ debitum extinguitur.

12 Ex his principijs vires sortitur nostra observatio, maritum scilicet non acquirere dominium rei dotalis per necessarias impensas, sed tantum retentionem, nam dominus non condicit rem suam, nisi à fure, quod in odium furum fuit stabilitum, *L. Final, in fine, D. usufructuarius quemadmodum cau. §.* Sic itaque discretis XIV. *vers.* Planè *Inst. de action. Cujacius in comment. ad tit. C. de condict. in d. & de condict. furt. A. Faber. in L. certi condictio IX. D. de reb. credit. Hilligerus lib. XXI. commentar. Donelli cap. II. lit. L.*

Henestrossa, de Imp.

R

P. Bar-

P. Barbol. in Leg. VIII §. fin. solut. matrim. num. XXVIII: ergò maritus habens conditionem dominus non est: deindè formula conditionis est, si appareat eum dare, facere oportere, L. Si scripsisset XLVI. D. de legat. II. §. Is quoque I. Inst. quibus modis re contrahitur oblig. Brissonius lib. III. de formulis circa principium, Præc. meus lib. II. opuscul. sect. I. cap. VIII. num. VIII. & cap. IX. num. V. sed domino nihil potest dari cum amplius suum fieri nõ possit, d. §. Sic itaq; discretis, ergò maritus petit ei dari, quia dominus non est.

13 Nec obstat text. in L. Ex quibus LI. D. de condiçt. indeb. ubi docemur habentem tantum retentionem, conditionem non habere, si solvat; sed maritus habet retentionem: ergò vel non debet habere conditionem, vel si eam habet est ratione dominij; nam respondemus in dict. L. LI. non excludi à conditione, qui non habet dominium, nec de dominio agi, sed qui tantummodò habet retentionem facti, ut ibi prævidit D. Gothofredus lit. Y. que est ratio

text.

text. in *L. Si in area XXXIII. in fin. de
condict. indebiti, L. Paulus XIV. D. de doli
mali except. iuncta, L. Sumptus XLVIII.
D. de rei vindic. Bachov. in §. ex diverso
XXX. Inst. de rer. diuis. num. II. at retentio
iuris impedimento non est condictioni
vnde cum maritus iuris retentionem ha-
beat, hoc est ipso iure ex deminutione
competentem non per exceptionem,
recte poterit, & conductionem habere.
Et facit text. in *L. Servus quem XXX. D.
de action. empti* vbi servus cum peculio
venditus rem venditori subripuit ante-
quam traderetur, venditor servum, &
peculium traddidit, non deducto eo,
quod servus debebat ex causa condictio-
nis furtivæ, quod minuerat peculium ip-
so iure, *L. Denique VIII. D. de peculio
leg. & venditori competit condictio cer-
ti de indebito soluto, quod plus solvisset,
quam in peculio esset, Cujacius tract.
VIII. ad African. in dict. L. XXX: ergo &
maritus valebit vti retentione, & si sol-
verit condicere imminutum certi con-
dictione.**

14 Nec contrariatur textus in *L. Qui exceptionem XL. §. si pars I. D. de condict. indeb.* ubi hæres, qui necessario impendit in domo per fideicommissum relicta, si sine impensarum deductione domum tradiderit posse INCERTI condici, quasi plus debito dederit adseritur: igitur non certi, sed incerti conditione agere valebit maritus, nisi dominum esse fateamur, cui respondemus in prædicta, *L. hæredem non habere retentionem iuris*, sicut maritus, sed facti, unde ad revocandam possessionem indebitè traditam conditione incerti agere potest, ut in *L. Hæres XXI. D. ad S. C. Trebell.* de quo doctissimus, & singulari ingenio præditus Condiscipulus noster D.D. Didacus de la Serna vespertinus iuris civilis Antecessor in *II. exercitationum*, quas in prima iuventa senili iudicio edidit, Cujacius in *§. Ex diverso XXX. Inst. de rer. diuis.* & in *comment. ad tit. C. de condict. indeb.* R. Bachovius in *dict. §. Ex diverso*, P. Barbosa in *rubr. soluto matrim. III. part. num. XL.* & in *L. VIII. §. fin. II. part. num. VII.*

¶ XIV. Incerti denique conditio in formula differt à condit. certi, nam concipitur si appareat eum facere oportere, quia per verbum *facere* petitur possessio, quæ facti est, *L. Denique XIX. D. ex quibus caus. mai.* Duarenus de *condit. indeb. cap. II. Præcept. meus l. b. II. opuscul. sect. I. cap. IX. num. V.*

15 Sed quod adserimus generalitèr competere certi conditionem pro recuperandis impensis integrè dote soluta, videtur procedere non posse si in dote pecunia sit, nam si dos pecuniaria pro parte deminuta marito perfectè acquiritur, videtur habere tanquàm dominus rei vindicationem pro ea parte recuperanda, quam indebitè solvit; atquæ conditio non datur habenti actionem in rem: ergò pro dote pecuniaria nequit maritus agere conditione. Cui difficultati facimus satis negando marito rei vindicationem, quia per traditionem dominium transtulit in vxorem, quod ipse habebat, nam quoties quis iudicat per errorem se aliquid debere, & illud tradit

trans-

transfert dominium in accipientem, cum
 reperiat dominus voluntas volentis do-
 minium transferre, & causa scilicet so-
 lutio, licet falsa sit, argum. *L. In omnibus*
LV. D. de obligat. & act. Cujacius in ru-
 bric. *C. de condict. indeb.* A. Faber. *de erro-*
ribus pragmat. decade LXXXVII. errore
VII. Arn. Vinnius lib. II. select. cap. XXXV.
 tanta ergo est efficacia traditionis, ut do-
 minium ipsius consideretur effectus, *L.*
Traditio XX. in fin. D. de acquir. rer. dom. §.
Per traditionem XL. Inst. de rer. divis. Gifa-
 nius in *L. Si procurator XIII. de acquir.*
rer. dom. Itaque necessario tribuitur mari-
 to indebiti condictio certi,

16 Sublata rei uxoris actione ab
 Imperatore Iustiniano in *L. Unica, C. de*
rei vxor. act. nil ipse de novo circa ne-
 cessarias impensas statuit; quod durum
 videtur ex ea consideratione: si substituit
 Imperator retentionem ob impensas
 utiles, etiam debuit tollere ob necessa-
 rias, ratio est, quia substituit retentionem
 ob utiles, eo quod haberet maritus actio-
 nem ad eas consequendas; sed ad neces-

farias impensas consequendas eadem actiones habet: ergo nequè pro necessarijs debet competere retentio post Iustiniani constitutionem. Quibus respondemus maritum nunquam habuisse retentionem pro impensis utilibus, ut credit A. Faber. *de error. pragmatic. decade LXXXII. error. IV.* sed deductionem, & exactionem, in quorum locum Iustinianus instituit actiones mandati, & negotiorum gestorum, quæ mitiores sunt, cum vxor non cogatur rem vendere, nisi post adeptam possessionem: at retentionem pro necessarijs impensis competentem non immutavit, cum hæc ex ipsa impensarum natura proveniat, quæ ipso iure operatur, quare nec inter coniuges potest pacisci de non agendo ob impensas necessarias, ut eleganter docemur, in *L. Illud convenire V. §. fin. D. de pact. detab. lib.* Cui forsàm primus decisivam rationem adsignabo, Antiqui prætermiserunt excepto vno Baldo, qui plura congerit, ad primum, & secundum pactum in hac lege prohibitum concernentia, non ad

tertium, ad nos spectans; ideo ergo pactum, nè ob impensas necessarias ageretur, non servatur, quia frustraneum, & ridiculum est, cum maritus, qui prædium dotale diminutum ob necessarias impensas iuris ministerio retinet, acturus non sit, quare nihil promittit non agere promittendo, unde rationem rationis præstitit Consulcus, quia tales impense dotem ipso iure minuunt, ex quo provenit ut maritus agere non sit opus, quam immediatam rationem supersit, & ideo si pepigit de non agendo, nihil pepigit, quod servetur, ex eo quod pactum sit: quo missam facimus disputationem de pacto contra legum dispositionem, & naturam rei, in quas extra aquam, ut aiunt, nos inducent Antiqui Albericus de Rosate, & Baldus in dict. L.V. & in L. iuris gentium VII.

§. si paciscar, D. de pactis, ubi doctè se gerit Hotmanus.

(§)

SECTIO III.

Quales impensæ dicantur
vtilis, & de earum
natura.

SUMMARIUM.

Num. I. Vtilis impensæ describuntur.

- 2 *Quarum exempla varia, ut novelleti factio, quod à nouali differt, hoc est area antea non proscissa.*
- 3 *Licet renuat Turnebus, qui notatur, cum non distinguat propriam novalis ab impropria significatione.*
- 4 *Et pistrini domui adiecti: eius descriptio, etymologia, & origo.*
- 5 *Et species, trusatilium, scilicet, mola-*

Henestrossa, de Imp.

S

rum,

rum, quibus servi applicabantur, ut manibus circumagerent: non asinarijs.

6 *Expositus Plautus.*

7 *Deinde pistrini asinarij.*

8 *Et aquariarū molarum, quæ postea inventæ.*

9 *Trapetum à prædictis longè distat, nec propriè accipitur nisi de molis olearijs.*

10 *Sed hoc regularitè procedit, nam respectu indigentie vllæ potest pistrinum necessarîo adijci.*

11 *In horreis etiã ædificandis vtilitèr impenditur, quorum duæ species, defossa, & sublimia.*

12 *Est etiã utilis impensa, quæ fit in erudiendis servis, de quo text. in L. 1. C. de infant. exposit.*

13 *De expositione parvulorum remissio.*

14 *Et de eruditione servorum locus Horati.*

15 *Vtilitèr etiã impendit maritus si litis æstimationem solvit pro damno à servo dotali illato.*

16 *De litis æstimatione in foro Attico aliqua bbantur.*

- 17 *De laxa acceptione timematis pro omni litis aestimatione etiam in privatis delictis, de quibus exempla.*
- 18 *Tabernæ adiectio etiam pro utili impensa à Consultis habita.*
- 19 *Et deniquè pastina instituire, agrum stercorare, & repastinatio arbusi utilis est impensa.*

I

TILES impensæ sunt, quæ in se non habent impendendi necessitatem talitèr, ut si factæ non essent, res dotalis deterior

redderetur, quàm erat tempore, quo tradita fuit: sed factæ fructus augent, & rem vxoris dotalem meliorem reddunt, *L. Quod dicitur V. §. fin. D. hoc tit. Ulpianus in fragm. tit. VI. §. utiles pen. P. Gregorius lib. IX. syntagmatis, cap. XXIII. num. XXII. & seq. & lib. XXI. cap. XVI. num. IV. I. Cuiatius lib. XXXVII. Pauli ad edict.*

in *L. Et in totum* IV. *D. hoc tit.* & in *L. Impense* LXXIX. *D. de verb. sign.* P. Barbos. in *L. Divortio* VIII. *D. solut. matrim.* §. *fin.* I. *part. num.* XXXI. Hilligerus *lib.* XIV. *Comment. Donel. cap.* VIII. *lit.* B.

2 Harum impensarum exempla varia proponuntur à Consultis, nè cum Grammaticis rem agamus, & ea licet levitèr percurrere operepretium erit; vt rectius eorum responsa percipiatis. Primum se se offert *Novelleti factio* propositum à Paulo in *L. Veluti* VI. *D. hoc tit.* & à Gaio in *L. Vtiles* XXXVI. *D. de hered. petit.* Novelletum est novum olivetum, sive novis olivis, olivarumvè stipitibus consitus campus, aræ: hisp. *Estacada: cum semel hæserunt arvis, auræq; tulerunt*: quas stipites novellas olivarum appellat regius Psalmista, Psalm. CXXVII. *Filij tui sicut novelle olivarum in circuitu mensæ tuæ:* Et sic ex novellis novelletum dictum, & novellum in *L. Vir in fundo* VIII. *D. de fundo dot.* apagè dicas novale aliquandò novelletum esse, vt voluit D. Gothofredus in *L. Silva* XXX.

§. *Novalis II. D. de vertor. signific. lit. M.*
 nam novale terra est, sive area de novo
 arata, satavè, quæ forsàn silva erat, quia
incultæ pacantur vomere silvæ: ut expressè
 patet ex *L. Final, D. de termino moto* (quam
 de novelleto Gothofredus accepit) &
 rectè docuit Servius, à quo immeritò ille
 discessit, cum in *d. L. Veluti VI. Vineam*
 novis vitibus consitam novelletum ap-
 pellant cum Amb. Calepino à quo nullus
 alius testis affertur præter Paulum in ea-
 dem *L. VI. cum* & ipse Gothofredus
 fateatur plerosq; *olivetum* legisse in *d. L.*
 quibus adfentirem si non legerent, sed
 intellegerent.

3 Nec contrarium suadet A. Tur-
 nebus *lib. XVIII. adversar. cap. XII.* qui
 rectè inter segetes, & novalia discrimen
 constituit ex illo Maronis *eccloga I. vers.*
 LXXI.

*Impius hæc tam culta novalia miles
 habebit?*

Barbarus has segetes?

Sed non adeò fœlicitè novalia ab-
 solutè definit glebam alternis annis sa-

tam

tam autoritate Poëtæ I. *Georgicor. vers.*
LXXI.

Alternis idem tonsas cessare NOVALES.
Et segnem patiere situ durefcere campum.

Nam vt illîc agnovit eruditif. P. Cerda, hæc acceptio impropria est, licet ex vsu Authorû vox traducatur ad signandû agrû, qui alternis cessat, alternis feritur annis, cû dubiû non sit doctis quîn propiè ager novalis sit is, qui nûquã antea profcissus, nunquàm cultus, vndè videlicet iuxta Plinium *lib. XVIII. cap. XIX.* vetus silva excissa est. Quintil: *Segnem futuris novalibus eruis silvam, erutamq; terrâ profcissâ, & aratro inversâ condis: vel prata, pascua, solumvè graminosum, vt dixit Columella lib. VI. de re rust. cap. I.* vt pastorem ab agricola distingueret, quòd hic subactò, ille novali gaudeat solo, ibi: *Cum ille quàm maximè subactò, & puro solo gaudeat, hic NOVALI, graminosq; Sidonius lib. VIII. epist. VIII. Quousq; prati comantis exivias hibernis NOVALIBVS, non vt eques, sed vt bubulcus abscondis.* Ad quam impropriam significationem pertinet

Varro *lib. IV. de lingua lat. n. IV. ad finem,*
ibi: Ager restibilis, qui restituitur ac referitur
quotquot annis: cōtrā, qui intermittitur à no-
vando NOVALIS ager: Et eandem signifi-
*cationem tradit D. Isidorus *lib. XV. origin.**
cap. XIII. ibi: NOVALIS ager est PR-
IMUM, hoc est antea, Cuiatius, & Rebu-
fus in d. L. Silva XXX. profcisus: sive qui
alternis annis vacat, novandarum sibi virium
causā: quæ verba expositionem contine-
re videntur dict. L. XXX. §. Novalis II.
ibi: Novalis est terra præcissa, quæ anno
cessavit. Sed ambas acceptiones propiam,
& impropiam civiles leges amplecti di-
fertè docet P. M. in cap. XXI. de verbor.
significat. ibi: Quid per NOVALIS voca-
bulum intelligi debeat à nobis t. f. requisivit:
licet autem quidam dixerint, quod NOVA-
LE sit TERRA PRÆCISSA, QUÆ
ANNO CESSAT; en verba d. §. Novalis
II: alijs asserentibus, videlicet Calistrato
in dict. L. fin. D. de termino mot: quod
ex SILVA, quæ arboribus extirpatis ad Cul-
tum redigitur, fieri NOVALE dicatur, qua-
rum utraq; interpretatio ex civilibus legibus

colli-

colligitur; nos tamèn inquisitioni tue taliter respondemus: quòd eam credimus prædecessorum nostrorum intentionem fuisse, cùm pijs locis indulgentiam de *NOVALIBVS* concesserunt vt *NOVALE* intellexerint agrum de de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria quòd aliquandò cultus fuisset: comprobat *L. VIII. tit. XXXIII. part. VII.* & illustrant *A. Alciatus lib. II. prætermis. P. Gregorius I. part. sintagmat. lib. I. cap. II. num. II.* *B. Brissonius, & F. Hotmanus de verb. signific. verbo Novalis: Gutierrez. consil. XXI. ex num. XII.* videtis literatis. *D. Gonzalez Tellez in cap. Dudum XXXI. de privilegijs.*

4 Sequitur in eadem *L. Veluti VI.* exemplum *Pistrini* domui dotali adiecti, quæ etiàm utilis est impensa, vt adseritur in *L. Impense LXXIX. §. Vtiles I. ad finem, D. de verb. signif.* *Pistrinum* fuit locus vbi fruges antè molarum vsum torrebantur, & deindè in pilis pinsebantur, vndè à pinsendo dictum: *Virgilius I. Georgicor. vers. CCLXVII.*

Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo.

Et lib. I. Æneidos, vers. CLXXXII.

Frugesque receptas.

Et torrere parant flammis, & frangere saxo.

Notat ex Servio Grammatico G. Budeus in annotat. in Pandect. in L. Si servus XXVII. §. Si fornicarius IX. D. ad L. Aquil. Sed invento molarum usu laxius acceptum pistrini nomen pro quolibet loco ubi frumenta molis conterebantur, contundebantur.

5 Molæ triplices sunt, aliæ trusatiles, aliæ alinariæ, aquariæ aliæ: trusatiles molæ sunt, quæ manibus circumactæ hominum ministerio frumenta terunt: Agellius lib. III. noct. Atticar. cap. III. loquitur de Plauti Comœdijs: Sed enîm Saturationem, & Aditum, & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen non suppetit, in PISTRINO eum scripsisse Varro, & plerique alij memoriæ tradiderunt: cum pecuniâ omni, quam in operis artificum scenicorum perpererat, in mercationibus perditâ, inops

Romam redisset: & ob quærendum victum ad circumagendas molas, quæ TRVSATILES appellantur operam PISTORI locasset. Quem locum cum vidisset eruditif. I. C. Thomas Dempsterus, nescio quo patrono adferat in paralipom. ad cap. XIV. lib. I. I. Rosini malos servos pro pœna asinorum loco vt servirent in pistrinum detrudi, molarum asinariarum: sive molis applicari. Id non probat Terentius in Andria actu. I. scen. II.

Verberibus casum te Dave in PISTRINUM dedam vsq; ad necem,

Eâ lege, atque omine, vt si te inde eximerim, ego pro te molam.

Nam hæc de pistrino trusatilis mole accipio; cum Simo plectere calliditatem Davi minaretur eum dedendo in pistrinum, sicut Plautus ob victum quærendum se pistori tradidit ad circumagendas trusatiles molas: & custodiæ causâ in pistrinum detrudi servos, vel pactâ mercede operas locando constat ex Vlpiano I. C. in L. I. §. Si quis servum IX. D. depositi.

Nec

6 Nec me movet, quòd Palinurus apud Plautum *in Curculione Actu. II.* dicat de Parasito retineri ferreo tormento (cattenâ) non potuisse, si argentum non afferret, quàm se reciperet, id est, illicò reverteret *esum*, sic rectiùs legit D. Lambinus, ad præsepim suam; nam Palinurus servus de Parasito libero homine serviente loquitur, facetè præsepim appellando locum domesticum esui destinatum: hisp. *Timelo: Horatius lib. I. epist. XV. vers. XXVI.*

*Mœnius, ut rebus maternis, atq; paternis
Fortiter absuntis urbanus cepit haberi,
Scurra vagus, non qui certum PRÆSE-
PE teneret.*

An Mœnius servus? dicemus nè asinis æquiparatum? Nèc quod servi iumentis æquari soleant, id provenit ex ministerio suscepto asinorum, sed ex sua infima conditione, *l. Ædiles XXXVIII. §. I. & II. D. de ædilit. edict. L. Illud XL. D. de petit. hered. L. II. §. ut igitur II. D. ad leg. Aquil. Ulpianus in fragm. tit. XIX. Seneca epist. XLVII: Alia interim crudelia, &*

inhumana prætereo quod nec tanquam hominibus quidem, sed tanquam iumentis, servis, abutimur, D. Ioa. Suat. ad L. Aquil. lib. I. cap. I. uum. XV. & lib. II. cap. III. num. XXVI. Quod altiùs repetit, nam primâ lege Naturæ omnes homines pares, liberi nascuntur, L. Manumissionès IV. D. de iust. & iure: peccatum servitutem introduxit D. Thomàs quæst. XCVI. art. IV. in corpore, per quod iumentis æquiparamur Psalm. XLVIII. vers. vlt. vt eruditè prosequitur Magnus Præcept. meus in M.S. repetitâ prælect. ad L. Inter stipulantem LXXXIII. §. Sacram V. D. de verb. oblig. præludio II. num. XVIII. Hæ molæ trusatiles sunt, quas manuarias appellat Iavol. in L. Dolia XXVI. §. I. D. de instructo, vel instrum. leg.

7 Pistrinum ubi asinarijs molis frumenta teruntur depinxit, Apulleius lib. IX. metamorphos. ubi iumentorum multivij circuitus intorquebant molas ambage varia, nec die tantum, verum perpeti etiam nocte prorsus instabili machinarum vertigine lucubrabant pervigilem farinam: hisp. dici-

mus:

mus: *Atabona*, quò respicit Iuvenalis *sat.*
VIII. *vers.* LXIV.

— dominos pretijs mutare iuventur
exigujs, tritoq; trahunt epiredia collo
Segnipedes, digniquè molam versare
Nepotis.

Et de pistrinensibus iumentis Suetonius in *Calligula cap.* XXXIX.

8 Aquarix molæ utiliores sunt, cum aquæ impetu per canalem perfluentis implicatas rotas impellendo perpetuâ in circuitû vertigine motæ frumenta terant, hisp. *Azeñas*, ò *Molinos*: de quibus Palladius Rutilius *lib.* I. *reirust. cap.* XLII. *Si aquæ copia est fufura balnearum debent PISTRINA suscipere, ut ibi formatis AQVARIIS MOLIS sine animalium, ut in afinarijs, vel hominû labore, ut in trusatilibus, frumenta frangantur, Vitrub. lib.* X. *cap.* X. *Casiodor. III. variar. epist.* XXXI. L. *Decernimus X. vers.* Hoc etiâ, *C. de aqueductu. L. IV. C. Th. de Canone frument. urb. Rom* plura, & pulchra apud T. Dempsterum *ubi supra*, qui adlerit inventis posteriori sæculo molis afinarijs, trusatiles defecisse.

& postea in asinariarum locum aquarias fuisse substitutas: sed cum lubenter assentiam predictæ in inventione successionis, defectum durum mihi videtur; cum ad hæc usque tempora in usu perseverent pro diversitate regionum: ubi aquæ copia, aquariæ crebro visuntur ut sunt testes Bœtis, Tagus, Annas, & alia minoris nominis flumina: in quibus Rhodij primi Hispaniam adventantes circa annum ante Domini Nativitatē MLX molendina fecere, Salazar de Mendoza *in origine dignit. Secular. Castellæ, & Legionis cap. III.* Vbi hæc deficiunt asinarijs utuntur, ut in magna Extremæ-Bœticæ parte: imò, & aëreis vulgò *molinos de viento*: ut Marchiæ: trusatilesquæ frequentissimæ sunt in villis Mellariensis Municipi ad tractum Cordubensem: & pro commodiori exercitibus Pacis-Julie usu ex chalybe fabre fieri iussit Excellentiss. D. Marchio Carazensis tempestate, qua illa arma moderabatur.

9 Nec sinam cum predictis molis *trapetum* confundi cum Dempstero re-

nuen

nuate Varrone *lib. IV. de ling. lat. num. XXXI.* ibi: *Trapetes mola olearia vocantur:* in trapeto Herclè aliter fruges moluntur. Lapidea mola erecta ad palum affigitur per centrum, circumferentiâ pilam premit, & vertigine fruges conterit, frangit: sed non in pulverem redigit, vt alię molæ: hæc olearijs molis conveniunt, non cæteris: vndè Domitius in illud Martialis *lib. VII. epigram. XXVII.*

Nec Tartesiæ Pallas tua Fusce TRAPETIS cedit.

Exponit oliva tua Fusce non cedit Bœticę oleo abundantis trapetis, hoc est molis torcularibus, vbi oleæ franguntur. Et ad *epigram. XXXVI. lib. XIII. Trapetum torcular olivarium à trepo, quod est verto.* Statius Papiniùs *lib. II. silva VII. genethl. Lucani vers. XXVIII.*

Quæ Tritonide fertiles Athenas

Vinctis Bœticæ provocas TRAPETIS.

Dilertè Vlpianus in *L. Sed addes XIX.*

§. *Illud nobis II. D. locati, Virgilius lib. II. Georgicor. vers. DXIX.*

Venit hiems, teritur Sicyonia bacca

TRAPETIS.

Quò alludens Simmachus *lib. III. epist.*
XXIII. **TRAPETIS** teritur bacca Sicyonia, dixit, *ut praeox olea in usum olivi viridis mulceatur.* & Sidonius *carm. XXIII. vers. XLIV.*

Vnus qui venerere iure Divos

Lenaeum, Cererem, Palem, MINERVAM,

Spicis, palmite, pascuis, TRAPETIS.

Cato *de re rust. cap. CXLV.* Varro *de re rust. lib. I. cap. LV.* Columella *lib. XII cap. L.* Et utriusque molendi modi meminit Lucretius *lib. I.*

*Conveniebat enim fruges quoque saepe
 minutas*

*Robore cum saxi franguntur, trapeto
 mittere signum*

*Sanguinis, aut aliquid nostri, quo corpora
 aluntur.*

*Cum lapidi lapidem terimus, pistino,
 manare cruorem.*

Elegantè exponit P. Cerda *in I. Æneid.* De prædictis trapetis nomine mo

larum olearium sunt text. in *L. Cum fundus XXI. D. de instr. vel instrum. leg.* Paulus III. *sentent. tit. VI. §. LV1:* Et hodie similibus molis atteruntur gypsum, & nau-tea.

10 Pistrini ergò adiectio utilis impensa est ob auctam prædij aestimationem compendiosam : nec contrarium probat *L. I. §. fin. D. hoc tit.* Vbi inter necessarias connumeratur; nam si in fundo, seu villa dotali pistrinum non sit, & ad eò illo indigeat, vt conservari villa fructuosa nequeat, propter distantiam forsàn moletrinarum, tunc adiectio pistrini necessaria impensa erit, vt *suprà sect. I. num. VIII. de seminario* diximus ; quod bene percipitur ex *Consulti* verbis ibi: *Sed, & si pistrinum vel horreum NECESSARIO factum sit, in necessarijs impensis habendum* ait: ergò pistrinum potest necessitatio, vel utiliter extrui iuxta villæ indigentiam. *A. Alciatus in dict. L. Impense LXXIX. D. de verb. signific.* licet aliter se expediat.

11 Sed nos vocat vicinum huic *Henestrofa, de Imp. V exemp-*

exemplum in præd. L.LXXIX. *Horreorum*. Horreum granarium est, sive locus ubi frumentum deponitur, ab *horrore* dictum, ut vult Pomponius Sabinus in I. *Georgicor*, *Virgilij*: à quo disentio, quatenus ait: *Is enim locus in eminentiore parte domus, sive villa esse debet*; nam à bonæ notæ Authoribus didici horreum antiquus duplex fuisse, aliud defossum, Varro *de re rust. lib. I. cap. LVII*. Columella *lib. I. cap. VI*. Plinius *lib. XVIII. cap. XXXVIII*. sive subterraneum, ut loquitur Casiodorus *lib. XII. variar. epist. XII*. quorum allusione ait Virgilius *lib. I. Georgicor. vers. CLXXXI*.

— *Sæpè exiguus mus*
sub terris possuitq; domus, atquè HOR-
REA fecit.

Hæc horrea hodiè dicimus hisp. *Silos*. Alia erant, quæ in editiore parte domus collocabantur, quorum meminit Sabinus: Varro *sublimia* ideò appellat: Vitruvius *lib. VI. cap. IX. sublimata*: & Columella *pensil a, & tabulata*; quia tabulis construi solebant, ut ait Iavolenus in L.

Granaria XVIII. D. de action. empti; unde grandi onere frugum rumpebantur ut Virgilius ait lib. I. Georgic. vers. XLVII.

*Illā seges demum votis respondet avari
Agricolæ, bis quæ solem, bis frigora sen-
sit:*

*Illius immense ruperunt HORREA
messes.*

*Sidonius lib. I. epist. VI: Innumeros quo-
que cumulos frugibus rupta congestis
HORREA dabunt, & Carm. XXII. vers.
CLXIX.*

*Desuper in longum porrectis HORREA
teclis*

*Crescunt, atque amplis angustant fruc-
tibus ædes.*

*Sunt, & horrea Vinaria, L. Tabernam
VII. D. de instructo, vel inst. leg: sunt, &
olearia, ubi dolia defossa iacent, de qui-
bus text. in L. Dolia LXXVI. D. de con-
trah. empt. quæ dolia in cella defixa di-
xit L. Lutus Titius XCIII. §. Collegio IV.
D. de leg. III. adels Ph. Beroaldum in
Apullei lib. III. metamorphos. pag. mihi
CCCCI.*

12 Deinde adserit Consultus in d. L. VI. hoc tit. vtilem impensam esse eruditionem fervorum, ibi: *Si servos artes docuerit*: de quo aliqua libavimus, & iacent supra *sect. I. num. XXII.* sed opponi potest text. in *L. I. C. de infant. exposit*: Vbi infantis inscio, vel invito domino expositi conceditur vindicatio à bonæ, vel malæ fidei possessore, dummodò bonæ fidei possessori refundantur impensæ factæ in alimentis, & eruditione servi: sic argument: impensa facta in alimentis servi necessaria est, & pari passu ambulat cum eruditione: ergò vel eruditio fervorum est impensa necessaria, vel nulla est differentia inter impensas utiles, & necessarias; quod roboratur ex text. in *L. Ex argento XIII. D. de condiçt. furt.* & in *L. Planè XXXVIII. D. de heredit. petit.* Quibus respondet Carranza *de partu cap. IV. sect. III. versic.* Ex dictis: quòd cum impensarum vtilium, & necessariorum eadem sit causa respectu malæ, vel bonæ fidei possessoris; quia stricto iuris rigore utriusque impensæ deductio ma-

læ fidei possessori denegatur, licet ex equitate concedi soleat, *dict. L. Planè XXXVIII. cum seq.* vtraque etiam bonæ fidei possessori conceditur, & eruditio- nis, casu quo petitor dives sit, & aliundè solvere valeat, *vt supra diximus esse dict. L. I. accipiendam iuxta doctrinam Cuiat lib. IX. observat. cap. XXXVIII. I. Garcia de expensis cap. V. num. III:* heinc fit vt æqua lance vtriusque expensæ causa pen- sitetur: suffragatur G. Masius *dict. lib. II. cap. XIV. num. XVII.*

13 Heic de expositione parvulo- rum tractare institutum nostrum non patitur, adite eruditif. viros Th. Demp- sterum *lib. I. in Rosin. cap. I.* Iac. Gotho- tredum *in titulis C. Th. de expositis; & de his, qui sanguinolentos emptos, vel nutrien- dos acceperint:* & Desider. Heraldum *question. quotidianar. cap. VI.*

14 Quod servi literas docebantur, vt carius venderentur, & dominis vtilio- res evaderent constat ex Horatio *lib. II. epist. II. ibi:*

*Si quis fortè velit puerum tibi vendere
natum*

*Tibure, vel Gabijs, & tecum sic agat
hic &*

*Candidus, & talos à vertice pulcer ad
imos,*

*Fiet, eritque tuus nummorum millibus
oelo,*

*Verna ministerijs, ad nutus aptus he-
rileis,*

**LITERVLIS GRÆCIS IMBVTVS,
IDONEVS ARTI CVILIBET.**

Vbi Illustrif. & Cultif. Dom. Lævi-
nus Torrentius notat, quod erudiri ver-
nas antiqui curabant, vt tantò pluris ven-
derent, exemplo Daphnidis Grammatici
apud Plinium *lib. VII. cap. XXXIX.* quo
nullus vnquàm seruus pretiosior.

15 Gaius in *L. Vtiles XXXIX. D. de
petit. heredit. &* aliam impensam vtilem
proponit, litis æstimationem: litis æsti-
matio ibi n̄l aliud est, quàm pretium
damni à seruo illati, seu æstimatio dam-
ni, vt ait Consultus in *L. Sed, & si V. §. I.
& L. Ait lex XXI. D. ad leg. Aquiliam:*

servum noxę dedere, aut litis ęstimationem prestare opus erat marito iuxta text. in *L. Si servus XXVII. §. Item si servus II. & §. Proculus XI. D. ad leg. Aquil. L. Si servus LXI. D. de furt. Suarez ad L. Aquil. lib. I. cap. V. sect. VI:* Et cum vtilius sit vxori damnum solvere, quàm servum ammittere; ideò pro vtili impensa reputatur solutio eius in quo lis ęstimata fuit hoc est damnum, *L. Puta XXVI. D. ad leg. Aquil. L. I. §. Si post litem XVI. D. si quadrupes paup. fecis. dic. L. Heredes XXV. §. Contrà X. D. famil. ercisc.*

16 Litis ęstimationem in foro Attico TIMEMA appellabant, interveniebatque in omnibus iudicijs tam publicis, quàm privatis: sed non quęlibet litis ęstimatio TIMEMA est strictè sumptum, sed ea, quam actor in libello proponebat quandò non erat pœna à lege definita, vt in publicis iudicijs plerumq; eveniebat, non semper; nam in aliquibus delictis publicis definita erat saltèm alternativa, veluti morte, vel decuplo, vt in crimine DORODOKIAS, sivè

acci-

accipiendi dona contra rempub. vt ex Di-
narcho contra Demosthenem docet cul-
tis. Des. Heraldus *lib. III. animadversion. in*
Salmasi observat. ad ius Atticum, & Rom.
cap. III. Proposita ab accusatore pœnâ qua
vellet reum affici; reus ANTITIMEMA
opponebat, qui solebat à iudice interro-
gari quam litis æstimationem se meruil-
se crederet, & confiteretur, ut ait Cicero
lib. I. de oratore, & postea iudex iudica-
bat an esset absolvendus, vel condem-
nandus in quantum ab accusatore pete-
batur, in quo licebat iudici pœnam mi-
nuere. at accusatori minimè licebat ac-
cusationem deserere, quamvis valeret li-
tis æstimationem variando minorem fa-
cere mitigare, vt ex Demosthene probat
Heraldus dict. lib. III. cap. I. num. X: Et hæc
controversia circa litis æstimationem,
sivè pœnam infligendam proprie TIME-
MA erat.

17 Sed laxius accepto vocabulo pro
omni litis æstimatione TIMEMA acci-
pitur, & sic etiam habet locum in priva-
tis delictis, licet in his quâ pœna erat à

lege taxata, nec de ea poterat certari, nec accusator in libello TIMEMA proponebat : à quo excipiebatur iudicium AIKIAΣ, hoc est quandò quis iniuriam in corpore erat passus, pulsatus, verberatusvè: quo casu duplex actio ex delicto nascebatur, alia publica YBPEOΣ, competens cuilibet civi, etiam extrà iniuriam posito, qui pœnam æstimatam proponere valebat, quàmmaximam vellet etiam capitis, sed si pecuniaria erat, nîl lucri accusator captabat præter vindictam, quâ reipublice lucro cedebat. Alia ex hoc delicto nascebatur actio, quæ AIKIAΣ dicta, competebat tantum patienti, qui litis æstimationem, pecuniariam solum, proponere valebat, illequè eam lucrabat vt docemur ex Demosthene in *Midiana*, & hoc iudicium licèt ex legislatoris constitutione erat privatum, quâ suaptè naturâ publicum erat, admittebat TIMEMA. Deniquè notamus quod in aliquibus iudicijs adhuc si pœnæ essent à legibus constitutæ, iudices poterant aliquid eis adijcere,

quod PROSTIMEMA dicebant, eveniebatque quolibet iudicum id postulante iisdem legibus permittentibus; ut in actione furti, quę dupli erat ex lege, sed ex arbitrio iudicū poterat fur vinciri dies quinq; noctes quinq; & in publico exponi, ut ex Demosthene cōtrā Timocratē animadvertit Heraldus *dict. cap. III. num. IX.* quę sufficiant, dicta in gratiam institutorum à quibus iuris nostri origo fluxit, §. *Et non in eleganter X. Instit. de iur. natur. gent.*

18 Sed in vtilibus his impensis vtiliora nos iubent receptui canere, actiones, scilicet, pro ijs competentes, quamobrēm alia exempla consultò omittimus illustrare. Tabernę adiectionis meminit Paulus *in dict. L. VI:* taberna est quodlibet ædificium ad habitandum vtile, *L. Tabern.e CLXXXIII. D. de verb. sign. vbi pulchra nota D. Gothofred. lit. M. L. in structam CLXXXV. eod. L. Institor III. D. de institor. act.* sed crebrū pro domo hominibus, & rebus ad negotiationem instructa accipitur, vel pro humili

habituaculo, Gutherius *de iure manium* lib.I.cap.XXI. B.Brisonius *de verb.sign. verbo* Taberna: D.Ramos *in M.S. de institor. act. cap.I.num.II.*

19 His accedit *pastina instituire*: de qua *in L. Fructus VII. in fin. D. solut. matrim.* quod mihi est, selectum pratis solum lapideis, uel ligneis sepibus munire, nè à quadrupedibus calcetur, vel contra domini voluntatem pasceatur. Deindè agrorum sterco ratio utilibus impensis adnumeratur *in L. Impense XIV. D. hoc tit:* & arbusi pastinatio ultra quàm necesse est *in L. Impense LXXIX. §. I. D. de verb. sign.* Arbustum vinea est ubi arboribus vites maritantur, Virgil. *Georg. II.*

Illa tibi latis intexit vitibus vltmos.

De quo *in L. Si seruus XXVII. §. Item si VII. D. ad leg. Aquil:* & cum fructuosior vinea reddatur reperitâ pastinatione, qua maximè vinea gaudet, cui nūquàm exhausti satis est: utiliter impēsū est, quod in maius futurum compendium repastinando dispenditur.

SECTIO IV.

Quid iuris observetur in
utilibus impen-
sis?

SUMMARIUM.

Num. 1. Ob utiles imp. vxoris voluntate factas iure Digestor. dabatur deductio: iure Codicis datur actio mandati.

2 Sed si sinè vxoris fiant voluntate pro exactione anteaè competenti, actionem negotiorum gest. maritus habet, cui nè ob- stet, exponitur, L. Voluptuariæ 7. §. Vnic. hoc tit.

3 Retentio verò vt pro necessarijs neutiquam conceditur, licet in contrarium ex-

pen-

pendatur, L. Dote relegata 5. D. de dote præleg. quæ exponitur.

4 Nam valde differunt à necessarijs hæc utiles impensæ.

5 Nec in contrarium facit, L. Vn. C. etiã ob chyrograph. pecun.

6 Differunt etiã maritus, & bonæ fidei possessor cui retentio facti conceditur; de quo remissivè illustrantur, L. In fundo 38. D. de rei vindic. & in L. Si necessarias 8. D. de pignorat. act.

7 Sed retentio non datur pro impensis si de eis liquido non constat, sed data fideiussione res debet restitui.

8 Bonæ fidei possessori contraria actio pignoratitia datur in defectum retentionis ex æquitate: aliter tantum officio iudicis impensas recuperat.

9 Et differt etiã à marito cui ablata fuit retentio data actione, cum illi, & retentio duret, & si eã non utatur, actio: illustratur L. Hereditas 50. §. 1. D. de hered. petit.

10 Obsequium supremæ voluntatis ad Pontifices pertinet, quorum munia, arrep-

to summo pontificatu, Cæsares sibi adrogarunt.

- 11 Ad id Lapidem viæ Emeritensis propè Carcabossum.
- 12 Retentio pro vtilibus imp. quomodo iure veteri concessa, novo prohibita.
- 13 Licet pro necessarijs duret, quæ de iure est, non facti ad deductionem, vt pro vtilibus.
- 14 Exponitur, text. in L. Vtilium 8. D. de impensis.
- 15 Qui non loquitur de retentione iure pignoris, sed de retentione ad deductionem per venditionem.
- 16 Nec deductioni opponuntur, text. in L. Fructus 7. §. Si vir, D. solut. matrim. & in L. Fin. D. de fundo dot. qui expenduntur.
- 17 Marmor casum, & non exportatum quo iure marito acquiratur?
- 18 L. Si ex lapidicinis 32. de iur. dot. de quo lapide loquatur.
- 19 Maritus non compensat impensas cum fructibus vt bonæ fidei possessor, & disparitatis ratio.

- 20 *Bonæ fidei possessori ex æquitate retentio datur, oppositâ doli mali exceptione.*
- 21 *Conditio dotis non deterioratur actione mandati licet Iustinianus deducti ouem auferret contrâ A. Fabrum.*
- 22 *Deductio prædoni datur in L. Planè 38. D. de hered. petit. Sed non eius naturæ, quæ marito.*
- 23 *Cui non competijt actio contraria rei uxoriæ, nec mandati antè Iustinianum.*
- 24 *Si insciâ, vel nollente uxore utilitè impendatur, non deductio, sed exactio marito competit.*
- 25 *Diversitas inter exactionem, & deductionem, quæ plus uxorem gravat.*
- 26 *Exponitur text. in L. Si seruos 25. D. de pignoratit. act.*
- 27 *De tacita ibi voluntate domini, vt creditor in eruditione seruorum impenderet.*
- 28 *De voluntate expressa, & impensis necessarijs.*
- 29 *Discrimen inter maritum impenden-*

tem renuente vxore, & procuratorem prohibente domino, cui denegatur actio.

- 30 Sed post Iustiniani constitutionem actio negotiorum gestor. marito datur pro recuperandis imp. sine voluntate vxoris factis.
- 31 Nec obstat, L. Si in area 33. D. de condition. indeb. vbi differentia inter bonæ fidei possessorem, & maritum adsignata.
- 32 Per contrarium nequit dari actio negotior. gest. si ad imp. detur voluntas vxoris.
- 33 Contrariam actionem rei vxorie marito non competisse contra Masium adseveratur.

I **R**ECTO succedit ordine exponere quod ius observe-
tur in impensis vtilibus:
& hæc dotem non mi-
nuere sicut necessariæ, docet nos textus

in *L. Voluptuarie VII. §. Vnico, D. de impensis*. Verùm diversimodè marito consulitur iuxtà earum circumstantias; nam si mulieris voluntas intervenerit, ut hæfiant impensæ, iure Digestorum deductio marito dabatur, *L. Utillum VIII. D. de impensis, G. Masius lib. II. singularium, cap. XIII. & XIV.* habetque actionem, *L. Fructus VII. in fin. D. solut. matrim.* de quo inferius. Iure verò Codicis sublata à Iustiniانو actione rei vxoriæ marito tribuitur actio mandati, quæ subrogata fuit in locum actionis, & deductionis.

2 Si verò absquè mulieris voluntate, vel ea reuente vtilitèr impensum esset, exactionem maritus habebat, *dict. L. Voluptuarie VII. in fine, D. de impensis*. Hodie verò tantùm actionem negotiorum gestorum habet, *L. Vnica, §. taceat V. versic.* Sed nec ob impensis: *C. de rei vxoriæ actione*. Sed rei dotalis retentionem neutiquàm habet, de quibus singulis agemus. Verùm obstat, quòd in *d. L. Voluptuarie VII. §. Vnic.* ait Consultus vtilis impensas habere exactionem: ergò licèt

hant

fiant voluntate vxoris tantum, debet exactio dari, non deductio. Cui respondemus ibi habere exactionem, generaliter esse accipiendum pro remedio recuperationis impensarum tam deductionis, quam specialis exactionis, quia etiam generaliter de impensis vtilibus loquitur, siue voluntate mulieris factis, pro quibus competit deductio, siue ea renuente factis, pro quibus exactio competit.

3 In primis ergo retentionem dotis denegamus ob vtilis impensas: Nec obstat difficilis text. in *L. Dote relegata V. D. de dote prælegata*, vbi videtur asseri, dari retentionem loco pignoris ob vtilis impensas, ibi: *Aliud est enim minorem esse factam dotem, quod per necessarias impensas accidit: Aliud pignoris nomine retineri dotem ob ea, quæ mulierem iudicem præstare æquum est.* Sed respondemus ibi Martianum asserere, non esse heredem audiendum, si vellit dotis differre solutionem ob alias impensas, quam quæ ipso iure dotem minuunt, hoc est, non differri ob vtilis: nam aliud est ipso iure dotem minui ob

necessarias impensas, ex qua deminutione retentio provenit, & ideò permittitur: aliud dotem retinere loco pignoris ob vitiles impensas, quod denegatum manet, quia in his non deminuitur dos, & ideò non habet locum retentio: maximè cum retentio alicuius rei loco nomine, sive iure pignoris nequeat dari sine conventionione expressa, vel saltèm tacita, *L. Si non inducta V. C. in quib. causis pig. vel hypoth. tacite contr.* vbi I. Cujacius, verbo *Placuerat*. Sed in dote nulla adfuit expressa vxoris conventio, nec tacita inducitur ab aliqua lege: ergò nequit dari ius pignoris, quod inducat retentiuem.

4 Nec plùs probat retentio in necessarijs impensis admiffa; nam ista non competit iute pignoris, sed ex ipsa impensarum natura, quæ operatur deminutionem, & ob eam retentionem: aliud Hercules est minorem esse factam dotem per necessarias impensas, ex qua deminutione acquiritur marito ius proprium retinendi: aliud retineri dotem pignoris nomine ob ea, quæ invicem prestari debere

ab vxore æquum est, cum æquitas insufficiens sit ad inducendam retentionem, ex quo non est audiendus hæres volens dotis solutionem differre ob vtilis impensas contra publicam necessitatem statuentem mulieres salvas dotes habere, *L. I. D. solut. matrim. D. Olea de cession. iur. & act. tit. III. quest. VII. num. II.* Nequè ex his verbis. *Aliud pignoris nomine retineri dotem:* inferitur, ergo retinetur dos pignoris nomine; immò expressè contrarium apparet, nam si ob impensas necessarias retentio datur, quia dos minuitur, & est aliud in vtilibus, constat non debere retineri dotem, in quo diversitas consistit. Huc collimat doctrina G. Masij *dict. lib. II. singularium opinionum, cap. XII.* licet minus forsân dissertè, nî plus vobis placeant, I. Cujacius in *d. L. Vnica, §. Taceat, C. de rei vxor. act.* Scipio Gentilis *de donationib. inter. lib. I. cap. XXXVII.* P. Barbosa in *rubric. solut. matrim. III. part. num. XXVII.* & Valeron *animadversionum, cap. X.*

5 Sed traditæ rationi obstat, text. in *L. Vnic. C. etiam ob Chyrographarium pecu-*

ntiam,

niam, ubi creditor pignus retinet ob alia quantitatem, ob quam non erat debitor obligatus: ergo licet res dotalis non sit pignori obligata retineri poterit pro utilibus impensis. Sed hæc facile solvuntur; cum sciat expresse Imperator affirmet, quod non sufficit creditorem in possessione pignoris persistere: sed requiri, quod illa res ei fuisset ante à pignoris loco obligata, quantumvis pro alio debito, quod sufficit, ut possit pignus retineri pro alia quantitate debita, pro qua non fuerat obligatum: at cum dotalis res nunquam fuisset pignori obligata retineri non valet pro utilibus impensis, Masius *d. cap. XII. num. XIV.*

6 Deindè ob stare videtur, text. in *L. Infundo XXXVIII. D. de rei vindicat. & in L. Si necessarias VIII. D. de pignor. act. de quibus A. Faber. lib. II. coniecturar. cap. I. P. Barbof. in L. Sumptus LXI. D. de legat. l. num. XLIV. in posthum. Fachineus lib. VII. controversiarum, cap. LXV. & XCIII. Peregrin. de fideicommiss. art. I. n. LXXXIV. I. Mastertius pag. mihi CCXX. In his, &*

alijs

alijs conceditur bonæ fidei possessori retentio ob impensas: ergò etiam marito debet dari rei dotalis retentio pignoris nomine pro impensis utilibus, sicut bonæ fidei possessori. Sed respondemus, quod illa retentio permessa bonæ fidei possessori prohibetur marito, cui non licet differre solutionem ob aliàs impensas, quàm, quæ ipso iure dotem minuunt, *d. L. V. de dote prælegata*, at cum non sit aliqua actio prodita, ut bonæ fidei possessori impensæ rependantur, ideò habet retentionem facti, ut opposita doli exceptione impensas recuperet, quas aliter recuperare non poterat, *L. In insulam XLII. §. I. vers. Sumptus: D. solut. matrim. ibi: Servari oportet*: quibus verbis retentio facti insinuat, cum actio deficiat, *L. Sumptus XLVIII. D. de rei vind. Scipio Gent. de donationib. inter lib. l. cap. XL.*

7 In quo notandum est quòd si possessor iussus restituere opponat exceptionem pro impensis à se factis, distinguendum est, si impensæ liquidæ sint, quæ incontinenti, & summarie possint liqui-

dari,

dari, & dignosci exceptio auditur, & nisi dominus solvat impensas, aut tollere permittat, si tales sunt, quæ tolli possunt, supersedet in executione sententiæ, & retentio continuatur: si verò summarie nequeunt dignosci, sed altiore requirunt indaginem, non supersedet in executione, sed res tradenda est datâ per dominum fideiussione de refundendis reo impensis, quas probauerit factas, ut observamus ex doctrina Mauri Aretini *de fideiussorib. III. part. cap. XIII. aliàs XXII.* Laudati à Præceptore meo in *M.S. de fideiussorib. cap. II. §. Vnic. num. XIX.* & Elbert Leonini, *lib. IV. emendat. cap. I. num. XLVI.* laudati ab Hilliger. *lib. XX. cap. VII. lit. K.*

8 Nec obstat: quòd in dict. *L. VIII. de pignoratitia actione*, detur contraria actio; nam cum necessariæ fuissent ibi impensas, nè pereunte re morte servi, vel destructione domus impensas amitteret cessante retentione, contraria actio conceditur, ut impensas consequatur. Nec plus facit text. in *L. Planè XXXVIII. D. de heredit. petit. ubi* differentia constituitur inter

prædonem, & bonæ fidei possessorem, in eo quod prædo consequitur, vel recuperat impensas, si res extat: at bonæ fidei possessor adhuc si non extet. Tum sic: si res non extat retentio nequit dari, & attamen impensas recuperat: igitur præter retentionem aliud remedium habet bonæ fidei possessor: igitur retentio non conceditur in defectum actionis, ut dicebamus. Cui difficultati respondemus, quod in hac specie remedium, quod bonæ fidei possessori superest, non est actio, sed officium iudicis, quo venit solvendum quidquid impensum est in ipso iudicio, quo iubetur rem domino restituere, de quo textu latius Io. Garcia de *expensis*, cap. II. & V. Carraga de *partu*, cap. IV. sect. III. G. Masius *dict. lib. II. cap. XIV. num. XVII.* & Nos inferius.

9 Gravius prædicta doctrina infringi videtur ex text. in *L. Hæreditas L. §. I. D. de hæredit. petit.* Species est de bonæ fidei possessore, qui pro hærede hæreditatem possidebat, cum testator alium hæredem scripsisset: eâ conditione, ut intra

tres mentes ei monumentum fecillet. Bonæ fidei possessor animo implendæ conditionis monumentum fecit cum se tanquam hæredem existimasset obligatum: deindè evicta fuit hæreditas à vero hærede petitione hæreditatis. Quæritur de impensis in ædificando monumento factis, & respondet Consultus Papinianus bonæ fidei possessorem impensas recuperaturum, vel retinendo hæreditatem oppositâ exceptione doli mali: vel repetiturum actione negotiorum gestorum; quia voluntas defuncti servari debet, iuxta quam bonæ fidei possessor impendit, sive purè, sive sub ea conditione esset hæres scriptus, dummodò testatoris voluntatem sumptus non excedant, vel modum arbitrio boni viri æstimandum pro facultate, & dignitate defuncti, vt docet Cujacius *lib. VI. question. Papin. in hac L.* Tum sic: èn datur actio negotiorum gestorum pro utilibus impensis, & attamen non denegatur retentio: igitur nèc datur retentio in defectum actionis, nèc datâ actione cessat retentio. Sed responde-

mus

mus Iustinianum tantum denegasse maritis retentionem substituendo actionem in eius locum favori dotium, & mulierum intentum: at bonæ fidei possessorem non priuavit retentione pro necessarijs, & utilibus impensis, qua si non utatur, actionem habet, ut in hac L. negotiorum gestorum, quia negotium hereditarium gessit.

10 Nec obstat quod hæres solus institutus non teneretur ad monumentum faciendum, L. Q. Mutius VII. D. de annuis leg. quia non est cui obligetur, si coheres non datur; nam principali, vel Pontificali auctoritate compelluntur ad obsequium supremæ voluntatis, quæ notio ad Collegium Pontificum pertinebat inter alia, ut docet I. Gutherius lib. II. de veter. iure Pontif. cap. VIII. L. Vltim. in fin. D. de mortuo infer. Sed cum tanta fuisset Pontificum auctoritas, ut Augustus illum sibi vindicaret teste Sueton. in August. cap. XXXI. Cæteri Imperatores Augusti exemplo Pontificatum maximum arripere eius honore contenti usque ad

Adrianum, qui primus Pontificis Maximi officium peregit, vt testatur Ael. Spartianus in *Adriano*, & probat rest. in *L. III. §. Divus V. D. de sepulchro violato*, vbi idem Adrianus vetat in Civitate sepeliri quemquam, & hæc ad Pontifices pertinere nullus ambigit, *L. Adigere VI. in fin. de iure patronatus*, vbi Augustus in *L. Iulia de marit. ordin.* iurare permittit liberto de non ducenda vxore, quæ Pontificis magis quàm Imperatoris sunt, *L. Vltim. D. ad municip.* vbi Antoninus, & Verus Imperatores iurisiurandi gratiam faciunt, pœnam remittunt, quasi expiassent, de quo I. Gutherius *lib. II. de veteri iure Pontificio, cap. III.* eruditissimè, vt solet Dom. Gonzalez Tellez in *cap. Decernimus II. de iudicijs, num. X.* Vndè tam in nostra, *L. L. §. I.* quàm in *L. Osa VIII. D. de religios. & sumpt. fun.* æquè fit mentio decreti, constitutionis, sive iussus Pontificum, Principumquè: plura, & pulchra videsis apud Petrum Pithœum *lib. II. adversarior. cap. XVI. I.* Cujac. in *L. III. C. de bonis vacantibus*, & in *novella LI. H.* Spondanus in *ce-*

meterijs Sacris lib.I. part.I. cap.IX. num.II.
Suarez ad L. Aquil. lib.II. cap.II. sect.X. ad
finem, Casaubonus ad Suetonium in Augusto
cap. XXXI. & elegantius Egregius Vir iu-
ris publici Cōsultissimus, qui magistra ma-
nu Minervæ referat thesauros, Domin.
 D. Petrus de Vlloa Golfin, Collegi no-
 stri honos regius hodie Senator in dis-
 fertatione de luminaribus, discursu V.

II Idem probant Adriani lapides
 viales in restaurata via Emeritensi, quos
 sic legi iniurioso temporis dente rossos.

Lapis I. IMP. CAESAR
 DIVI TRAIANI PAR
 THICI. F. DIVI NER
 VAE NEPOS : TRAIANVS
 HADRIANVS
 AVG. PONTIF. MAX.
 TRIB. POT. (A) V. COS
 VI RESTITVIT.
 C. II.

A Sp̄rtianus
 in Hadriano,
 pag. mihi 2. Tri-
 bunus plebis fac-
 tus est Candido,
 & Quadrato ite-
 rum Coss. in quo
 magistratu ad
 perpetuam tribu-
 nitiam potestatem
 sibi factum
 adserit, quod pe-
 nulas amiserit,
 quib. uti tribu-
 ni plebis pluviae
 tempore solebant,
 Imp. autem nun-
 quam.

IMP.

B Dio. in Traiano *Ab hoc Ni sibi, Baruisque captis P AR- THICVS* cognominatus est.

C Spartian. in Hadri pag. mihi II. *Pontificis Maximi officium peregit.*

D Spartianus in Hadriano. pag. mihi 4 *Tertio Consule cum ipse ter fuisset plures fecit.*

IMP. CAES. II.
 DIVI TRAIANI PARTHICI. (B) F. DIVI NERVAE NEPOS TRAIANVS HADRIANVS AVGVST PONTIF. MAX.
 (C) TRIB. POT. V. COS III. RESTITVIT.
 C. III.

IMP. CAES. DIVI. III.
 TRAIANI PARTHICI F. DIVI NERVAE NEPOS
Traianus Adrianus Aug. Pont. Maximus trib.
 POT. V. COS III. (D)
 RESTITVIT.
 LVIII.

Sic lacu nam ve fercio.

¶ Ex his primum, & secundum transportatos invenietis in Oppidum vulgò *Carcaboso* sequentesquè Traiani, & Severi.

IMP. CAES.

M. F. COMMODI FR.
SEVERVS PERTI
NAX ARABICVS, PIVS
FELIX AVG. PON
TIFEX MAXIMVS
TRIB. POTEST. P.P.
COS. PROCOS. RESTA
VRARE FECIT.

C. III.

Sic lacunam referimus.

¶ Legimus Marci *Filius Commodi* frater ex Dion. in Severo, pag. mihi CCCIX. ibi: Sed, & nobis timorem longè maximum fecit, cum se *MARCI FILIVM, & COMMODI FRATREM* diceret. Legimus etiam *Pertinax* ex *Ælio Spartiano* in Severo, pag. mihi LXVII. ibi: *Funus deindè censorum Pertinacis* imagini duxit, eumque inter *Divos* sacravit; addito flamine, & sodalibus *Helvia-*

nis,

nis, qui Marciani fuerant, se quoque **PERTINACEM** vocari iussit; & inferius: *His auditis ad Senatum SEVERVS PERTINAX quasi confectis rebus litteras misit. Denique Supplemus Arabicus ex eodem Spartiano, ibi: Deinde circa Arabiam plura gessit, Parthis etiam in ditionem redactis, necnon etiam Adiabenis, qui quidem omnes cum Pescennio senserant. Atque ob hoc reversus triumpho delato appellatus est ARABICVS, Adiabenicus, Parthicus, sed triumphum respuit, nè videretur de civili triumphare victoria, recusavit & Parthicum nomen, nè Parthos lacefferet, & ad finem: Sunt per plurimas Civitates opera eius insignia: in quibus, & huius viæ reparatio forsàn annumeranda.*

IXPERATOR CAES.
 DIVI NERVAE FILIVS
 NERVA TRAIANVS
 AVGUSTVS GERMA
 NICVS PONTIFEX
 MAXIMVS TRIBUNI
 CIA POTESTATE CON
 SVL ITERVM RESTITVIT.
 C III.

12 Adversus ea, quæ diximus mari-
 tum non habuisse retentionem pro utili-
 bus impensis, obstat adhuc, quod Iusti-
 nianus Imp. substulit retentionem ob
 vriles impensas, & ex sua auctoritate ma-
 rito dedit pro vtilibus vxoris voluntate
 factis mandati actionem, deficientequæ
 vxoris consensu sufficere negotiorum gesto-
 rum docet actionem in, *L. Vnic. §. Taceat Vx-*
or. Sed nec ob impensas, *C. de rei vxor. act.*
 ergo ex hac constitutione patet antè eam
 matitum habuisse retentionem pro utili-
 bus impensis; quam falsò hucusquæ dene-
 gavimus, *Ulpian. in frag. tit. VI. de dote, §.*

Retentiones IX. Sed hæc non obstant si distinguatis retentionem, quæ vel est ipsius rei dotalis, vel ipsarum impensarum; res ipsa dotalis pro utilib. impensis, nec potuit retineri iure veteri, nec nunc potest, dict. *L. Dote V. D. de dote præl.* vnde de hac retentione non loquitur Iustinianus, ipsas verò impensas retinere per *deductionem* quæ venditionem causat, fuit permissum, vt probatur ex *L. Vtilium VIII. D. hoc nostro tit.* & cum hæc *deductio* retentionem facti causet, hanc retentionem Iustinianus substulit, de eaque loquitur in prædicta constitutione, quæ effectum habebat in illis impensis, quæ mulieris voluntate fiebant, & in locum prædictæ *deductionis* concessit Imperator mandati actionem ex sua auctoritate, vt per eam maritus consequeretur impensas illas. Vnde manet rem dotalem non retineri reduplicativè, quatenus dotalis est, sed quatenus desinit esse dotalis, vel ipso iure per impensas necessarias, vel defacto ad *deductionem*, quandò utiliter est impensum accedente vxoris voluntate: er-

ergò ex eo quòd fundus destinat esse dota-
lis producitur retentio, & ex eo quòd cõ-
cedatur deductio producitur venditio,
quomodò non obstat Vlpiani fragmen-
tum in *dict. §. Retentiones Mafius d. lib. II.*
cap. XV.

13 Deniquè Iustinianus non substulit
retentionem competentem ob necessa-
rias impensas adhuc si aliæ superessent
actiones ad eas consequendas, de quibus
sup. *sect. II.* ergò nec debuit tollere reten-
tionem ob impensas utiles ex eo, quod su-
peresset actio mandati ad eas consequen-
das: ita A. Faber. *de error. decade LXXXII.*
err. IV. Cui respondemus has actiones
mandati, & negotior. gestor. non fuisse
à Iustiniano subrogatas in locum reten-
tionis ab eo sublatae, vt credidit Faber.
Nam pro utilibus impensis nunquam re-
tentio competijt de iure, vt in necessarijs,
sed de facto, vt diximus, ad deductionem,
quam Iustinianus substulit, cum satis
provideatur marito per actionem man-
dati; qua mulier non cogitur rem vende-
re, ante quàm eius adipiscatur possessio-

nem, sicut eveniebat in deductione, si aliundè mulier solvere nequibat: at in necessarijs impensis, cum ipso iure ius minuatur, & ideò desinat esse dotalis res, ex quo retentio provenit, nec aliquid de novo Iustinianus statuit, nec actionib. alijs indiget ad recuperandas impensas.

14 Manet ergò retentionem nunquam fuisse concessam ad consequendas impensas utiles, sed tantum deductionem earum, quam patiebatur mulier, si aliundè non solvebat; iuxta quæ exponendum venit difficile Pauli responsum in *L. Utilem VIII. D. de impensis*, quod communiter accipitur eo sensu, ut deductio fiat per retentionem iure pignoris contra id, quod hucusquè asserimus. Sed omittà doctrinà Acurlij, & H. Donelli *lib. XIV. commentarior. cap. IV.* A. Fabri *lib. I. coniecturarum, cap. III. & de errorib. dec. LXXXII. errore IV.* notandum est, Paulum docere apud veteres controversum fuisse de expensarum utilium deductione, quod patet ex verbis: *Quidam*

dicunt: quorū probat sentētiā Paulus, ut deductio tantum habeat locum in his impensis, quæ voluntate vxoris factæ sunt. Verbum *Ita* id significat, quasi diceret tunc fieri deductionem, estque exclusivum alterius modi impendendi, sive cæterarum impensarum, in quibus deneget deductionē, quia iniquum esset compelli mulierem rem vendere, ut solvat impensas, ea renuente factas; quia tunc tantum pati debet deductionem pro rata expensarum utilium, si aliundè solvendo non est, quando consensum præstitit, quod sibi imputare debet, cum ob eius consensum locum habeat deductio: quæ fit ex constituto pretio, sive per venditionem, sive per æstimationem rei dotalis. Cum verò non adest vxoris voluntas iniquum esset deductionem admittere, quia tunc nulla est causa, ex qua venditio proficiscatur, quæ incipere videtur ex mulieris voluntate, qua impensæ sunt factæ, ex quo Paulus adferit mulierem esse compellendam ad venditionem, ut maritus consequatur impensas utiles eius volunta-

te factas, si alias mulier solvendo non est, quia illa prestitit causam venditionis.

15 Nec debet Pauli sententia accipi de deductione per retentionem pignoris iure, immo certocertius est loqui de deductione in ea vi, & significatione, ut venditionem causet, quomodo accepta deductio incompatibilis est cum retentione iure pignoris; nam deductione retinetur id solum, quod deducitur pro rata impensarum, reliquo restituto, at retentione iure pignoris nihil restituitur, sed totum retinetur: deinde quod retinetur per deductionem pertinet ad maritum retinentem: ergo cum propria rei pignus esse non possit, non compatitur ius pignoris cum retentione per deductionem: at quod retinetur iure pignoris pertineret ad uxorem: ergo contrarium est ius pignoris deductioni. Reynh. Bachov. in §. *Fuerat XXXVII. inst. de action. G. Mas. lib. II. cap. XIII.* Fatemur tamen retentionem facti habere maritum totius fundi pro illo tunc, quo deductio fit, sed hæc

venit ex natura rei, non ex iuris dispositione; nam si hæc retentio iure pignoris à iure concederetur, nihil amplius facultatis haberet, quàm retinendi fundum pro securitate impensarum, at deductio illi conceditur, quæ venditionem causet, ut expressè Consultus fatetur *in dict. L. VIII*: ergò non est retentio iure pignoris, sed retentio facti dum æstimatio rei dotalis, vel deductio celebratur.

16 Sed prædictis obstat, quòd quamvis fundus fructuosior reddatur, maritus non consequitur impensas: ergò falsò damus marito deductionem; antecedens probatur ex textu *in L. Fructus VII. §. Si vir, D. sol. matr. L. Final, D. de fund. dot.* Cui difficultati respondemus omisâ sententiâ F. Hothmani *lib. I. amicabil. cap. XIII.* I. Cujacij *lib. XV. observat. cap. XXI.* A. Fabri *lib. I. coniectur. cap. VIII.* Molinæ *de primogen. lib. I. cap. XXIII. num. IX.* Petri Barbof. *in dict. §. Si vir*, quòd tunc consequitur maritus vtilis impensas, quandò id, in quod impensæ factæ sunt in fructibus augetur principalitèr, & pèr se; non

verò

verò quandò secundariò, & pèr consequentiam vtior fundus redditur, quia hoc ex accidenti prouenit: quandò ergò maritus lapidicinas appervit non intendebat fructuosiore fundum facere; sed tantum volebat lapides extrahere, & hæc principalis erat mariti intentio, licet ex accidenti, & pèr consequentiam fructuosior fundus redderetur; & idèo impensæ non præstantur, cum ea, quæ per accidens veniunt in iure non attendantur, *L. I. L. Quod dicimus VII. D. de auth. tutor.* & cum generalitèr dictum sit in *L. Fin. D. hoc nostro tit.* quòd quælibet impensæ quærendorum fructuum causâ factæ, quamquam etiã colendi causâ fiant, idèoque non solum ad percipiendos fructus, sed etiã ad conservandam ipsam rem necessariæ sint, vir ex suo facere debet, nec ullam habebit eo nomine deductionem ex dote, quia scilicet ratione fructuum fiunt, licet per consequentiam rem dotalem conservent: quam differentiam indicat *Ulpian. in dict. §. Si vir* dùm ait: idèo impensas non esse præstandas, quia mar-

mor non est in fructu, si non renascatur, quasi diceret, si marmor non renascitur non est in fructu: ergò non remanet fundus fructuosior eius excisione: ergò non est utilis impensa, ob quod non debet marito præstari. Quod si lapis renasceretur in fructu esset, cuius percipiendi causâ impensum creditur, & ideo nulla deductio marito est, dict. *L. Fin. D. de impensis*, Gofredus in dict. §. *Si vir*, Masius *lib. V. sing. opinion. cap. VII. num. XIV.*

17 Sed adhuc remanet scrupulus in eo quod asserit Consultus marmor casum, & non exportatum esse mariti, quæ est secunda huius textus quæstio, scilicet de dominio lapidis excisi, & nondum exportati; nam si marmor non est in fructu, & maritus tantum habet usumfructum rerum dotaliùm, quo iure marmor erit mariti? argum. *L. Si ex lapideinis XXXII. D. de iur. dot.* ubi ait Consultus, quòd si marmor voluntate vxoris sit venditum pecunia efficitur dotalis: ergò quia marmor non acquiritur marito ex eo quod non sit in fructu A. Faber. *lib. I. coniectu-*

rar. cap. VIII. Deindè si arbores ex fundo
 dotali aliquâ tempeſtate deiectæ ſint, nõ
 ſunt mariti, quia in fructu non ſunt, tex-
 tus eſt in *d. et. L. Fructus VII. §. Si fundum*
XII. D. ſolut. matr. ergò ſimiliter mar-
 mor non erit mariti, cum in fructu non
 ſit. Quibus reſpondemus quod maritus
 efficitur dominus exciſi marmoris in
dd. LL. Fructus VII. §. Si vir, D. ſolut. matr.
& Fin. D. de fund. dotal. quia propter
 uſumfructum omne commodum rerum
 dotalium habet maritus, & ſic commo-
 dum lapidicinarum, *L. Item ſi fundi IX. §.*
Sed ſi lapidicinas II. D. de uſufructu; mari-
 tus non lucratur marmor vice fructuum,
 quia in fructu non eſt, ſed in compenſa-
 tionem utilitatis, quâ affecit fundum,
Molina de primogenijs lib. I. cap. XXIII.
num. LX. I. Garcia de expenſis, cap. XXII.
num. XLVIII. permittitur enim cui-
 que fructuario proprietatem meliorare,
L. Si cuius XIII. §. Inde V. D. de uſufr. & pro
melioratione ſpolium fundi percipit,
Præc. meus in M. S. de fruct. tract. I. num.
VII.

18 Nec obstat dict. *L. Si ex lapidicinis XXXII. D. de iur. dot.* qui non est accipiendus de lapide, qui renascitur, siue viuo; quia hic in fructu esset, & ad maritum pertineret: sed de mortuo, siue qui ex lapidicina scissus fuit, quæ non crescebat, vnde, cum nequè ratione fructus, nequè tanquam *spolium*, quia non erat scissum, & in fundi summitate, vt in *d. §.* Si vir ad maritum non pertinet pecunia ex eo vendito redacta, sed dotalis fit, *L. Ita constante XXVI. cum sequentib. D. de iure dot.* eademque ratio est arborum tempestate deiectarum, quia cum arbores sint partes fundi, nec in fructu sint, sed vt fructus ferant, *L. Vir in fundo VIII. D. de fundo dot.* ad maritum non possunt pertinere ratione fructuum, nec ratione spoliij, quia hoc conceditur pro melioratione fundi, quæ non potest contingere ex eo quod arbores deiectas vendat, quæ leui opera possent discindi nè sationi agri officerent *M. Aur. Galvanus de usufruct. cap. XXVIII.*

19 Vtiles impensas non deducere

maritum, sed eas compensari cum fructibus videtur probare, *L. Sumptus XLVIII. D. de rei vind.* ubi bonæ fidei possessor has impensas cum fructibus tenetur compensare: ergò in marito idem observari debet. Respondemus, quod bonæ fidei possessor attento iuris rigore non debuit suos facere fructus ex re aliena perceptos, sed debuit domino restituere, quod ei iuuetur quandò in rei restitutionem damnatur, in qua sententia fructus includuntur, *L. Videamus XXXVIII. §. in Faviana, D. de usuris, L. In condemnatione CLXXIII. D. de regul. iur.* at æquitatis causâ ob culturam, & curam suos facit fructus, §. *Si quis à non domino XXXV. inst. de rer. diuis.* quamobrèm hos fructus ex æquitate ei concessos tenetur cum meliorationibus compensare: at verò cum maritus sit dotis dominus *dict. L. Doce IX. C. de rei vind.* licèt revocabile habeat dominium, non tenetur compensare fructus cum utilibus impensis, quæ meliorem rem dotalem rediderunt, quia iam fructus compensati creduntur cum oneribus matrimonij,

quæ subijt *L. Pro oneribus XX. C. de iur. dot. P. Barbosa in L. Divortio VIII. D. solut. matrim.*

20 At quandò bonæ fidei possessor fecit vtilis impensas, cum iudicaret rem esse suam nequivit habere animum alterum sibi obligandi, & idèò nullam habet actionem, sed ex æquitate ius retentionis ei conceditur, *L. In hoc iudicium XIV. vers. Diversum, D. communi divid. opposita doli mali exceptione, L. Idèò VII. §. Ex diverso, D. de acquirendo rer. dom. §. Certè XXX. inst. de rer. divis. ex quo sequitur: quod si vtilis impensa non possit retineri, eam amittat possessor, L. Sin auetm XXVII. §. Fin. D. de rei vind. quod sic est intelligendum, quandò impensæ non recipiunt separationem, & petitor pauper est, vt ad eas solvendas cogitur rem melioratam vendere, vt probatur ex *d. L. XXVII. & duabus sequentib. de rei vindic.* si ergò in hoc casu separationem recipiant impensæ, eas potest auferre possessor, *L. In fundo XXXVIII. D. de rei vind. L. Impensæ LXXIX. D. de verb. sign.**

L. Si

L. Si servos XXV. D. de pign. act.

21 A. Faber. *de errorib. dict. decade LXXXII. erro. IV.* conatur probare deteriolem esse dotis cōditionem ex actione mandati, quam Iustinianus tribuit sublatâ deductione pro consequendis vtilibus impensis vxoris voluntate factis, sed hoc non benè perpensum à tanto viro fuisse facilè apparet, ex eo quod licèt marito antè Iustiniani constitutionem daretur deductio, & non dabatur illi retentio, *vt supra* probavimus, attamèn per deductionem privatur mulier commodo colligendarum pecuniarum sub ipsius rei dotalis pignore, vel hypotheca ad solvendas impensas, at per actionem mandati, quam Iustinianus tribuit *in d. L. Vn. C. de rei vxor. act.* statim maritus tenetur rem restituere, nec mulier cogitur rem vendere, sed ei licet eam oppignorare si aliundè non potest, vt solvat marito agēti dicta actione mandati: ergò neutiquâ deterior fit dotis conditio Iustiniani constitutione, maximè cùm si tales essent impense, vt rem absument, non daretur pro

eis actio hæc mandati, quia viles non creduntur, immò nec negotiorum gestor. argum. *L. Sed àn vltro X. §. I. versic.* Sed vt Celsus, *D. de neg. gest.*

22. Sed obstat quod si minùs concederetur marito in actione, quàm concedebatur in deductione, facilius actio, quàm deductio daretur, atquì prædoni necessario, vel utiliter impendenti datur deductio ad consequendas impensas, cum ei non competat illa actio: ergò quia facilius datur deductio quàm actio. Probat minor ex text. in *L. Planè XXXVIII. D. de heredit. petit.* vbì habetur ratio impensarum, vt eas consequatur prædo, siue malæ fidei possessor: ergò per Iustiniani constitutionem tribuentem marito actionem plùs datur marito, & deterior est facta conditio dotis. Sic Reyn. Bachov. in *Fab. d. decade LXXXII. error. IV.* Cui respondet eleganter G. Masius *d. lib II. cap. XIV.* magnam versari differentiam inter prædonem, & maritum, huic ante Iustinianum dabatur pro his impensis actio, & deductio, quæ causabat venditio-

nem,

nem, in quorum locum Iustinianus substituit actionem mandati: ergò minùs ei competit in tantoquè est melior facta conditio dotis, in quanto minùs iurisma-rito competit: at p̄doni nulla actio stricto iure competebat, sed nè petitor cum alterius iactura locupleretur ex benignitate ei Paulus concessit, vt haberetur ratio impensarum necessariorum, & vtilium, quę deductio, si ità vocemus, nullatenùs causat venditionem, nè retentionem adhuc facti, si quid mei iudicij est, sed tantùm extractionem impensarum officio iudicis in quantum locupletior redditur dominus, quod mihi probant illa verba: *Et id ipsum officio iudicis continebitur*, nam nec exceptio doli mali desideratur: sed retentio facti datur ad vtendum doli mali exceptione: ergò si non desideratur exceptio, nec retentione est opus. Ergò licèt retentio faciliùs ei concedatur, quàm actio, cum non sit eius effectus, cuius deductio marito competens, non rectè inferitur plùs dari marito per actionem mandati, quàm per de-

ductio-

ductionem, quali hæc facilius daretur ex eo quod detur prædoni; quia suppositum hoc negamus ex eo quod deductio prædonis, non est quæ mariti, maximè cū nec hæc qualis est deductio, prædoni cōcedatur adhuc si vtiliter impendit, si cessat vtilitas deficiente re, in quam impensum est, quod non procedit in marito, vel bonæ fidei possessore, *dict. L. Planè XXXVIII. argum. L. Et in totum IV. D. hoc tit.* Ratio est quia cū prædoni concedatur deductio ob eam æquitatis rationē, nè petitor locupletetur cū alterius iactura, & deficiente re, in quam prædo impendit, nullum commodum ex impensis petitor percipiat deficiente causa, & deficit indulgentia proveniens ex tali prætextu, *Carrança de partu cap. IV. sect. III:* ergò concessa deductio minùs est, quàm actio denegata, sicut actio concessa marito minùs est, quàm deductio sublata *D. Gothofred. in dict. L. Planè XXXVIII. D. de hæred. petit. lit. P.*

23 Deindè notandum est ante Iustinianum marito non competiisse actio-

nem rei vxorię contrariam, vt repeteret impensas, vt voluit Masius; quia actio cum retentione non compatitur, vt diximus *sect. II. in §. num. XI.* sed sublatã à Iustiniano prædictã actione rei vxorię necessê fuit aliam marito dari, quod Imper. Iustinianus fecit ex sua auctoritate, tribuendo marito actionem mandati pro vtilibus impensis voluntate mulieris factis, nec obstat, quod videtur semper competisse marito actionem mandati, ex eo quod docemur *in L. I. §. Item II. D. mandati actionem mandati competere, siuè volo, siuè mando* dicatur: ergo si volente vxore impensę fiunt, mandatum contrahitur, & actio mandati ipso iure, competit, sine eo quod requireretur Iustiniani auctoritas eam inducentis; nam respondemus diversum esse extraneum mandare, & mulierem velle, nam extraneus potest dare, vel auferre administrationem, & idèò expressè intelligitur mandatum contrahi quando suam exprimit voluntatem, siuè per verbum *Mando, siuè volo, vel rogo,* & idèò ipso iure competit actio mandati,

at cùm marito concesserit Lex dotaliũ rerum administrationem, inhibita tantum alienatione fundi dotalis, nihil vxoris voluntas operatur ad mandatum contrahendum, & idèo nec actionem mandat i producere valet, adhuc si ea volente impensum fuit, qua proptèr necessaria fuit Iustiniani auctoritas ad eam inducendam, cùm à iure oriri non valuisset.

24 Hæc ita procedunt quandò impensæ voluntate vxoris factæ fuere: at si insciã, vel nolente vxore vtilitèr impensum sit à marito, non deductio, sed exactio marito competit. Nec nos movet contraria sententia H. Donelli *lib. XIV. commentar. cap. VIII.* asserentis exactionem non posse marito competere ob has impensas sine vxoris voluntate factas, nè cogatur vxor rem vendere ad eas solvendas, si aliundè solvere nequit, quod iniquum esse docuit Consultus in *d. L. Vtilium VIII. D. hoc tit:* nam respondemus maritum omnes impensas posse consequi per exactionem, *L. Voluptuarie VII. in fin. D. de impensis*, ubi generalitèr dici-

tur vtilis impensas dotem non minuerè, habere tamen *exactionem*: ergò vt generalitèr est scriptum, generalitèr est accipiendum, maximè cum ratio efflagitet, quæ non patitur denegari actionem ob debitoris inopiam, quemadmodum nec paupertas remoratur executionem, si adhuc bona supersunt, quæ in rem iudicatam capiantur, vndè tantum accomodatur vxori exceptio, vt non condemnetur vltra id, quod facere potest argum. §. *Item si de dote XXXVII. Inst. de act.* quæ exceptio non habet locum quandò mariti hères agunt contrà mulierem, vel maritus contrà mulieris hères, quia illa tantum marito tributa fuit vxore agente: vndè nequit paritas extendere decisionem vltra coniuges, & cum mulier rem dotalem habet, in quam exceptio perficiatur: & idè in totum debet fieri compensatio impensarum, & marito, vel eius hèresibus impensæ solvi ex regulatext. in *L. rei iudicate XV. §. Hæredi l. D. solut. matrim.* vbî hæres mariti impensas recuperat, licèt in solidum ad re-

stituendam dotem condemnetur.

25 Nec sententię H. Donelli suffragatur quod lex dicat *iniquum esse mulierem cogi, &c.* quia hoc dicitur respectu deductionis, non verò respectu exactio- nis; & in eo est diversitas, quod deductio fit in ipsa dotis repetitione, & post dotis solutionem fieri non potest, quia iam tunc consultum est marito remedio exactio- nis, sivè actionis, quare iniquum esset mulierem pati deductionem, per quam cogeretur rem vendere, antequam eius adipisceretur possessionem ob impensas sine eius voluntate factas: at hæc iniquitas non invenitur in danda exactio- ne, quia cum hæc detur post restitutionem rei dotalis, tunc valet mulier sub pigno- re, vel hypotheca pecuniam querere, qua impensas solvat; & maior iniquitas esset si cum mariti iactura locupletaretur utili- tate impendentis in melioranda re dotali, cuius administratio illi incumbit ex iu- ris dispositione, ex quibus provenit, ut facilius exactio detur, quam deductio, cum plus gravaminis inferat hæc vxori-

bus,

bus, quàm illa, nequè aliquid detrimenti maritus patitur respectu exactiois, nàm si mulier post illi restitutam rem dotalem impensas non solverit, adhuc ipsa res in causam iudicati capi potest, sicut in reliquis omnibus actionibus contingit, G. Masius *dict. lib. II. cap. XIII. num. VIII.*

26 Sed obstare his videtur exemplum creditoris, qui si necessarios sumptus fecit in re pignolata absque domini voluntate, eos non consequi docemur in text. in *L. Si servos XXV. D. de pignorat. act.*: ergò maritus nequibit consequi impensas vtilis contra mulieris voluntatem factas: adsumptum probatur: plus est iuris in necessarijs impensis, quàm in vtilibus; sed creditor necessarias non consequitur: ergò minus iuris maritus habebit ad consequendas vtilis; cui respondeo nil contra nos facere sententiam Ulpiani, cui proposita fuit quaestio de creditore impendenti in erudiendo servos pignoratos, & respondit sub distinctione triplici, vel impendit vtiliter ex tacita voluntate domini, vel expressa, vel necessario

impendit, in quibus casibus contrariam pignoratitiam actionem concedit creditori pro recuperandis impensis, factis in eruditione servorum pigneratorum: exemplum impendentis vtilitèr ex tacita voluntate domini proponit, si vè iacet in illis verbis *Siquidem imbutos*, artificijs instruxit creditor, hoc est, si iam debitor Dominus servorum eos instruere, edocere vè cœperat, *imbuere* enîm initiare est, si vè incipere, vel intimare, vt docet latini eloquij auctor Nonius Marcellus *de varia signif. serm. cap. IV. num. CCXLI.* ex Varrone, Cicerone *de officijs lib. I.* & Virgil. *lib. VII. Æneid. vers. DXL.*

*Atque ea per campos æquo dùm Marte
geruntur,*

*Promissi Dea facta potens, vbi sanguine
bellum.*

IMBVII. —

Vbi Eruditif. P. Zerda, vt Maronem, & Servium explicaret, docet verbum *Imbuere* primas rerum initiationes signifi-

care, ab eo testimonia pete, nè transcribamus, sed adde auctorem libelli de claris grammaticis: *Orbilius*, inquit, *scribit cum apud maioris familia alicuius venalis duceretur, non temerè litteratum in titulo, sed litteratorem inscribi solitum, quasi non perfectum litteris, sed IMBVIVM.*

27 Ergò cum Dominus iam cœpisset servos instruere, eius voluntas præsumitur, ut creditor prosequatur, usque dum his artificijs dexterè incumbere valeant, ex quo eorum æstimatio crescit ratione operarum, & alioquin amitteretur, quod à Domino impensum fuerat, cuius voluntate creditur facere quisquis id facit, quod Dominus consuevit facere, argum. *L. Si ut certò V. §. Custodiam, vers.* Sed an etiã, *D. commod. L. Vel uniuersorum XII. D. de pignorat. act. A. Faber. in ration. ad text. in d. L. XXV. & similis decisio extat in L. Aut si ante XXX. D. de rei vind. ubi si reus denunciaverit actori, ut solveret impensam in erudiendo servo factam, & eo dissimulante opponatur exceptio doli pro impensa recupe-*

landa, ex tacita voluntate domini impensa debetur, nec eam amittit reus possessor.

28 Ex voluntate expressa impensum intelligit Consultus in illis verbis: *Vel voluntate debitoris*: ut in *L. Quod si servus III. §. Sed si mutua IV. D. de in rem vers.* de quo M. Aurelius Galvanus *de usufr. cap. XXXII. num. VIII.* Tertio si necessario impendit etiam concedit pignoratitiam, dummodo impensa solvi possit, sine eo quod Dominus carere servo cogatur eum vendendo ad solvendum; quia tunc ratio deficit, cum hac impensa non sit utilis, que gravat debitorem, ut supra dicebamus, & ipse Consultus exprimit: quomodo accipiendi sunt text. in *d. L. Impense LXXIX. §. I. D. de verb. signific. L. Ex duobus XXVII. D. de negotijs gest.* de qua agemus *sect. ult. L. Sin autem XXVII. §. Fin. cum duabus legib. sequentib. D. de rei vindicat.* ob quam rationem deridet Celsus sententiam Proculi, ut refert Ulpianus in *L. Sed an ultro X. §. I. vers. Sed ut Celsus, D. de negot. gest.*

29 Deindè obstat, quòd si procurator prohibente domino in res suæ curæ commissas aliquid impenderit, nequè directæ, nequè utilis actio negotiorum gestorum ei datur, *L. Si autem VIII. §. Final, D. de negotijs gest. L. Fin. Cod. eod. tit.* ergò nequè marito, quantumvis utilitèr impendat invita vxore non debet dari exactio, vt impensas consequatur. Quibus respondeo hos textus debere intelligi casu, quo dominus, qui poterat administrationem permittere, vel prohibere, prohibuit: in quo si aliquid procurator impenderit, nequit illud recuperare, quia actio denegatur, at cum mulier non possit prohibere maritum administrare res dotales, quarum administrationem à lege habet, debet dari marito ab ipsa lege actio ad recuperandas impensas utilitèr factas, quamvis vxoris voluntas non interueniat, *G. Masius dict. lib. II. cap. XIV. num. VII.*

30 Hæc ità se habent iuxta ius antiquum, siuè antè Iustiniani constitutionem, post quam si maritus inscia, vel renuente vxore utilitèr impenderit in res

do-

dotales, actio negotiorum gestorum ei competit pro recuperandis his impensis, *d.L. Vnic. §. Taceat, vers.* Sed nec ob impensas, *C. de rei vxor. act.* quod durum conatur reddere A. Faber. *d. decad. LXXXII. errore IV.* ex ea consideratione: quando maritus impendebat, non interveniente vxoris voluntate, nulla ei dabatur actio, quia deductio tantum dabatur in interveniente vxoris voluntate, *d.L. VIII. hoc tit.* & si eam non utebatur impensas amittebat, quia donare credebatur, & ideo non habebat repetitionem: ergo si ante Iustinianum non habebat maritus actionem ad consequendas has impensas, & Iustinianus eam tribuit deteriore reddidit dotium conditionem contra propriam mentem, & earum privilegia. Sed omissa sententia R. Bacovij in chiliadem hanc: respondeo actionem olim marito competisse pro utilibus impensis, quae dotem non minuunt, ut probatur ex *d. L. Voluptuaria VII. infn. D. hoc tit.* ubi ait Consulutus competere ex actionem, sine distinctione an sint factae muliere volente, vel

repugnante, & non tam generalitèr Consultus loqueretur, si esset aliqua differentia inter has impensas in competenda exactione, nec distinctionem omitteret; exactio enim actionem significat, per quã maritus intendit sibi reddi, quod impensum est, vt patet ex *L. Pro voluptuarijs IX. D. de impensis.*

31 Verùm si quis iudicans se esse heredem in aliquo fundo impensas fecerit, non habet aduersus verum heredem actionem negotiorum gestor. nec si rem traddiderit habet condictioem indebiti text. est in *L. Si in area XXXIII. D. de condict. indebiti*; ergò nec maritus debet habere actionem negot. gest. aduersus mulierem ob impens. contrà eius voluntatem factas. Huic difficultati respondeo, quod ille, qui in rem alienam iudicans suam esse impendit, non habuit animum obligandi alterum, sinè quo non oritur actio negot. gest. licèt res vtilitèr gesta sit, *L. In hoc iudicium XIV. §. I. vers. Diversum. D. de negot. gest. docet G. Masius d. lib. II. cap. XIV. num. XXIV.* at cùm maritus

semper impendat animo obligandi uxorem, in cuius rem cognoscit impendere negot. gest. actionem acquirit, quemadmodum hæres si refecerit domum per fideicommissum relictam antè diem fideicommissi deustam, quia constat non sibi impendisse, sed animo alterum obligandi, habet deductionem ex fideicommissio, vel si eam non utatur, & solverit conditionem incerti in *L. Qui exceptionem XL. §. I. D. de cond. ind.* quod si hæres putativus rem restituerit sine deductione impensar. non habet repetitionem, quia tantum illi succurritur per retentionem facti, ut impensas bona fide factas recuperet opposita doli mali exceptione cum aedificium possideat, *L. Paulus XIV. D. de doli mali, & met. exc.* quod si hoc remedio non utatur certi conditione repetere non potest, cum nihil in dominum fundi transfuerit præter possessionem, *dist. L. Si in area XXXIII. L. Ex quibus LI. D. de cond. indeb.* P. Barbof. in *L. Divortio VIII. §. Fin. solut. matrim. in II. part. num. XIII. cum sequentibus*, quæ de conditione certi sunt acci-

pien-

pienda, nam per incerti condictionem, possessionem repetere valet, ut docuit Mag. Cuiar. *ad tit. C. de cond. ind.* Quàdò verò retentio iuris est, non facti tātū, etiā si solvatur absquē impensarum deductio ne datur indebiti condictio certi, *diel. L. Quod dicitur V. §. II. D. hoc tit. L. Servus quem XXX. D. de act. empt. & ratio est plana, quia cūm necessariæ impensæ ipso iure dotem minuunt, ipso iure habet maritus retentionem rei, quæ dotalis esse desijt cūm hic sit deminutionis effectus, & cūm vtiles fecit impensas licet contrā mulieris voluntatem, cum administrationē rerum dotalium à lege habeat, sufficit esse vtilitèr gestum, ut habeat actionem neg. gest. ad prædictas impensas consequendas, diximus *suprà*.*

32 Per contrarium liquet, hanc actionem negotior. gestor. non posse competere ob impensas vxore volente factas, quia hæc non competit inter eos, inter quos mandatum intervenit, vel voluntas mandato similis, quia ex quasi contractu oritur, non ex contractu: datur ergò ma-

rito quando vtiliter impendit præter
vxoris voluntatem, ex eo solum quod ne-
gotium gessit vxoris vtiliter, & quamvis
suum negotium gessisse quoque videatur,
ipso tamen gestu mulieris est negotium
directè, & immediatè, cum percipiat ex-
pensarum vtilitatem, & sic Imperator nõ
idem quod in mandati actione in hac di-
xit, sed illam sua auctoritate inducere, &
actionem negot. gestor. sufficere, quasi
eam ex iuris ratione inductam admitte-
ret; ex quibus manet Imperatorem has
actiones introduxisse, cum aliæ marito
competerent, quarum remedijs ei erat iu-
re veteri succursum.

33 Quo iure vxoribus compete-
bat actio rei vxoriæ pro recuperandis doti-
bus soluto matrimonio, quæ bonæ fidei
erat, vt idem Iustinianus testatur in §.
Fuerat autem XXIX. inst. de action. quam
subtulit in d. L. Vnic. C. de rei vxor. act. Sed
ea stante contrariam actionem rei vxorie
maritum habuisse non levi coniecturâ ad-
firmat Masius, nam hoc iudicium *arbi-*
trium vocatur in *L. I. D. de pactis dotalib.*

L. litta LXXXIV. D. de solut. Cicer. lib. III. de officijs. Atque iste dolus malus legibus erat vindicatus, ut tutela XII. tabulis: Circumscriptio adolescentium lege latoria: & sine lege, iudicijs, in quibus agitur ex fide bona: reliquorum autem iudiciorum hæc verba maximè excellunt **IN ARBITRIO REI VXORIAE** melius, æquius infiducia, ut inter bonos bene agier. At arbitrium dicitur quasi huius iudicij potestas omnis sit in arbitrio iudicantis, qui ex bona fide constituat, siue decernat quid pensari, reputari, aut præstari oporteat, ita Cujacius ad tit. C. arbitrium tut: ergò cum bonæ fidei iudicijs detur contraria, vel directa actio, videlicet iudicio tutelæ, mandati, depositi, commodati, pignoratitiæ, negotior. gestor: directa verò, ut empti, venditi pro socio, locati, & conducti, pariter dicendum est contrariam rei vxoriæ dari, cum reputationem habeat, hanc refert deductionem, Ulpianus in L. X. §. Idem Labeo IX. D. mand. L. Fructus VII. §. Fin. D. solut. matrim. ibi: Aut in res **NECESSARIAS**, aut utiles cedunt, pariuntque marito AC-

TIONEM: igitur impensa necessaria, & utilis pariūt actionem marito, *L. Voluptuaria VII. in fin. D. de impensis*, in quib. marito datur actio, nec additur nomen, quia contraria rei uxoriæ debuit intelligi, ex quibus adseverat marito iure veteri competisse contrariam actionem rei uxoriæ pro recuperandis utilibus impensis, & necessarijs, *G. Masius dict. lib. II. cap. XV. num. V.* Sed bona pace subtilissimi viri, nec vlli antea, nec nobis hæc arridet sententia, nam *vt supra* dicebamus cum *Gofredo sect. II. in §. num. XI.* hæc actio in compatibilis est cum retentione, quam toto iure marito damus, tum quia inutilis est; nam satis est ei subventū retentione fundi pro quantitate, vel maiori, vel saltem æquali ipsis impensis, quod utilius ei est, & compendiosius, quam aliqua efficacissima actione experiri sub litium incertitudine; tum quia si ministerio iuris per necessarias impensas deminuta dos est, taliter, vt actio uxoris de dote deminuta etiam remaneat, quid actione petere maritus potest ab uxore, quæ totam

suam dotem non repetit? nec ex eo quod
arbitraria sit actio,provenit habere con-
trariam inutilem,& ferè contrà ius , nàm
arbitrium satis exercetur in pensando,
& recompe nsando quid maritus impen-
derit quid restituere teneatur:nec plus fa-
ciunt verba Ulpiani in dict. vers.

*Planè què ex ipso Masio expos-
tuimus dict. num.*

XI.

SECTIO V.

De voluptuarijs impensis, &
earum iure.

SUMMARIUM.

- Num. 1. *Harum impensarum descriptio.*
 2 *Quarum, inter alia, exemplum picturae.*
 3 *Et incrustationes.*
 4 *Sunt etiam loricationes, quarum impense videntur utiles, non sunt.*
 5 *Ex quo lux Neratio in L. Vsufructu*
 7. §. Final, D. de usufructu.
 6 *Idem de pavimentis dicimus.*
 7 *In balneis etiam voluptuosè impenditur.*

- 8 *Et in viridarijs, & ad ea pertinentia, quæ nec in legato comprehenduntur, ut topiarius regularitèr.*
- 9 *Quibus adduntur aquæ salientes.*
- 10 *Et dietarum constructio.*
- 11 *Et deniquè gestationum, & ambulatio-
num, & similium.*
- 12 *Pro quibus dignoscendis generalis præscribitur regula, ex qua exponitur, text. in L. Ex duobus 27. D. de negot. gest.*
- 13 *Pro his impensis exactio marito competit contra uxorem, nisi permittat maritum sinè speciei detrimento tollere, quod ei proficiat.*
- 14 *Sed actionem maritus non habet, etsi uxoris voluntas interveniat, ad impendendum.*
- 15 *In quo maritus à procuratore differt.*
- 16 *At bonæ fidei possessor pro his expensis, nec petitionem, nec retentionem habet.*
- 17 *Nisi Dominus, esset impensurus: vel impendere iussisset: vel res venalis sit, cuius pretium augeatur.*
- 18 *Quibus opponitur, text. in L. Utiles 39. §. 1. D. de hæredit. petit. & exponitur.*

79 *Mala fidei possessori etiam conceditur
ablatio, nec obstat, L. Domum 5. C.
de rei vindicat.*

20 *Votum.*

1 ANDEM pervenimus
ad tertium impensa-
rum genus, quæ vo-
luptuariæ appellan-
tur; hæ tantum spe-
ciem exornant, nec

fructus augent, vndè quasi voluptatis cau-
sa factæ, voluptuariæ, vel voluptuosæ dic-
tæ: sic Consultus in *L. Voluptuariæ VII. D.*
hæc tit. specialis ergò nota harum impen-
sarum ea est, quod si omittantur, non
ideò deterior dotalis fundus reddatur, ne-
què ex eo quod fiant fructuosior manet,
vt apparet ex exemplis, quibus Consultus
vtuntur, quæ levi manu exornabimus.

2 Primum ergò locum picturæ te-
neant, artificij miraculum, magnum artis
naturæ imitatricis opus, adeò oculos fal-

lens,

lens, vt manus in iudicium adhibere quã pluries opus sit, nam & si corporum soliditatem ex defectu materiæ non formet, sic umbrarum iuamine penicillus effingit venustatem motus, atquẽ affectus animi tribuit, vt sola anima desideretur. Omne enim, quod in ædificijs pingatur, cum necessarium non sit ad conservationem eius, nec vtile ad fructus augendos voluptatis causã creditur factum, & his annumeratur impensis, *L. Impense LXXIX. in fin. D. de verb. sign. Ulpian. in fragment. tit. VI. de dotibus, §. Voluptuosæ fin. ubi I. Cuiacius legit pro pictorijs: picturis pòl abs re, cù Ulpiano apertus sit sensus, eas esse voluptuosas imp. quib. nequẽ omisis deterior fieret, nequẽ factis fructuosior effecta est, vt evenit in viridarijs, & rebus pictorijs (adiectivum est) & alijs similibus, quo eodem verbo utitur Iulianus in *L. Hæ operæ XXIII. D. de operis libertorum, ibi: Hæ operæ, quas libertus promissit multum distant à fabrilib. vel PICTORIIIS operis: & huc pertinet text. in *L. Quidam XIII. §. I. D. de servitut. urban. præd. Vitruvius,***

lib. VII. archit. cap. V.

3 Iisdem annumerantur impenſis incruſtationes, *L. Impenſæ LXXIX. in fin. D. de verb. ſign. dict. L. XIII. §. I. D. de ſervitut. urban.* Incruſtare eſt operire lapideis cruſtis parietes, vel pavimenta, quod ornatus cauſâ ex hyaſpidibus, vel pictis lateribus vulgò *azulejos*, & hodîe fit. Nonius Marcellus (in quo triſte veterum ſcriptorum naufragium videbat meus Lipſius *lib. I. antiquit. cap. II.*) *de proprietate ſermonum, cap. II. num. CCCCLXI. ibi: INCRUSTATIVM ornatum cruſtis coopertum: Varro pavimenta, & parietes cruſtratos, Varro lib. V. de re ruſtica, cap. XIV. in fin.* Ex quo latinis *incruſtare* pro quomodolibet operire ſuperpoſita plana materia, vt in vaſis coloribus pictis, ſic Horatius *lib. I. ſat. III. verſ. LV.*

At nos virtutes ipſas invertimus, atque.

Syncerum cupimus vas incruſtare.

Vitrea vaſa ſi frangantur, ſolent bitu-

mine

mine aliquo conglutinari fragmenta, & nè scisurę dignoscantur, superpingi; quod turpe esset in integro, splendido, illaeso vase, id *syncerum* Ovid. XII. *Metamorph.*

— *Rursus sine vulnere corpus
SYNCERVM quę fuit.*

Quam turpitudinem patrat, qui virtutis per se integritatem vitiorum coloribus incrustare; operire, obnubilare interdicit, probum appellando demissum, prudentem tardum, pinguem; hoc invertere virtutes est, & hic, si quid mei iudicij est, sensus Horatio, omisso Turnebo *lib. XIX. adversar. cap. IV.* & id voluit Torrentius, ibi: *Licet libenter fateamur solere vasa aliquo medicamine intus obliniri in Aegrorum usum, quę etiam incrustatio erit,* de quo Scribonius à Turnebo laudatus non Horatius.

4 Loricationes etiam his impensis adjicit text. in *dict. L. Impense LXXIX. §. II. de verb. sign.* Loricatio est in ædificijs structura, vel sepimentum fastigij, quæ paries deiectis tegulis ventorum vi à sti-

licidijs tuctur aquam reijciendo extrà
 perpendiculum, nè lædat. Nos dicimus
Cornija de quo nè immoremur, Vitruvius
lib. II. archit. Q. Curtius lib. VIII. Varro
lib. I. de re rust. cap. LVII. loricare grana-
 ria pro incrustare dixit, sic eum accipi-
 mus. Sed obstat quod etiã in hoc sensu lo-
 ricatio nõ voluptuosa, sed saltẽ utilis, si nõ
 necessaria impensa debet esse; cum fiat,
 vel in protectionem parietum, nè hiber-
 nis imbribus madefacti labantur, vel in
 Varronis acceptione nè triticum à muri-
 bus comedatur. Sed respondemus lorica-
 tiones utiles esse, sed in utilitatem ædifi-
 ciorum sufficit quòd testaceæ sint ex late-
 ribus, vt in plurimum fiunt, vel ex in ver-
 sis tegulis arenata calce fixis. Sed si mari-
 tus ædificium dotale loricet ex polito
 marmore, ex asciatis vè lateribus iuxtà ar-
 chitecturæ ordines, cū id ædificij elegan-
 tiam, non necessitatem, vel utilitatem
 spectet voluptatis causã creditur factum,
 de quo in prædicto text.

5 Ex qua observatione intelligimus
 Neratium Consultum *lib. IV. mēbrana-*

rum laudatum ab Ulpiano in *L. Usufruct.*
 VII. §. *Fin. D. de usufruct.* asserentem fructu-
 tuarium non posse prohiberi voluptatis
 causâ aliquid in domo usufructus face-
 re, ut *pavimenta, & tectoria, & similia.*
 Heus Nerati: quis unquam dixit tecto-
 ria, quibus parietes integuntur volupta-
 tis causâ fieri? Utiliter ego, immò & ne-
 cessario in his impendi dicerem; firmitus
 ædificium constituunt, si extrinsecus
 aquas avertant: si intrinsecus mace-
 ricæ vitant summam domus deformi-
 tatem, sed his occurrimus ex antece-
 denti observatione, non enim Consultus
 de quali quali tectorio loquitur, ut ex cal-
 ce, & arena frequentè conficitur, sed de
 eo, quod voluptatis causâ in maiorem pa-
 rietum venustatem fit ex pulvere marmo-
 reo, electissimo gypso, &c. Quod nec
 utilitas, nec necessitas exigit ædificijs,
 quare voluptatis causâ creditur factum, &
 quod in conficiendo bitumine isto impen-
 ditur, nec dominum, nec uxorem obligare
 valet, nec fructuario, aut marito detrahe-
 re permittitur, quod eis inutile foret, ædi-

ficiam deterius redderet iuxta *L. Si cuius rei XIII. §. Fri. Iuarius IV. D. de usufr.*

6 Idem adferimus de pavimentis, quæ si ex lapidibus, & communibus lateribus struantur, vtilia erunt, sinverò politius ex piæctis laterulis, vel scalpis, vt sunt Bæticæ, hiaspide, vel alio pretioso marmore, vt erant Pœnica, & Asserota (de quib. Cultis. P. Andreas Pinto Ramirez in *cantica lib. I. cap. II. vers. X. num. CCVII.* qui scèliciter præocupavit) voluptatis causa creditur impensum.

7 Sequuntur in exemplis harum impensarum balnea, seù, vt antiqui dicebant Balinea, vel Valinea, vel Valineæ: balinea dixit Arcadius Charisius in *L. Munerum XVIII. §. Cura V. D. de munerib. & honorib.* ibi: *Inter personalia munera in quibusdam civitatib. numerantur, & calefactio publici BALINEI.* Valinea dicitur in *L. Impensæ XIV. §. Fin. hoc tit.* ex usu scripturæ Florentinæ, in qua frequenter V. consonans pro B. & balneæ sepe Plautus in *asmaria act. II. scen. II. vers. XC.*

Ille in *BALINEAS* ituru⁹st.
in *Mostellaria* actū II. scen. II.

TR. Scio equidem istuc: sed senex
Gyneceum ædificare volt, hinc in suis,
Et *BALINEAS*, & ambulacrum, &
porticum,

& in *Rudent.* actū II. scen. III. vers. LII.

TRAC. Scin^c tu etiā? qui it. lavatum
In *BALINEAS*.

Balnearia etiā propriē appellata loca vniuersum balneum constituētia Cic. lib. III. epist. ad Q. Fratr. epist. I. Proculus in L. Quidam XIII. D. de seruitutib. *Urbanor.* nonnunquā etiā pro ipso balneo accipitur, quę noto nē vocum diuersitas text. implicet, sed à balneis abstinemus, nē nostrum opusculum corrumpāt, si tractamus quæ exactissimē traddere alij maximē Andreas Baccius Elpidanus, & antē, & post eum H. Mercurialis de arte gymnastica lib. I. cap. X. sed cū ea ædificare non respiciat vtilitatem domus, sed habitantium delicias, voluptuarijs annumerantur impensis.

8 Idem, & ob eandem rationem ad-

feri-

serimus de viridarijs, siuè viridijs, *L. Impensa LXXIX. de verb. sign. L. XII. de seruit. vrb̄an. L. In instrumento VIII. in fin. de instrum. leg. L. Doli XXVI. eodem, vbi Gothofred. lit. q. L. XV. §. I. de seruitutib. Vlpian. infragm. tit. VI. §. Fin. Vitruvius lib. VI. cap. VI. & lib. V. cap. IX. Plinius lib. XIX. nat. hist. cap. IV. quæ non moramur, nè viridaria Adonidis horti nobis sint, nam & si hæc pulchra sunt, ego amo fortia: sunt redimita floribus, sed ego poma plus diligo. Tantū notate nō solū viridaria voluptatis causā credi facta, quapropter earū impensis vxorē non obligari, sed etiā quæ ad ea pertinent in legato non comprehendī; Alphenus in *L. Cum quaeretur LX. §. Fin. de legat. III.* ait prædijs legatis, & quæ eorum colendorum causā essent parata, topiarium non deberi, quia topiarius ornandi causā paratus est, hoc est, in voluptatem cedit, non in necessariam culturam, quod difficile videtur, nec animadvertit I. Garc. *de expensis, cap. XIII. num. XXXIX.* Topiarius est qui *Arbusculas, virgultaque, ductilia facili flexu**

Enodius lib. I.
epist. XII.

in varias formas, figurasquè; modò humi, modò per ruris spatia vario, & solerti ingenio effingeret, & concinnaret, sic Alexander ab Alex. *dier. gen. lib. III. cap. XXV.* sic in viridarijs ex buxo, vel mirtho, aut alio virgulto effici arearum mensulas quadratas videmus. Atquî legatâ villâ instructâ, si cultior sit instrumentis comprehenditur Topiarius, *L. In instrumento VIII. §. Quibusdam I. D. de instructo, vel instrum. legat.* quâ ad culturam Villæ Topiarius pertinet: ergò etiâ in legato prædiorum debuit comprehendendi. Sed respondemus in legatis attendi quod principalius veniat si prædium vtile sit, in frugum, vel arborum fructibus id continebitur in legato prædij instructi, quod necessarium est ad eius culturam, vt hi fructus percipiantur, & si voluptatis causâ hortulum habeat, quæ in hortuli culturam necessaria sunt, tanquam non necessaria in utilitatem fructuum, non comprehendetur in instrumentis; si verò legata sit Villa cultior, vulgò *casa jardin, ò de recreacion*, cum omnis villa voluptuosa sit, topiarius necessa-

rius est in eius culturam, ratione principalis usus, & ideò continetur, cùm primò attendatur in legato voluptas, non alia utilitas.

9 Sed anteaquàm hînc abeamus adijcite impensam aquarum salientium, text. sunt in *L. Impensæ LXXIX. in fin. de verbor. signific. L. Quæsitum XII. §. Fistule XXIV. de instr. vel instr. legato, L. Vasa XI. D. de supellect. legat. L. Cætera XXI. §. Sed automataria XI. D. de leg. I. L. Lines XV. D. de act. empt. L. Fundi XVII. §. Itèm constat IX. eodem.*

10 His annectuntur impensæ in construendis diætis factæ, diæta est domuncula in hortis, siuè viridarijs, ubi cœnari solet vulgò cenadores, de quibus in *L. Si cuius XIII. §. Sed si ædium VII. & §. Sequenti de usufruct. L. Ligni LV. §. Lignis III. D. de legatis III. L. Senatus XLIII. §. I. de legat. I. L. Scia LXVI. §. I. D. de donat. int. Plinius epist. II. ad Casium.*

11 Deniquè eodem passu ambulant gestationes, & de ambulationes. Gestatio locus est in quo homines gestantur vo-

lup-

luptatis causâ, vulgò *calle para passearse*, de cuius exercitationis virtute ad sanitatem H. Mercurialis *lib. VI. artis Gymnasticæ, cap. IX. L. Si cuius XIII. §. IV. de usufruct. L. XXVI. de instr. leg.* Suetonius in *Tiberio, cap. LX.* Lamprid. in *Elio Gabalo, cap. VI. Veget. cap. VI.* & plura alia congerere valebitis, quæ Romanorum profussa luxuries in voluptatem excogitavit, in quos elegantè invehitur nostræ Corduvæ ornamentum Seneca *epist. LXXXVI:* magnis, & pretiosis orbibus parietes ornare; Alexandrina marmora Numidicis crustis distinguere: illis vndiquè operosam, & in picturæ modum variatam circumlitionem prætexere: Cameram vitro abscondere: Thasio lapide piscinas circumdare: argentea epistomia vasis indere: statuas, & columnas nihil sustinentes in ornamentum ponere.

¶ Sed cum exempla innumera sint, regulam præscribimus generalem, ut impensæ voluptuosæ à cæteris discernantur; scilicet, ut attendatur earum effectus, an utiliorem fundum reddant, an voluptuosiorum:

liorem: tantum inspecta qualitate, & usu
 fundi. Ex quo provenit, quod voluptua-
 riarum in alio sint, quae in alio essent utiles, ut
 patet ex doctrina text. sic intelligendi in
L. Duobus XXVII. D. de negot. gest. ubi fra-
ter in saltum communem cum fratre mi-
nore impensas fecit, ampla aedificia con-
struendo, & ei denegatur actio negotio-
rum gestorum, ut sumptus repetat; quia
cum saltus fructus non auferentur ex
illis impensis, nec utilior redderetur, pro
voluptuarijs habentur, non pro utilibus,
tanquam fructus non augentes aedificij
constructione. Sed ab hac regula excipi-
tur si saltum illum haberet venalem fra-
ter minor; nam eo casu maius expectare
posset pretium pro aedificijs. Sic Cujac.
lib. II. respons. Modestini in dict. L. XXVII.
 Si vero utilior saltus aliquo pacto redde-
 retur, utiles essent impensae, concedere-
 returque actio negotiorum gestorum. Sic si-
 militet ex ipsa ratione provenit, ut si im-
 pensae, quae voluptuosae reputantur, in res
 promercales factae sint, non tales, sed uti-
 les reputentur, *L. Quod si haec X. D. hoc tit.*

13 Ius ergò in prædictis impensis cõstitutum tale est, quòd pro eis exactio-
nem patiatur vxor, nisi parata sit pati ma-
ritum tollentem; nàm si velit vxor habe-
re ea, quæ impendit maritus, refundere
debet: sed si separationem recipiant abs-
què principalis speciei detrimento, potest
ea maritus tollere, *L.Vn. §. Taceat V. vers.*
Quod si voluptuariæ, *C. de rei vxor. act.* vt
de Procuratore adseritur in *L. Idemq; X. §.*
Idem ait X. D. mand. sed hîc datur exactio:
ergò & marito contra Synopf. Basil.
lib. XXIX. tit. I. ex lib. XXVIII. Basil. tit. I.
cap. IX: ergò si voluntate vxoris fiant da-
bitur exactio, vt in *utilib. L. VIII. hoc tit.*
L. LXXIX. §. I. de verb. sign. Responde-
mus (omisso Menoch. *de recuperanda re-*
med. XV. num. DXXXV. cui repugnat
exemplum utilium cùm Barbof. in *L. Di-*
vortio VIII. §. Fin. num. IX.) non dari, nè
voluntas vxoris deteriore faciat condi-
tionem dotis, quod facere nequit ex Prin-
cip. *Inst. quib. alien. licet,* vbî voluntas vxor-
is in pignorando nihil prodest. Sed
ablatio impensarum marito permitti ac-

cipien-

cipiendum est, si ei profutura sint, quæ
 auferre intendit si: verò ablata n̄l marito
 sint profutura, relinquere debet, nè mari-
 torum malicijs indulgeatur, argum. *L. In
 fundo XXXVIII. vers. Constituimus, D. de
 rei vind. vb̄ idem decernitur in bonæ fi-
 dei possessore respectu domini, Scip. Gen-
 til. de donat. int. lib. I. cap. XXXIX. Pręc.
 meus de eod. tract. cap. VII. num. fin. vnde si
 mulier offerat illud, quod est habiturus
 maritus, his rebus ablati, non est ei per-
 mittenda ablatio, *L. Pro voluptarijs IX. D.
 de impens. in res dot. d. L. XXXVIII. vers.
 Constituimus.**

14 Actionem verò nullam habet
 maritus adversus vxorem pro his impen-
 sis etiam si vxoris voluntas interveniat,
 vt voluptuarie impendatur, *L. In volup-
 tnarijs XI. D. hoc tit. argum. text. in L. Si
 verò XII. §. Si adolecens XI. D. mandati, de
 quo videl̄s doct̄issim. nostrum D. Didac-
 cum Bezerra, quem mihi litterata virtus,
 antiqui mores arctè conciliarunt, disput.
 III. cap. II. num. X.*

15 Nec obstat quòd si procurator

impenderit voluptuarie iussu domini habet repetitionem, *L. Quòd si servus III. §. Sed si mutua IV. D. de in rem vers.*, nam in marito est speciale, vt ei non detur actio adhuc impendenti voluntate vxoris, ex qua dotis conditio posset deterior reddi, argum. *L. De die XIV. D. de pact. dotal.*: at deterior fieret dotis conditio, si daretur marito actio ad has impensas consequendas; cum eæ non augeant, nec meliorem dotem reddant: ergò licet detur actio procuratori, marito dari non debet: cum mulier non valeat deteriorem facere suã conditionem, Petrus Barb. in *L. VIII. §. Fin. D. solut. matr. num. XC.* Iac. Menoch. de recuperanda rem. *XV. num. DXXXV.* cum non tantum eius interlit, verum etiam Reipublicæ *d. L. I. D. solut. matrim.* Quod accipite quãdò iussus adest dominorum, nam eo deficiente nulli conceditur actio pro his impensis, vt constat ex prædicta *L. Ex duobus XXVII. D. de negot. gest.*

16 Quæ de marito habete, sed bonæ fidei possessor pro voluptuarijs impensis,

nec

nec retentionem, nec petitionem habet,
d. L. Ex duobus XXVII. D. de neg. gest. L. In fundo XXXVIII. D. de rei vind. L. Quod si servus III. §. Sed si mutua IV. D. de in rem vers. (de quo M. Aurel. Gâlbani de usufruct. cap. XXXII. num. VIII.) L. Idemquè X. §. Idem ait X. D. mandati, L. Sinè hærede XXXII. §. Item V. D. de administr. tut. L. Heres LI. D. de petit. hæred. quæ non meminit voluptuariarum, G. Masius lib. II. singul. opinion. cap. VIII. num. XIII.

17 Sed ab hac regula excipimus aliquos casus. Primò si easdem impensas dominus esset facturus, *dict. L. In fundo XXXVIII. D. de rei vind.* Secūdò si volùtate Domini expressa fecit, *d. L. Idemq; X. §. Idè ait X. D. mandat.* Tertio si dominus rem, in quam bonæ fidei possessor impendit, venalem habebat, *L. Nisi si venalem XXIX. d. L. In fundo XXXVIII. in fin. D. de rei vind. L. Quod si hæres X. D. de impens. nam si Dominus non patiatur tolli, nè cū alterius iactura ex maiori pretio contra naturæ regulam locupletetur exactio cōcedetur, argum. L. Pro voluptuarijs IX. D.*

de impensis: nec in hoc casu ipsæ voluptuariæ impensæ pro talibus habentur, sed pro vtilibus, respectu vtilitatis in maiori pretio à Domino percipiendæ, d. L. Quod si heres X. Sed in ceteris casibus, nec exceptionem habet, vt in vtilibus.

18 Nec obstat text. in *L. Vtiles XXXIX. §. I. D. de hered. petit: vbi doli exceptionem concedit Consultus bonæ fidei possessori, pro voluptuarijs impensis, differentia constitutâ à malæ fidei possessore cui tantum ablatio permittitur: quâ respondemus, omisso H. Donellolib. XX. comment. cap. VII. qui ariolatur hoc procedere quando voluptuariæ vtilium induunt naturam: ibi non discerni propositam doli exceptionem bonæ fidei possessori competere, sed malæ fidei possessori denegari: vnde in dubio iuxta iuris principia idem debet in vtroque observari: sic Dom. Sanctos de S. Pedro in *prælaudata M.S. interpretatione.**

19 Adeò viget naturale principium, ne quis cum alterius iactura locupletetur, vt etiam malæ fidei possessori abla-

tio concedatur; quia non creditur velle donari, quæ possunt tolli sine detrimento rei, dict. *L.Vtiles XXXIX. §. Videamus, D. de heredit. petit.* Cui opponitur *L. Domum V.C. de rei vindicat.* ubi ratio non habetur aliarum impensarum, quam necessariorum, & utilium ad ablationem: ergo in voluptuarijs nullatenus debet ablatio malæ fidei possessori permitti, quod facile solvitur; quia in eo textu nulla questio erat de impensis voluptuarijs, & ideò de eis nihil decernitur, nec ablationem concedendo, nec eam denegando, ut observabit prælaudatus Dom. Sanctos de S. Pedro, *ubi supra.*

20 Et hæc pro adsumpto munere impensa sufficiant, dum vobis Auditores klaris. alia paramus: cedant ergo in laudem Omnipotentis Dei Patris, Fili, Spiritusque almi; Deiparæque Sanctis. sine originali labe conceptæ, & in venerabilis. imagine DEL VALLE cultæ: Precursoris Sanctis. Divi Pauli Apostoli AstigI nostri Patroni; Fulgenti Antistitis: & D. Theresiæ Tutricis dilectis.

tifs. Et ex immò Corde omnia subij-
cimus S. Rom. Ecclesiæ censurę, eru-
ditorumquę limæ, quorum pala-
tū supra vulgi saporem refi-
cere studuimus.

(§)

INDEX RERVM
notabilium dissertationis de
Impensis in res
dotales.

A

ARborum cultura non minuit dotem, *sect. 1. num. 5.*

Arborum substitutio est impensa necessaria, *sect. 1. num. 5.*

Arbores substituere debet usufructuarius, non maritus, *sect. 1. num. 6.*

Alluvionis adquisitio provenit ex ratione naturali, & in pœnam omissionis in ripis munientibus, *sect. 1. num. 9.*

Æstimatio dotis causat v̄ditionem, *sect. 1. n. 24.*

Æstimatio dotis fieri solet favore mariti, *sect. 1. num. 26.*

Æstimatio cum pacto electionis venditio est: exponitur sententia Domini Couarrubias, *sect. 1. num. 27.*

Alimenta servorum cum fructibus compēsantur, *sect. 1. num. 35.*

Actio datur marito pro recuperādis impensis necessarijs, si retentione non utendo integram dotem restituit, *sect. 2. num. 15.*

Actio nulla competit marito pro repetendis im-

Hh pen-

impensis soluta integra
dote, *sect. 2. in §. num. 2.*

Ager restibilis, qui omni-
bus annis referitur, *sect.*
3. num. 3.

Akias iudiciū quod apud
Athenienses? *sect. 3.*
num. 17.

Augustus sibi vindicavit
Pontificiam auctorita-
tem, & eius exemplo cę-
teri Imperatores, *sect. 4.*
num. 10.

Adriani Imperatoris decre-
tum ne mortui in civi-
tate sepelirentur, *sect. 4.*
num. 10.

Augusti decretum in L. Iu-
lia de maritandis ordi-
nibus Pontificis magis
esse, quàm Imperatoris,
sect. 4. num. 10.

Adrianus Imperatorū pri-
mus Pontificis Maximi
officium peregit, *sect. 4.*
num. 10.

Actio mandati non suc-
cessit retentioni ob uti-
les impensas, quia nec
ista dabatur, *sect. 4.*
num. 13.

Actio mandati favorabi-
lior est vxori deductio-
ne, quia non cogitur
rem vendere antè adep-
tam possessionem, *sect.*
4. num. 13.

Actio mandati pro utili-
bus recuperandis im-
pensis ex Iustiniani auc-
toritate competit, non
ipso iure antiquo, *sect. 4.*
num. 23.

Actio negotiorum gesto-
rum competit marito
vtiliter impendenti re-
nuente vxore post Iu-
stiniani constitutionē,
sect. 4. num. 30.

Actio negotiorum gesto-
rum requirit animum
alterum obligandi, *sect.*
4. n. 31. Actio

Actio negotiorum gestorum competit ob impensas volente vxore factas, *sect. 4. num. 32.*

Actio rei vxoriæ contraria non competijt marito ad recuperandas impensas, *sect. 4. num. 33.*

Aquæ salientes ob voluptatem prædijs adiiciuntur, *sect. 5. num. 9.*

Actio non datur pro voluptuarijs impensis, *sect. 7. num. 14.*

B

Bona vxoris emptæ mariti fiebant iure Quiritum, *sect. 1. num. 21.*

Bonorum vxoris per vsum dominium Quiritarium erat penès eam, & bonitarium in maritum trãibat, *sect. 1. num. 22.*

Bonæ fidei possessor amittit impensas in docendis seruis, nisi venales sint, *sect. 1. num. 32.*

Bonæ fidei possessor recuperat impensas in docendo seruo, si Dominus dives sit, *sect. 1. num. 32.*

Bonæ fidei possessor ob vtilis impens. habet retentionem facti, secus maritus, *sect. 4. num. 6.*

Bonæ fidei possessor adhuc si res non extet, recuperat impensas officio Iudicis, *sect. 4. num. 8.*

Bonæ fidei possessor pro necessarijs, & vtilibus impensis non fuit priuatus retentione à Iustiano, *sect. 4. num. 9.*

Bonæ fidei possessor, & maritus differunt in ratione acquirendi fructus, *sect. 4. num. 19.*

Bonæ fidei possessor ex æquitate habet retentionem ob vtiles impensas, actionem nequit habere, *sect. 4. num. 20.*

Bonæ fidei possessor potest auferre impensas, quæ separationem recipiunt, *sect. 4. num. 20.*

Balnea voluptuosè ædificantur, *sect. 5. num. 7.*

Balnearia pro Balneo, & pro toto ædificio Balnei accepta, *sect. 5. num. 7.*

Bonæ fidei possessor pro voluptuarijs impensis, nec retentionem, nec petitionem habet, *sect. 5. num. 16.*

Bonæ fidei possessor habet exactionem aliquibus casibus, *sect. 5. numer. 7.*

C

Conductio vsufructus finitur morte vsufructuarij locatoris, *sect. 1. num. 37.*

Casus contingens ex natura rei in conventionem deductæ debet consyderari, *sect. 1. num. 39.*

Conductor prædij dotalis obnoxium habet maritum locatorem pro impensis, & quidquid eius interfit rescisio locationis per vxorem soluto matrim. *sect. 1. num. 41.*

Condictio indebiti competit marito pro recuperandis impensis integrè soluta dote, quam illi Consulti denegabant, & quare? *sect. 2. in §. n. 2.* Con-

Condictio certi marito
competit pro recuperá-
dis impensis, *sect. 2.*
num. 14.

Creditor impendens utili-
tèr in re pignorata ex
tacita voluntate domi-
ni habet pignoratitiam
contrariam actionem,
sect. 4. num. 26.

D

Donatio inter con-
iuges de impensis
non valet, *sect. 1.*
num. 14. & seqq.

Donatio de impensis valet
inter coniuges si ex mi-
sericordia proficiscatur,
sect. 1. num. 15.

Dominium naturale re-
rum dotalium habet
vxor, *sect. 1. num. 22.*

Duo domini eiusdem rei
diversis respectibus dá-

tur, *sect. numer. 23.*

Dotis aestimatae omne pe-
riculum, & commo-
dum pertinet ad mari-
tum, *sect. 1. num. 24.*

Doctrina servorum cum
servitio compensatur,
sect. 1. num. 31.

Doctrina servorum de ar-
tibus liberalibus utilis
impensa est, *sect. 1. nu-
mer. 31.*

Doctrinam servorum re-
cuperat emptor à ven-
ditore evicta re, *sect. 1.*
num. 33.

Doctrinam servi pignora-
ti recuperat creditor, si
ex tacita saltèm volun-
tate domini in ea im-
pendit, *sect. 1. num. 34.*

Doctrina servorum cum
fructibus compensa-
tur usufructuario, *sect. 1.*
num. 34.

Dos nulla est si iniustæ
nup-

- nuptiæ contrahantur, *sect. 1. num. 45.*
- Dos caducat iniustis nuptijs contractis, *sect. 1. num. 45.*
- Dos ipso iure minuitur ob impens. necessarias, *sect. 2. num. 1.*
- Dos dupliciter accipitur, vel pro iure dotis, vel pro rebus dotalibus, *sect. 2. num. 2.*
- Dotis vniuersitas, siuè quãtitas minuitur ob impens. *sect. 2. num. 2.*
- Dominium rei dotalis non amittit vxor propter impensas necessarias, *sect. 2. num. 3.*
- Dos semper vniuersaliter diminuitur ob impens. necessarias, *sect. 2. numer. 6.*
- Deductio de quibus accipitur impensis, *sect. 2. num. 19. in fin. cum seqq.*
- Deductio dupliciter accipitur: pro antecedenti diminutione facto iuris tempore impensarum: & pro extractione subsequenti facto hominis tempore restitutionis dotis, *sect. 2. num. 21.*
- Dos nequit repeti constante matrimonio, *sect. 2. num. 24.*
- Dos non crescit, nec augetur per solutionem impensarum, *sect. 2. in §. num. 2.*
- Dos pecuniaria crescit, & augetur per solutionem impensar. *sect. 2. in §. num. 2.*
- Diuisio fundi ob modicas impensas necessarias nãl preter retentionem marito tribuit, *sect. 2. in §. num. 3.*
- Dote integra soluta non deductis impensis compe-

petit pro eis condictio,
sect. 2. in §. num. 10.

Dominus non condicit
rem suam nisi à fure,
sect. 2. in §. num. 12.

De infantium expositio-
ne remissio, *sect. 3. nu-
mer. 13.*

Dorodochiam committit,
qui dona contra rem-
public. accipit, *sect. 3.
num. 16.*

Differentia inter prædo-
nem, & bonæ fidei pos-
sessorem in recuperan-
dis impensis, *sect. 4. nu-
mer. 8.*

De potestate Imperatoris
simulquè Pontificis re-
missivè, *sect. 4. num.
10.*

Deductio causat venditio-
nem, *sect. 4. num. 12.*

Deductio ob viles impen-
sas tantum competeat
si voluntate vxoris erât

facte, *sect. 4. num. 14.*

Deductio non compatitur
cum retentiõne iure pig-
noris, *sect. 4. num. 15.*

Deductio causat retentio-
nem facti pro illo tunc,
quo deductio fit, *sect.
4. num. 15.*

Dotis conditio non est
deterior subrogatâ ac-
tione mandati in lo-
cum deductionis, *sect.
4. num. 21.*

Domini voluntate credi-
tur fieri quod Dominus
consuevit facere, *sect. 4.
num. 27.*

Diætæ quid? *sect. 5. num. 10.*

E

E Ligente vxore iuxta
pactum rem æsti-
matam, resolvitur
emptio quæ pura fuit,
sect. 1. num. 27.

Effectus

Effectus præcipuus retentionis est perceptio fructuum in compensationem vsurarum pecunię erogatę in fundum, *sect. 2. num. 27.*

Eruditio servorum est utilis impensa, *sect. 3. numer. 12.*

Exceptio bonę fidei possessoris pro impensis non liquidis non remoratur restitutionem, sed tantum fideiussionem efflagitat, *sect. 4. num. 7.*

Exactio competit marito ob omnes impensas, *sect. 4. num. 24.*

Exactio, & deductio in quo differant? *sect. 4. numer. 25.*

Exactio habet locum post restitutam rem dotalę, *sect. 4. num. 25.*

Exactio competebat antè Iustinianum pro imp.

renuente vxore factis, *sect. 4. num. 30.*

Exactionem producant impensę voluptuosę, *sect. 5. num. 13.*

F

FActum non influens in eventum, vt malè geratur, de medio tollitur, *sect. 1. num. 11.*

Fructus dotis ad maritum pertinent, *sect. 1. numer. 17.*

Fructus deductis impensis computantur, *sect. 1. num. 18.*

Fructus lucrificat maritus pro tempore constantis matrimonij, ceteros restituit, *sect. 1. num. 36.*

Fideiussionem indemnitas debet vxor dare, vt illi restituatur fundus, fo-

olut. matrimon. antè
fructuum perceptionē,
sect. 1. num. 36.

Fideiusionem indemnita-
tis debet vxor soluto
matrimon. prestare ma-
rito, si hic conveniatur
à conductore prædij do-
talis pro impensis, res-
cindente vxore locatio-
nem, *sect. 1. num. 41.*

Fructus fundi æstimati nõ
restituit maritus, adhuc
si resolvatur emptio per
electionem vxoris, *sect.*

1. num. 27.

Fructuum onera pertinent
ad maritum, *sect. 1. nu-*

mer 42.

Fructus dotis non perti-
nent ad maritum, si nup-
tiæ iniustæ contrahan-
tur, *sect. 1. num. 45.*

Fructus dotis auferebat
fiscus iniustis nuptijs
contractis, *sect. 1. n. 45.*

Fundo æstimato in dotem
dato non minuitur dos
ob impens. in eum fac-
tas, *sect. 2. num. 1.*

Fundo inæstimato in do-
tem dato minuitur dos
ob impens. in eum fac-
tas, *sect. 2. num. 1.*

Fundus æstimatus perfectè
deminuitur ob impens.
necessarias, *sect. 2. nu-*

mer. 6.

Fundo estimato per impens.
necessarias deminuto
debitum mariti demi-
nuitur, qui effectus est
ipsiusdeminutionis, *sect.*

2. num. 8.

Fundo dotali retento non
datur retentio rei pro-
priæ, quia est vxoris, li-
cèt desisset esse dotalis,
sect. 2. num. 9.

Fundus qui desierat esse do-
talis per impens. ijs solu-
tis dotalis est, *sect. 2. n. 10.*

ii For-

Formulâ legandi, *Quidquid ad legatarium dotis nomine pervenerit: quid comprehendatur? sect. 2. numer. 16.*

Formulâ legandi, *Quidquid ad me dotis nomine pervenerit uxori meæ do, lego: quid contineatur? sect. 2. num. 16. & seqq.*

Fructus retentæ rei iure pignoris computantur in sortem principalem, *sect. 2. num. 29.*

Fructus rei à marito retentæ lucratur maritus pro rata impensarum. *sect. 2. num. 9.*

G

GEstationes voluptatis causâ sternuntur, *sect. 5. numer. 11.*

H

Hæredes locatoris ususfructus restituere debent cōductori, vel remittere pensionem temporis, quo non fuit usus re cōductor, *sect. 1. num. 37.*

Horreum quid? *sect. 3. numer. 11.*

Horreum defossum, sublimè, & vinarium, & olearium. *sect. 3. num. 11.*

Heres solus institutus cōpellitur ad obsequium supremæ voluntatis auctoritate Principali, vel Pontificia, *sect. 4. numer. 10.*

Hæres putativus restituens fundum sinè deductione impensarum, per incerti conditionem possessionem repetere valet, *sect. 4. n. 31.* Im-

I

Impensæ triplices sunt, necessariae, vtilis, & voluptuariæ, *sect. 1. num. 2.*

Impensa necessaria quæ? *sect. 1. num. 3.*

Impensa necessaria vnde sic dicta? *sect. 1. numer. 10.*

Impensa facta non amittitur ob supervenientem casum, *sect. 1. num. 12.*

Impensa amittitur si culpâ mariti casus superveniat, *sect. 1. num. 22.*

Impensa amittitur pro rata damni, *sect. 1. num. 12.*

Impensarum aliæ in ipsam dotem fiunt: aliæ extra eam, *sect. 1. num. 13.*

Impensæ extrâ dotem factæ non minuunt eam, *sect. 1. num. 13.*

Impensa necessaria in dotem facta minuit dotem, *sect. 1. num. 14.*

Impensa necessaria in dotem ipsam facta non omnis minuit dotem, *sect. 1. num. 26.*

Impensa modica non minuit dotem, *sect. 1. numer. 16.*

Impensa magna semper minuit dotem, *sect. 1. num. 16.*

Impensæ fructuum causâ non sunt quantum genus impensarum, *sect. 1. num. 17.*

Impensæ fructuum causâ cum fructibus compensantur, *sect. 1. num. 17.*

Impensam fructuum causâ non recuperat, qui rem non possidet, *sect. 1. nu. 18.*

Impensa fructuum causâ, etsi magna non minuit

- nuit dotem ; *sect. 1. num. 29.*
- Impensa modica cum fructibus compensatur, *sect. 1. num. 29.*
- Impensa facta à marito causa fructuum, si hos non percipiat antè solutionem matrimonij restituenda est ab vxore, *sect. 1. num. 36.*
- Impendens sibi non habet repetitionem, quia alterum obligare non interdicit, *sect. 1. num. 39.*
- Impensas necessarias recuperat maritus adhuc si caducet dos ob illicitum matrimonium, *sect. 1. num. 45.*
- Impensa in exigendo debito dotali minuit dotem si nomen inestimatum fuit, *sect. 2. numer. 11.*
- Impensa nè committatur damni infecti stipulatio, necessaria est, *sect. 2. num. 13.*
- Impensæ vtilis non minuunt dotem, *sect. 4. num. 1.*
- Imperator Iustinianus maritis retentionem dene-gavit substituta in eius locum actione, *sect. 4. num. 9.*
- Impensæ, quæ rem absumunt, non creduntur vtilis, *sect. 4. num. 21.*
- Impensæ vtilis sine vxoris voluntate factæ non producant deductionem, sed exactionem, *sect. 4. num. 24.*
- Imbuere quid significet? *sect. 4. num. 26.*
- Impensa, quæ gravat dominum, ut re careat, non obligat eum, ut utilis, *sect. 4. num. 28.*
- Incrustationes voluptatis cau-

causâ fiunt: quid hæc? *sect.*
5. num. 3.

Incrustare pro quomodo-
libet operire acceptum,
sect. 5. num. 3.

Impensa erit voluptuosa,
vel utilis, attento effec-
tu, an vtiliorem, an vo-
luptuosiore fundum
reddant? *sect. 5. nu-*
mer. 12.

Impensę voluptuosę in res
promercales factę pro
vtilibus habentur, *sect.*
5. num. 12.

Impensas voluptuosas po-
test tollere maritus, si ei
prodesse valent: quòd
vxoꝛ pati tenetur nî ma-
lit refundere, *sect. 5.*
num. 13.

Impensę voluptuosę vo-
luntate vxoris factę non
producunt exactionem,
sect. 5. num. 13.

L

Laudatur Dom. Ra-
mos, *sect. 1. nume-*
ro 3.

Laudatur Dom. Amaya,
sect. 1. num. 9.

Laudatur Dom. Retes, *sect.*
1. num. 9.

Laudatur Dom. Sanctos de
San Pedro, *sect. 1. nu-*
mer. 20.

Locatio vsufructus finitur
morte vsufructuarij lo-
catoris, *sect. 1. num. 37.*

Locatio in longum tem-
pus transfert in conduc-
torem ius perpetua-
rium reale dans causam
possessions, & dominij
utilis, *sect. 1. num. 40.*

Locationem prædij dota-
lis à marito factam in
longius tempus si vxor
soluto matrimo. ref-
cin-

cindere velit, debet sol-
vere conductori impen-
sas, & quidquid eius
interfit, *sect. 1. numer.*
31.

Laudatur Dom. Olea, *sect.*
2. *num. 12.*

Litis æstimatio utilis im-
pensa, *sect. 3. numer.*
15.

Litis æstimatio apud Athe-
nienſes Timema, *sect. 3.*
num. 16.

Laudatur Dom. Vlloa, *sect.*
4. *num. 10.*

Lapidis viæ Emeritenſis,
sect. 4. num. 11.

Loricatio voluptuoſè fit,
sect. 5. num. 4.

Loricatio pro incruſtatio-
ne accepta, *sect. 5. nu-*
mer. 4.

M

MOles in mare, vel
flumen proijce-
cere quid? *sect. 1.*
num. 9.

Quarè impensis necessa-
rijs annumeretur? *ibi.*

Maritus omittens impen-
sas necessarias punitur,
sect. 1. num. 10.

Maritus tenetur tueri res
dotales suo sumptu, *sect.*
1. num. 16,

Malæ fidei possessor im-
pensas fructuum causâ
recuperat, *sect. 1. nu-*
mer. 18.

Maritus iure domini perci-
pit fructus dotis, *sect. 1.*
numer. 21.

Manumittere servos dota-
les potest maritus, *sect. 1.*
num. 21.

Maritus præfertur vxori in
vin-

vindicatione rei dotalis,
sect. 1. num. 21.

Maritus soluto matrimo-
n. non tenetur restituere
uxori prædium ab eo lo-
catum, quîn ea præstet
fideiussorem indemni-
tatis pro impensis, & in-
teresse conductoris, cui
tenetur, *sect. 1. nu-
mer. 41.*

Marito ad inopiam ver-
gente repetitur dos, *sect.
2. num. 16.*

Maritus manet in rerum
detentione, donec ei sa-
tis fiat, in casu, quo sin-
gulis corporibus dotali-
bus plus valoris esset,
sect. 2. num. 16.

Maritum fructus impensa-
rum pro rata suos facere
probatum ratione, & auc-
toritate, *sect. 2. num. 28.*

Maritus non est dominus
rei, quæ dotalis esse de-

siijt, cum pro ea repe-
tenda habeat condictionem,
*sect. 2. in §. num.
12.*

Molę trusatiles quæ? *sect. 3.
num. 5.*

Molæ trusatiles, quę ma-
nuarię? *sect. 3. num. 6.*

Molę asinarię quę? *sect. 3.
num. 7.*

Molę aquariæ, & earum
origo, *sect. 3. num. 8.*

Maritus differt à bonę fidei
possessore in ratione ad-
quirendi fructus, *sect. 4.
num. 19.*

Malę fidei possessor abla-
tionem habet impensa-
rum voluptuariarum,
sect. 5. num. 19.

N

Novitas in doctrina
sinè profectu in-
digna, *sect. 1. n. 1.*

Nnp-

Nuptijs iniustis contractis,
fructus dotis non perti-
nent ad maritum, *sect. 1.*
num. 45.

Non pro non solum in iu-
re receptum, *sect. 2. nu-*
mer. 7.

Nomen in dotem datur,
sect. 2. num. 11.

Nomen in dotem datur
æstimatum, & inæstima-
tum, *sect. 2. num. 12.*

Nomine vendito minori
pretio, àn liceat emptori
integrum exigere remis-
sivè? *sect. 2. num. 12.*

Novetum quid? *sect. 3.*
num. 2.

Novale quid? *sect. 3. nu-*
mer. 2.

Novale à segete in quo
differat? *sect. 3. n. 3.*

Novale improprie accipi-
tur pro agro qui alternis
cessat alternis feritur an-
nis, *sect. 3. num. 3.*

O

Onera fructuum ad
maritum perti-
nent, *sect. 1. nu-*
mer. 42.

Omissâ impensâ à marito
tenebitur, si ob id malè
res gesta sit, non alias,
sect. 1. num. 10.

Onera personalia non su-
bijt maritus attenda do-
te, *sect. 1. num. 43.*

Onera realia subjijt, qui
fructus percipit, *sect. 1.*
num. 43.

Obligatio mariti de resti-
tuenda dote cessat per
necessarias impensas,
sect. 2. num. 23.

Obligatio de sustinendo
onere matrimonij non
provenit ex receptione
dotis, sed ex ipso con-
tractu matrimonij, *sect.*
2. n. 27. Omiss-

Omissis impensis à marito
tenetur de rei deteriora-
tione, *sect. 2. in §. nu-
mer. 8.*

P

PLures modicæ im-
pensæ, si in exi-
guo temporis spatio
fiant pro magna repu-
tantur, *sect. 1. num. 16.*

Possessor non creditur do-
nare impensas necessa-
rias, *sect. 1. num. 19.*

Pacta dotis æstimatæ, *sect.
1. num. 25.*

Pretium servi redempti
minuit dotem, *sect. 1.
num. 30.*

Pactum, ut vxor solvat tri-
buta, non liberat mari-
tum, & nullum est, *sect.
1. num. 44.*

Pecunia dotalis minuitur
ob impens. factas in-

fundum inæstimatum;
sect. 2. num. 1.

Pecunia dotalis perfecte
deminuitur ob impens,
necel, *sect. 2. num. 6.*

Peculiariora corpora demi-
nuuntur, non dotalia;
differentiæ duplex ra-
tio, *sect. 2. in §. num 5.
& 6.*

Perempta re dotali in quâ
impensum fuit, maritus
non amittit impensas,
sect. 2. in §. num. 7.

Pactum de non agendo
ob impensas necessarias
non valet, *sect. 2. in §.
num. 16.*

Pistrinum quid? *sect. 3.
num. 4.*

Pistrini adiectio poterit ef-
se necessaria, & utilis
impensa, *sect. 3. n. 10.*

Prostimema quid? *sect. 3.
num. 17.*

Pastina instituere utilis
Kk est

est impensa, *sect. 3. numer. 19.*
Pactinatio arbusi vltra necessitatem est utilis impensa, *sect. 3. numer. 19.*
Prædoni ex benignitate habetur ratio impensarum, vt extrahantur officio iudicis, *sect. 4. numer. 22.*
Prædo amittit impensas deficiente re, *sect. 4. numer. 22.*
Procurator impendendo non obligat dominum prohibentem, vt maritus nolentem vxorem, *sect. 4. numer. 29.*
Pictura est impensa voluptuaria, *sect. 5. numer. 2.*
Picturæ elogium, *sect. 5. numer. 2.*
Pavimenta vtiliter, & voluptuosè conficiuntur, *sect. 5. numer. 6.*
Pavimenta Pœnica, & Ase-

rota voluptuosa sunt, *sect. 7. numer. 6.*

Procurator impendens voluptuosè iussu domini habet repetitionē, maritus neutiquam, *sect. 5. numer. 15.*

Q

Qvod in fructus non venit, pertinet ad vxorem, *sect. 1. numer. 22.*

R

Requisita vt maritus fructus percipiat dotis, *sect. 5. numer. 23.*

Res dotalis non minuitur proptèr pecuniam, quod absurdum esset, *sect. 2. numer. 2.*

Retentio fundi dotalis est effec-

effectus dotalis esse
dotalis, non translatio
dominij, *sect. 2. num. 3.*

Retentio fundi pro indivi-
so datur vsquedùm de-
veniatut ad divisionem,
sect. 2. num. 5.

Retentio nõ datur rei pro-
pria, *sect. 2. num. 9.*

Retentio fundi ob impen-
sas, non est iure pigno-
ris, *sect. 2. num. 10.*

Retentio fundi dotalis
perpetua est, donèc im-
pensæ marito solvantur,
sect. 2. num. 23.

Res dotalis non retinetur
nisi quia dotalis esse de-
sijt, *sect. 2. num. 25.*

Res dotalis, quæ dotalis ef-
se non desijt potest de
facto à marito retineri
ratione communionis,
sect. 2. num. 25.

Retentio dotis ob necessa-
rias impensas provenit

ex ipsa natura impensa-
rum, non iure pignoris,
sect. 2. num. 29.

Rei vindicatio non com-
petit marito pro recu-
perandis rebus, in quas
impendit, adhuc si dos
pecuniaria sit, *sect. 2. in §.
num. 15.*

Retentionem pro necessa-
rijs impensis non im-
mutavit Iustinianus,
sect. 2. in §. num. 16.

Retentionem maritis de-
negavit Iustinianus pro
utilibus substitutâ actio-
ne, *sect. 4. num. 9.*

Retentionem impensarum
utilium habuit maritus
antè Iustinianum, non
rei dotalis proptèr im-
pensas, *sect. 4. num. 12.*

Res dotalis non retinetur
reduplicativè, *sect. 4.
num. 12.*

Retentio dabatur ob utiles

Impensas de facto, non
de iure, *sect. 4. num. 13.*

S

Seminarium quid? *sect.*
1. num. 8.

Seminarium facere de
novo, est impensa ne-
cessaria, *sibi.*

Salaria nutricum servi do-
talis minuunt dotem,
sect. 1. num. 30.

Stipendiarium prædium
quod? *sect. 1. num. 42.*

Scæbolæ sententia rejicitur
à Paulo *in L. 56. §. 3. D.*
de iure dotium circa do-
minium fundi dotalis,
sect. 2. num. 4.

Sententia Iac. Mæstertij
notata accommodatur
casui, quo rectius pro-
cederet, *sect. 2. nu. 27.*

Solutis quandocumq; im-
pensis ab vxore, maritus

tenetur restituere rem
dotalem, *sect. 2. in §.*
num. 1.

Solutis impensis revertitur
fundus in causam dotis,
sect. 2. in §. num. 1.

Spontè offerre impensas
mulierem è re non est,
dùm offerat, *sect. 2. in §.*
num. 1.

Servi mali in trufatiles mo-
las detrudebantur, *sect.*
3. num. 1.

Servi asinis equiparantur,
sect. 3. num. 6.

Servos artes docebant an-
tiqui, *sect. 3. num. 14.*

Stercoratio agrorum est
vtilis impensa, *sect. 3.*
num. 19.

Separatio impensarum de-
bet fieri à marito sinè
speciei detrimento, *sect.*
5. num. 13.

Ta

T

Taxatio dotis non fa-
cit emptionem,
sect. 1. num. 25.

Tributarium prædiū quòd?
sect. 1. num. 42.

Trapetum quid? *sect. 3.
nu. 9.*

Timema strictè quid? *sect.
3. num. 16.*

Timema latè pro qualibet
litis estimatione accep-
tum, *sect. 3. num. 17.*

Tabernæ adiectio utilis est
impensa, *sect. 3. n. 18.*

Tectoria possunt pro utili-
bus, vel pro voluptuosis
impensis haberi, *sect. 5.
num. 5.*

Topiarius quis? *sect. 5. nu-
mer. 8.*

Topiarius non compre-
henditur in legato præ-
dij, *sect. 5. n. 8.*

V

Vites quomodò pro-
pagentur, *sect. 1.
num. 4.*

Vitium propagatio, per
novam sationem, His-
panè *Majuelo*, non est
impensa necessaria: nū
fiat ad substituendas
eradicatas vites, *sect. 1.
num. 4.*

Vitium propagatio per
Mugromes non minuit
dotem, si impensa mo-
dica sit: se cùs si magna,
sect. 1. num. 4.

Vites substituere quare de-
beat maritus, non arbor-
res, *sect. 1. num. 7.*

Vxor per coemptionem
erat filia familiæ mari-
to, *sect. 1. num. 21.*

Vxor per coemptionem
per impetrationem tan-
tū

tum peculij potest
in proprios usus bona
reservare, *sect. 1. n. 21.*

Ususfructus finitur morte
usufructuarij, *sect. 1. nu-
mer. 37.*

Vtiles, & necessarias im-
pensas per repetitionem
recuperat à locatore cõ-
ductor, *sect. 1. num. 41.*

Vxor soluto matrim. non
tenetur stare locationi
prædij dotalis à marito
facte in longius tem-
pus, *sect. 1. n. 41.*

Vfuræ debentur ex mora
vxoꝝ, *sect. 2. num. 27.*

Vniuersitas dotis supple-
tur per solutionem im-
pensarum, sicut vniuer-
sitas peculij per remis-
sionem debiti domini-
cis, *sect. 2. in §. num. 4.*

Vtiles impensæ que? *sect. 3.
num. 1.*

Vtiles impensæ non mi-

nuunt dotem, *sect. 4. nu-
mer. 1.*

Vtiles impensæ voluntate
vxoꝝ facte iure Dige-
storum dabant deduc-
tionem, *sect. 4. num. 1.*

Vtiles impensæ voluntate
vxoꝝ facte dant marito
actionem mandati iure
Codicis, *sect. 4. num. 1.*

Vtiles impensæ factæ sine
voluntate vxoꝝ dabant
exactionem iure Dige-
stor. *sect. 4. num. 2.*

Vtiles impensæ factæ sine
voluntate vxoꝝ produ-
cunt iure Cod. actionem
negotiorum ge-
stor. *sect. 4. num. 2.*

Vtiles impensæ non pro-
ducunt retentionem,
sect. 4. num. 2. & 3.

Vtiles impensæ non pro-
ducunt retentionem iu-
re pignoris, *sect. 4. nu-
mer. 3.*

Voluntas vxoris non suffi-
cit in impensis vtilibus,
vt competat actio man-
dati, sicut in extraneis
sect. 4. num. 23.

Voluptuarię impensę sic
dicuntur, quia tantum
ad voluptatem spec-

tant, *sect. 5. numer. 1.*
Viridaria voluptatis causã
fiunt, *sect. 5. num. 8.*

Vxor non tenetur pati
ablationem impensa-
rum voluptuariarum, si
eas refundere velit, *sect.*
5. num. 13.

INI

INDEX TEXTVVM, quibus aliqua lux donatur in hac dissertatione.

A

L. Agri XVIII. D. de vsuf-
fructu, *sect. 1. num. 6.*

L. Apud Celsum IV. §. Si
minor IX. D. de doli
mali, & metus except.
sect. 1. num. 30.

L. Adigere VI. in fine, D.
de iure dotium, *sect. 4.
num. 10.*

L. Animi fin. §. Fin. D. de
ædilitio ædicto, *sect. 2.
num. 6.*

C

L. Cum post divortium
LXIX. §. Cùm res, D.

de iure dotium, *sect. 1.
num. 25.*

L. Cum pupilus XXI. D. de
tutelæ, & rat. distrah.
sect. 2. num. 7.

L. Cuiuscunque V. §. Si
cum fullo, D. de insti-
tor. act. *sect. 2. n. 7.*

D

L. Dotalem LXI. D. solut.
matr. *sect. 1. num. 21.*

L. Dote relegata V. D. de
dote præleg. *sect. 4. nu-
mer. 3.*

L. Duobus XXVII. D. de
negot. gest. *sect. 5. nu-
mer. 12.*

L. Et

L. Et in totum IV. D. de impensis in res dotales, *sect. 1. num. 10. & seqq.*

L. Ex conventionē XI. C. de pactis, *sect. 1. numer. 44.*

L. Ex quibus LI. D. de condict. indeb. *sect. 2. in §. num. 13.*

L. Et antē XVI. D. de impens. in res dot. *sect. 1. num. 17.*

F

L. Facere XXVIII. D. solut. matr. *sect. 1. nu. 13.*

L. Fructus VII. §. Divortio, D. solut. matrim. *sect. 1. num. 36.*

§. Si vir XIII. *sect. 4. numer. 16.*

§. Impendi XVI. *sect. 1. num. 28.*

§. Final, vers. *Planè, sect. 2. num. 15. & in §. n. 11.*

L. Fideicommissum L. §. I. D. de iudicijs, *sect. 2. num. 2. & seqq.*

H

L. Hæreditas L. §. I. D. de petit. hæred. *sect. 4. numer. 9.*

Horatius lib. I. sat. III. vers. LV. *sect. 5. num. 3.*

I

L. Is, qui ex stipulatu XLV. D. de obligat. & action. *sect. 1. num. 11.*

L. In voluptuarijs XI. §. Donationem I. D. de Impens. in res dot. *sect. 1. num. 14.*

L. In insulam XLII. §. I. D. solut. matrim. *sect. 1. num. fin.*

L. Invitum V. D. de servitutib. urban. præd. *sect. 2. n. 7.* **LI** L.

L. Item si servi XXX. §. I.
D. de ædilit. edict. *sect.*
2. *num.* 14.

L. Illud convenire V. §. fin.
D. de pactis dotalib. *sect.*
2. *in §. n.* 16.

L. In fundo XXXVIII. D.
de reivindicat. *sect.* 4.
n. 6.

L. Impensæ XIV. D. de im-
pensis in res dot. *sect.* 1.
num. 3. & 5. & 9.

L. Impensæ LXXIX. D.
verbor. signific. *sect.* 1.
num. 3.

§. Vtiles I. *sect.* 4. *num.*
28.

L. Imperatores fin. D. ad
municipalem, *sect.* 4.
num. 10.

L. In rebus XXX. C. de iu-
re dot. *sect.* 1. *num.* 22.

L

L. Lucius XXI. §. Idem

respondit IV. D. ad mu-
nicipalem, *sect.* 1. *nu-*
mer. 43.

L. Lege Agraria fin. §. fin.
D. de termino moto,
sect. 3. *n.* 3.

M

L. Mævia XLIX. D. solut.
mat. *sect.* 2. *num.* 11.

L. Mævio XLI. §. I. D. de
legatis II. *sect.* 2. *num.* 16.
cum seqq.

N

L. Nèc stipendium XIII.
D. de impensis in res
dot. *sect.* 1. *n.* 42.

L. Nè cum filio XVI. D.
de furtis, *sect.* 2. *num.* 7.

L. Non enim XXXVIII.
D. ad Senat. Consult.
Trebell. *sect.* 2. *nu-*
mer. 7.

No-

Novella LXIV. de Hortulanis, cap. I. *sect. 1. numer. 6.*

O

L. Omnino XII. D. de impensis in res dot. *sect. 1. numer. 4. & 16. & 28.*

P

L. Prima, D. de impensis in res dot. *sect. 1. numer. 2.*

§. I. *sect. 1. numer. 3.*

§. In necessarijs II. *sect. 1. numer. 13. & 14.*

§. Inter necessarias fin. *sect. 1. numer. 9. sect. 2. numer. 13. & sect. 3. numer. 10.*

L. Prima, §. Impensę IV. D. de dote prelegata, *sect. 2. n. 2.*

L. Prima, §. Si quis servum IX. D. depositi, *sect. 3. n. 5.*

L. Prima, C. de infantibus expositis, *sect. 1. numer. 20. & 32. & sect. 3. n. 12.*

L. Prima, C. sine censu, *sect. 1. numer. 44.*

L. Prima, C. etiam ob Chirurgographariam pecuniã, *sect. 4. numer. 5.*

L. Planè XXXVIII. D. de petit. hered. *sect. 4. in §. numer. 9. & sect. 5. numer. 8. & 22.*

L. Peculij IV. §. Si in ere alieno V. D. de Peculio, *sect. 2. in §. n. 4.*

L. Plerumquè X. §. fin. D. de iur. dot. *sect. 1. n. 2 §.*

L. Prator III. §. Divus V. D. de sepulchro violato, *sect. 4. uum. 10.*

Q

L. Quod dicitur V. D. de impensis in res dot. *sect. 2. n. 2. & 26.*

Ll 2 §. Si

§. Si dos II. *sect. 2. in §. numero. 10.*

L. Quod dicitur XV. *sect. 1. n. 5. & 16.*

L. Quod si vir XIV. D. de donationib. inter, *sect. 1. num. 15.*

L. Qui exceptionem XL. §. Si pars I. D. de condict, indeb *sect. 2. in §. n. 14.*

L. Quidam XIII. §. I. D. de servitutib. urbanorum, *sect. 5. num. 2.*

L. Quintus Mutius VII. D. annuis legatis, *sect. 4. num. 10.*

S

L. Si id quod XXVIII. §. I. D. de donationib. inter. *sect. 1. n. 30. & seqq.*

L. Sed si vir XXXI. §. fin. *sect. 1. n. 14.*

L. Si servus XXVII. §. Si olivam XXV. D. ad

Leg. Aquill. *sect. 1. numero. 18.*

L. Sumptus LXI. D. de legat. I. *sect. 1. n. 19.*

L. Sicut XLV. D. de usufructu, *sect. 1. n. 28.*

L. Si quis domum IX. §. I. verif. *Idem querit*, D. Locati, *sa. 1. n. 37.*

L. Si ex lapidicinis XXXII. D. de iur. dot. *sect. 4. numero. 18.*

L. Si is, qui Stichum LVI. §. Quod dicitur III. *sect. 2. num. 3. & in §. num. 1. & seqq.*

L. Si procurator XIV. D. de condict. causa data, *sect. 2. n. 7.*

L. Sed et si XXI. D. solut. matrim. *sect. 2. n. 24.*

L. Servus quem XXX. D. de actionibus empti, *sect. 2. in §. n. 13.*

L. Si necessarias VIII. D. de pignoratit. act. *sect. 4. n. 6. & 8.*

L.

L. Sin autem XXVII. §. fin.
D. de rei vindicat. *sect.* 4.
num. 28.

L. Sumptus XLVIII. *sect.* 4.
num. 19.

L. Si servos XXV. D. de
pignoratit. act. *sect.* 4.
num. 26.

L. Sed an vltro X. §. I. *verf.*
Sed vt Celfus, D. de ne-
gotijs gest. *sect.* 4. *n.* 28.

L. Si in area XXXIII. D.
de condict. indebit. *sect.*
num. 31.

T

L. Titius XLIII. *verf.* De
sumptibus, D. de action.
empti, *sect.* 1. *n.* 33.

L. Tutor III. §. Sed si non
latitet XV. D. de suspec-
tis tutoribus, *sect.* 2. *nu-*
mer. 7.

V

L. Vel si vites III. D. de im-
pensis in res dot. *sect.* 1.
num. 4. & 5.

§. Fin. *sect.* 1. *n.* 3. & 17.

L. Veluti VI. *sect.* 1. *num.* 4.
& 31. & *sect.* 3. *n.* 2.

L. Voluptuariæ VII. §. I.
sect. 4. *n.* 2.

L. Vtilium VIII. *sect.* 4. *nu-*
mer. 14.

L. Venditor XXI. D. de hæ-
redit. vel act. vend. *sect.*
1. *num.* 11.

L. Vir in fundo fin. D. de
fundo dotali, *sect.* 4. *nu-*
mer. 16.

§. Finali, *sect.* 2. *n.* 28.

L. Vsfuctus VII. §. Finis
D. de vsfuctu, *sect.* 5.
num. 5.

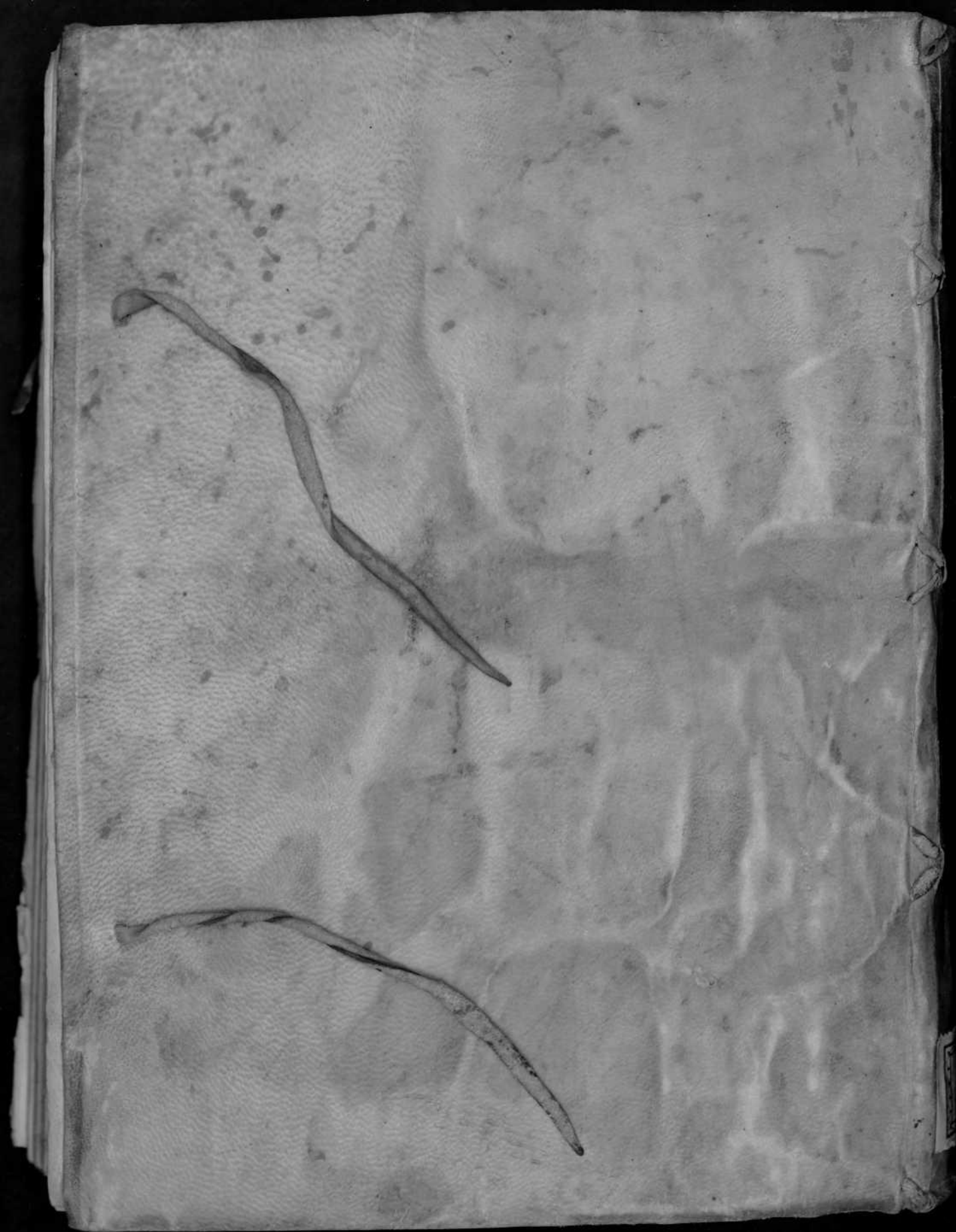
L. Vtiles XXXIX. §. I. D.
de petit. hæred. *sect.* 5.
num. 18.

L. Utique XVI. D. de rei vindicat. sect. 2. in §. numer. 9.	§. XIV. sect. 1. n. 2.
Ulpianus in fragmentis, tit. VI. §. Retentiones IX. sect. 4. n. 12.	§. Finali. sect. 5. num. 2.
	L. XLIV. tit. XXVIII. Partit. III. sect. 1. num. 2.
	L. XV. & L. XXII. tit. XI. Partit. IV. sect. 1. n. 2.

FINIS,

Handwritten text on a scroll, likely a title or list of names, written in a cursive script. The text is oriented vertically along the length of the scroll.

1913
2748